

STRATEŠKI PROJEKT KRAS - CARSO:

TRAJNOSTNO UPRAVLJANJE NARAVNIH VIROV IN TERITORIALNA KOHEZIJA

Priloga: ŠTUDIJA O PROSTORSKEM NAČRTOVANJU NA SLOVENSKEM DELU KRASA

Junij 2012

Projekt sofinanciran v okviru Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013 iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in nacionalnih sredstev.
Progetto finanziato nell'ambito del Programma per la Cooperazione Transfrontaliera Italia-Slovenia 2007-2013, dal Fondo europeo di sviluppo regionale e dai fondi nazionali.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA GOSPODARSKI
RAZVOJ IN TEHNOLOGIJO

Ministero dell'Economia
e delle Finanze

2007-2013
cooperazione territoriale europea
programma per la cooperazione
transfrontaliera
Italia-Slovenia
evropsko teritorialno sodelovanje
program čezmejnega sodelovanja
Slovenija-Italija

Investiamo nel
vostro futuro!

Naložba v vašo
prihodnost!

www.ita-slo.eu

Progetto cofinanziato dal Fondo europeo di
sviluppo regionale
Projekt sofinancira Evropski sklad
za regionalni razvoj

SODELUJOČI PRI PRIPRAVI PROJEKTA KRAS - CARSO, DELOVNI SKLOP 3 - SKUPNO PROSTORSKO PLANIRANJE:

Slovenija

Predstavniki ministrstev, ki delujejo v Strokovni projektni skupini:

- dr. Mitja Pavliha, Direktorat za prostor
- Valentina Lavrenčič, Direktorat za prostor
- Mladen Berginc, Direktorat za okolje
- Suzana Zupanc Hrastar, Direktorat za okolje
- mag. Blaž Mozetič, Direktorat za javne službe in investicije
- mag. Inga Turk, Agencija RS za okolje
- Mojca Paternoster Stich, Direktorat za turizem
- Darko Sajko, Direktorat za turizem
- Marjeta Vozelj, Direktorat za ceste
- Igor Prinčič, Direktorat za železnice in žičnice
- Damjan Horvat, Direktorat za letalstvo
- Veronika Leskovšek, Direktorat za kulturno dediščino
- Jernej Škof, Direktorat za kmetijstvo
- Tatjana Rener, Služba vlade za regionalni razvoj, Regionalna pisarna Štanjel

Predstavniki občin, ki v okviru projekta KRAS-CARSO sodelujejo kot člani Skupine lokalni razvoj:

- Katja Fedrigo in Marjetka Kljun, projektni team KRAS-CARSO, Občina Sežana
- Alenka Rau, Občina Sežana
- Blanka Šuler, Občina Miren-Kostanjevica
- Alenka Kovačič, Občina Divača
- Andrejina Nardin, Ana Švagelj Občina Komen
- Robert Kastelic, Občina Hrpelje-Kozina
- Matej Kravanja, Zavod za gozdove Slovenije, OE Sežana
- Vlasta Sluban, ORA Krasa in Brkinov

Predstavniki drugih občin in ustanov, ki delujejo na območju matičnega Krasa:

- Črtomir Pečar, Javni zavod Park Škocjanske jame
- Mirjam Gorkič, Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, OE Nova Gorica
- Marvy Lah, Zavod za varstvo kulturne dediščine, OE Nova Gorica
- Katjuša Vadnjal, Občina Ilirska Bistrica
- Janko Boštjančič, Občina Pivka
- Alenka Poljšak, Mestna Občina Koper
- Črtomir Špacapan, Regionalna razvojna agencija Severnoprimske regije
- Slavko Mezek, Regionalni razvojni center Koper - Capodistrija
- Dragica Bratanič, Regionalna razvojna agencija Notranjsko-kraške regije

Ostali sodelujoči:

- Saša Likavec Svetelšek, Občina Hrpelje-Kozina
- Stojan Gorup, Inkubator d.o.o.

Delovna skupina zunanjega izvajalca LUZ d.d.:

- Karla Jankovič, univ.dipl.inž.kraj.arh.

- Irena Balantič, univ.dipl.inž.kraj.arh.
- Bernarda Bevc Šekoranja, univ.dipl.inž.arh.
- mag. Urška Podlogar Kos, univ.dipl.inž.kraj.arh.
- Katja Fak, univ.dipl.inž.kraj.arh.
- mag. Peter Bassin, univ. dipl.inž.arh.
- Janja Solomun, univ.dipl.inž.arh.

Priloga Študiji o prostorskem načrtovanju na Krasu je na voljo v elektronski obliki na spletni strani www.krascarso-carsokras.eu.

Projekt je sofinanciran v okviru Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013 iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in nacionalnih sredstev.

Progetto finanziato Pubblicazione finanziata nell'ambito del Programma per la Cooperazione Transfrontaliera Italia-Slovenia 2007-2013, dal Fondo europeo di sviluppo regionale e dai fondi nazionali.

Vsebina publikacije ne odraža nujno uradnega stališča Evropske unije. Za vsebino so odgovorni projektni partnerji in zunanji izdelovalci.

KAZALO

POVZETEK	5
1. UVOD.....	6
1.1 PROJEKT KRAS-CARSO	6
1.2 ŠTUDIJA O PROSTORSKEM NAČRTOVANJU NA KRASU	6
1.3 METODA DELA	7
2. MATIČNI KRAS IN FUNKCIONALNO ZAOKROŽENO OBMOČJE OBDELAVE	8
3. ANALIZA STANJA V PROSTORU	11
3.1 UPRAVNO-ADMINISTRATIVNA RAZDELITEV OBMOČJA	11
3.2 OSNOVNE NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	12
3.3 ČEZMEJNA LEGA	12
3.4 DEMOGRAFIJA	13
3.5 POSELITEV IN OMREŽJE NASELIJ	15
3.6 GOSPODARSTVO	20
3.6.1 <i>Analiza opredelitve gospodarskih con v planskih aktih.....</i>	<i>24</i>
3.7 PROMET	27
3.8 RABA OBNOVLJIVIH VIROV ENERGIJE	29
3.9 KRAJINA.....	30
3.10 NARAVNE DANOSTI IN NARAVNA DEDIŠČINA.....	31
3.10.1 <i>Ekološko pomembna območja</i>	<i>33</i>
3.10.2 <i>Natura 2000</i>	<i>33</i>
3.10.3 <i>Zavarovana območja.....</i>	<i>34</i>
3.10.4 <i>Naravne vrednote</i>	<i>35</i>
3.11 KULTURNA DEDIŠČINA.....	36
3.12 KMETIJSTVO	39
3.13 GOZDARSTVO.....	41
3.14 VARSTVO VODNIH VIROV.....	43
3.15 TURIZEM	44
3.16 OBČINSKI PROSTORSKI NAČRTI.....	46
3.17 DRŽAVNI INFRASTRUKTURNI PROJEKTI V ŠIRŠEM VPLIVNEM OBMOČJU KRASA.....	48
4. ANALIZA STANJA V PROSTORU GLEDE NA PRIORITETE OPREDELJENE V STRATEGIJI PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE	49
5. SWOT ANALIZA ZA OBMOČJE SLOVENSKEGA KRASA	63
6. ANALIZA PROSTORSKIH IN RAZVOJNIH DOKUMENTOV	66
6.1 OBMOČJE OBDELAVE	66
6.2 VIZIJE IN CILJI V ANALIZIRANIH RAZVOJNIH IN PROSTORSKIH DOKUMENTIH	67
6.2.1 <i>Vizije.....</i>	<i>67</i>
6.2.2 <i>Cilji opredeljeni v prostorskih in razvojnih dokumentih.....</i>	<i>68</i>
7. PROBLEMATIKA PROSTORSKEGA IN RAZVOJNEGA PLANIRANJA NA OBMOČJU KRASA .	71
7.1 SISTEM PROSTORSKEGA PLANIRANJA IN NAČRTOVANJA	76
8. IZHODIŠČA IN USMERITVE RESORJEV	78
9. VIRI	81
10. PRILOGE	82
10.1 ZAVAROVANO OBMOČJE - UPRAVLJAVSKI NAČRT, JAVNI ZAVOD PARK ŠKOCJANSKE JAME, JULIJ 2000	82
10.2 ZAVAROVANO OBMOČJE KOBILARNE LIPICA	83
10.3 EVROPA 2020	85
10.4 EVROPSKA KONVENCIJA O KRAJINI (2003).....	86
10.5 STRATEGIJA RAZVOJA SLOVENIJE (JUNIJ 2005)	87
10.6 RESOLUCIJA O NACIONALNIH RAZVOJNIH PROJEKTIH ZA OBDOBJE 2007-2023 (DOPOLNJENA, JANUAR 2008)	88

Povzetek

Študija o prostorskem načrtovanju na Krasu priča o prizadevanjih za to, da bi se kraški teritorij v Sloveniji obravnavalo kar se da celostno in tako izkoristilo njegove razvojne prednosti ter smiselno premagalo upravne ovire občinskih meja. Zbrano gradivo tako utemeljuje čezmejni projekt katerega cilji se ujemajo s pričakovanji, ki so jih v bližnji preteklosti gojili različni domači projekti ter opozarja na potencialne ovire za učinkovito čezmejno razvojno sodelovanje.

Iz pregledanega gradiva je tako kot iz pogovorov s predstavniki različnih strokovnih služb in organov možno ugotoviti, da problemi za realizacijo različnih predhodnih razvojnih projektov izvirajo iz spektra okoliščin. Gotovo pa je k opustitvi realizacije ali vsaj razvoja različnih namer pomembno prispevalo tudi dejstvo, da je bil v Sloveniji v začetku devetdesetih prekinjen sistem družbenega planiranja, ki je v Dolgoročnem in srednjeročnem planu občine Sežana celovito načrtoval gospodarski, socialni in prostorski razvoj območja Krasa. Ker zaenkrat še ni bil vzpostavljen nov način celovitega prostorskega in razvojnega planiranja, imajo občine in drugi razvojni akterji, še vedno težave tako pri dogovarjanju o skupnih razvojnih vizijah in ciljih kot pri sodelovanju za njihovo realizacijo. Zbirka vizij in ciljev o razvoju Krasa povzeta iz različnih nalog in projektov kaže na številne, vseobsegajoče in kompleksne zamisli, od katerih so nekatere premalo konkretno povezane z značilnostmi Krasa, njegovega prostora, prebivalstva, gospodarstva in družbene infrastrukture. Ključni problem je, da se zastavljenih vizij in ciljev ni izvajalo tako kot je bilo načrtovano. Svoje so k težavam o dogovarjanju in realizaciji razvojnih programov in projektov gotovo prispevale tudi različne sistemsko opredeljene teritorialne opredelitve, ki so izvirale iz sprememb zakonodajnega okvira in nekritično opredeljenih območij izvajanja programov.

V splošnem pogoji za doseganje visoke stopnje teritorialne kohezije na območju Krasa v zadnjih dveh desetletjih v Sloveniji niso bili dobri, pri čemer ugotovljeno dejstvo ni izjemno. V Sloveniji smo se vprašanjem sodelovanja pri razvoju dejavnosti v prostoru, ki zahtevajo vsaj enako mero razumevanja za potrebe drugih kot za lastne in, ki ciljajo na opuščanje lastnih namer za doseganje kumulativnih učinkov v širšem območju in skupnosti, v zadnjem času v glavnem izogibali. Skupaj s težavami, ki izhajajo iz obmejne oziroma čezmejne lege Krasa so to okoliščine, ki jih je treba upoštevati tudi pri nameri za čezmejno razvojno sodelovanje in usklajevanje prostorskega razvoja.

V nadaljevanju bo treba zato ves čas skrbeti za to, da se bo na različnih nivojih in obeh straneh meje premagovalo predsodke in ovire za dobro sodelovanje ter za začetek opredeliti zelo jasno, splošno razumljivo in oprijemljivo vizijo nadaljnega razvoja na Krasu ter jo podkrepiti z izbranimi skupnimi cilji deležnikov. Smiselno je, da taki viziji nato sledijo vsi prostorski in razvojni dokumenti, najprej celovit strateški načrt. Vizija in cilji morajo tako podkrepiti uskladitev gospodarskega razvoja z naravnimi danostmi in kulturno dediščino ter voditi enovito urejanje in razvoj območja.

Kraške občine so s pristopom k projektu Kras-Carso prepoznale, da je za razvoj Krasa potreben celovit strateški načrt, ki bo v nadaljevanju predstavljal usmeritev posameznim občinskim prostorskim strategijam kraške regije. V nadaljnjih korakih projekta Kras-Carso bo treba doreči in potrditi področja tako medobčinskega kot čezmejnega povezovanja in dopolnjevanja, ki se jih bo obravnavalo pri pripravi Celovitega strateškega načrta za razvoj Krasa.

1. Uvod

1.1 Projekt KRAS-CARSO

Projekt KRAS-CARSO je čezmejni projekt, ki obravnava homogeno območje Krasa kot enega izmed pomembnih čezmejnih območij med Slovenijo in Italijo. Cilj projekta je izvedba aktivnosti, ki podpirajo trajnostno upravljanje naravnih virov in teritorialno kohezijo s skupno strategijo na čezmejni ravni.

Projekt izvaja 17 projektних partnerjev, med njimi je vodilni partner Občina Sežana. Poleg tega je Vlada Republike Slovenije izdala sklep, na podlagi katerega sta bili ustanovljeni medresorska koordinacijska skupina in strokovna projektna skupina, ki skrbita za zagotavljanje sektorskih vsebin in za koordinacijo med izdelavo strokovnih podlag za Celovito prostorsko zasnovo matičnega Krasa.

Projekt KRAS-CARSO je razdeljen v pet delovnih sklopov:

DS 1 - Koordinacija in upravljanje projekta

DS 2 - Upravljanje naravnih virov

DS 3 - Skupno prostorsko planiranje

DS 4 - Nov živ muzej in informacijski center Krasa ter druge čezmejne infrastrukture

DS 5 - Komunikacijski načrt, informativni materiali, organiziranje dogodkov, PR

V okviru projekta je predvidena izdelava več dokumentov, med njimi Študije o prostorskem načrtovanju na Krasu, Celovitega strateškega načrta za razvoj Krasa in Skupnih smernic za prostorske izvedbene akte v občinah na Krasu. Navedeni dokumenti so uvrščeni v delovni sklop 3 - Skupno prostorsko planiranje.

1.2 Študija o prostorskem načrtovanju na Krasu

Študija o prostorskem načrtovanju na Krasu je osnova za izdelavo Celovitega strateškega načrta za razvoj Krasa in za pripravo Smernic za prostorsko izvedbene akte v občinah na Krasu. Celovit strateški načrt bo usmerjal posamezne občinske prostorske strategije kraške regije. Smernice za prostorske izvedbene akte v občinah na Krasu pa bodo izdelane z namenom usmerjenega izvajanja v Celovitem strateškem načrtu za razvoj Krasa opredeljenega skupnega prostorskega planiranja in regionalnega razvoja. Smernice predstavljajo ukrep za zagotavljanje usklajenega prostorskega razvoja na celotnem območju in način razvojnega varstva Krasa.

Prvo fazno poročilo Študije o prostorskem načrtovanju na Krasu v prvem delu povzema ključne ugotovitve analiz. Analize so usmerjene v tiste vsebine, ki so bile kot ključne izpostavljene s strani Skupine lokalni razvoj, s strani izvajalcev na slovenski strani ter na delavnicah deležnikov projekta. Sledi SWOT analiza, ki na podlagi drugih analiz izpostavlja prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti. V okviru analitičnega dela je bilo izvedeno tudi vrednotenje glede na strateške cilje opredeljene v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije.

Drugi del prvega faznega poročila Študije o prostorskem načrtovanju na Krasu predstavlja analizo prostorskih in razvojnih dokumentov, ki se osredotoča na vizije in cilje v obravnavanih dokumentih ter problematiko prostorskega in razvojnega planiranja na območju Krasa. Problematika prostorskega in razvojnega planiranja na Krasu se osredotoča na spreminjanje ključne zakonodaje, razvojne in prostorske dokumente, spreminjanje sistema prostorskega planiranja in upravno razdelitev občin na območju Krasa.

Pri pripravi projekta KRAS-CARSO sodeluje tudi Medresorska koordinacijska skupina za oblikovanje Celovite prostorske zasnove matičnega Krasa. V zadnjem delu so povzeta izhodišča in usmeritve sodelujočih resorjev.

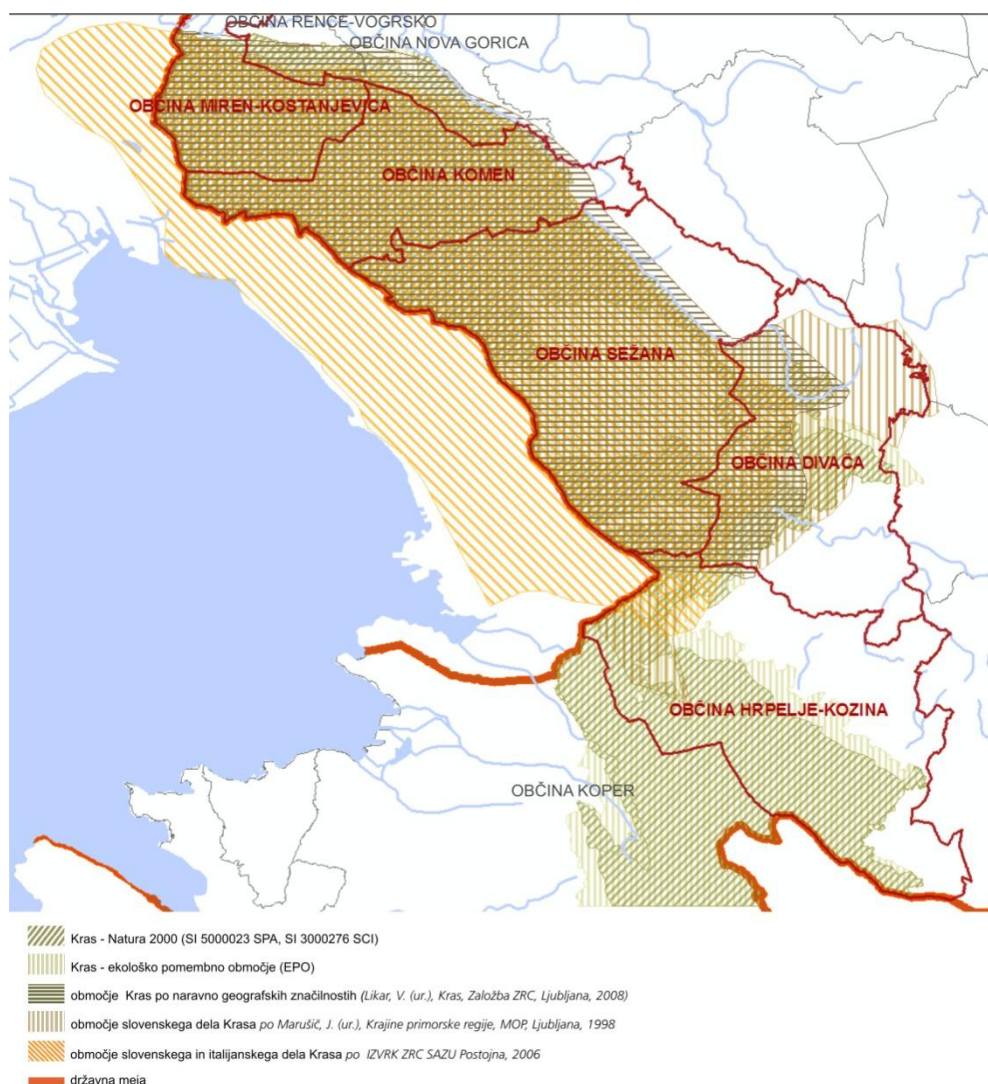
1.3 Metoda dela

Nacionalna analiza o prostorskem načrtovanju vključuje analizo stanja v prostoru, pregled in analizo prostorskih in razvojnih dokumentov, pregled sistema prostorskega in razvojnega načrtovanja. V času priprave nacionalne analize o prostorskem načrtovanju na Krasu so bili opravljeni intervjuji z deležniki ter pridobljena izhodišča in usmeritve resorjev. Organiziranih je bilo več delavnic s Skupno lokalni razvoj (SLR), celotno SLR projekta KRAS-CARSO in Strokovno projektno skupino (SPS). Osnutek prvega faznega poročila dopolnjenega z usmeritvami SLR je bil obravnavan tudi na SPS. Pri pripravi končnega gradiva so bile upoštevane podane pripombe in priporočila SPS.

2. Matični Kras in funkcionalno zaokroženo območje obdelave

Različni viri območje Krasa določajo različno, celo pri določitvah območja po naravno geografskih značilnostih prihaja do odstopanj. Osrednji del Krasa ni težko določljiv, problem so robni deli, še zlasti ker gre za preplet funkcionalnih in administrativno določenih območij. Meja na severu meji na Goriško, poteka vzdolž reke Branice, ob južnem vznožju Vipavskih Brd in Vrhe, preko Griškega polja in Mošnic do Senožeč. Meje območja Krasa v okolici Senožeč so različno določene, ali je zajeto območje okolice Senožeč ali pa so Senožeče izvzete. Območje, opredeljeno po krajinskih enotah, se najširše razteza vse do Razdrtega in dela Slavinskega ravnika. Južni rob območja Krasa je prav tako različno opredeljen, najbolj odstopa območje, določeno po naravovarstvenih kriterijih. Kras se v Italiji razteza do obale morja, na severozahodni zahodni strani pa ga omejuje reka Soča.

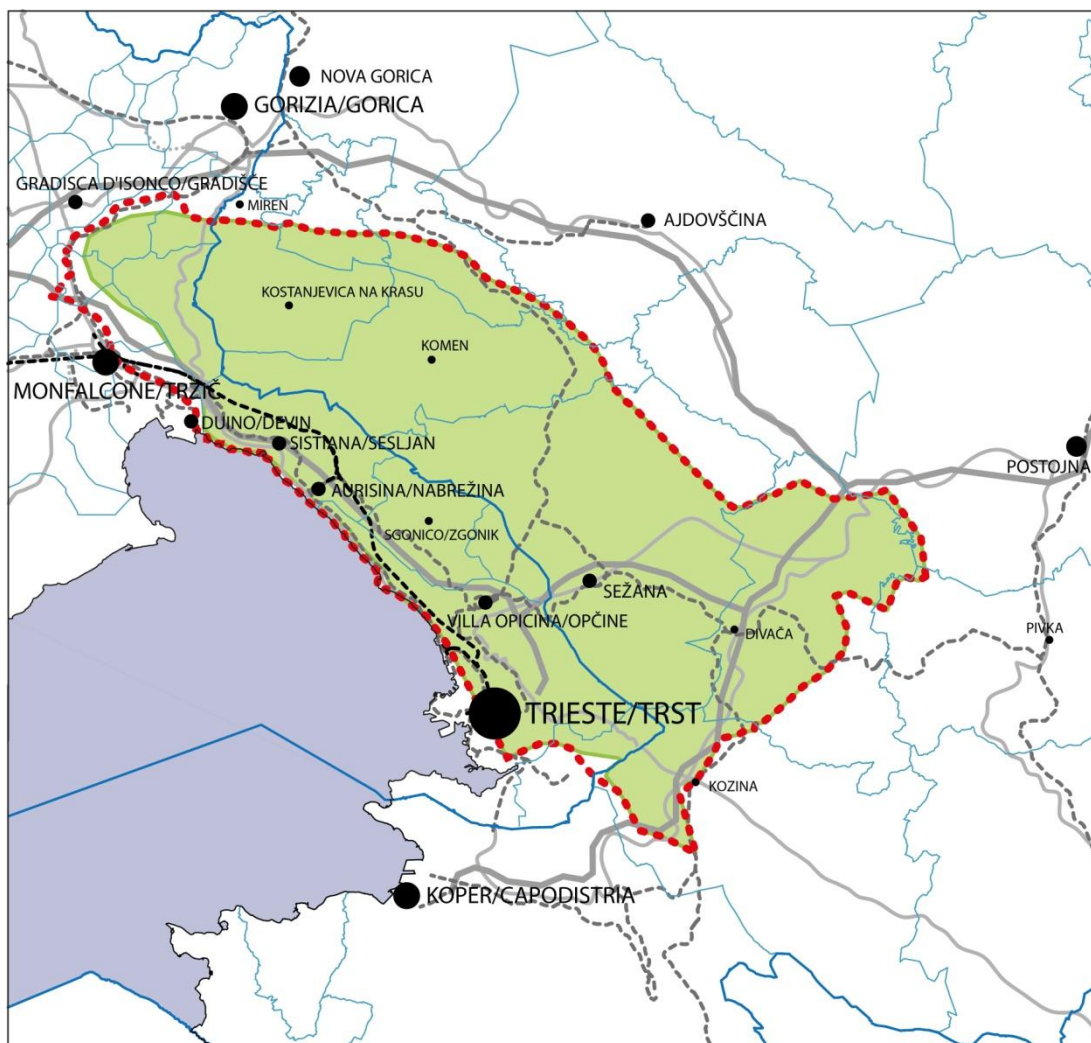
Na podlagi pregleda različnih virov, ki opredeljujejo Kras z vidika krajinskih in naravno geografskih značilnosti, podatkov o območjih ohranjanja narave, podatkov o upravnih mejah ter na podlagi pregleda opredelitev območja Krasa v prostorskih in razvojnih projektih, je bilo območje obdelave tudi ena od tem na delavnici Skupine lokalni razvoj vseh partnerjev projekta.

Slika 1: Prikaz različnih območij Krasa, opredeljena po naravno geografskih, krajinskih in naravovarstvenih značilnostih

Na podlagi razprave je podana odločitev, da se kot ožje območje obravnave pri projektu KRAS-CARSO določi unijo različnih opredelitev matičnega Krasa v različnih virih, ki v občini Divača vključuje tudi območje Vremske doline, Vremščice in Senožškega podolja ter da administrativne meje niso odločujoči kriterij. V analiziranih projektih, ki so posegali na Kras, je bilo območje opredeljeno glede na upravno administrativne meje sodelujočih partnerjev v projektu. Sodelujoči partnerji v projektih so bile v pretežni meri občine. Razumljivo je, da so se meje območja Krasa zaključevale na mejah občin, ker je bila na ta način v projektno obravnavo vključena celotna občina. Določanje mej izven upravno administrativnih območij pomeni zahtevnejše dogovarjanje in težavnejše merjenje doseganja ciljev, npr. na podlagi statističnih podatkov oziroma pridobivanja drugih podatkov.

Meje vplivnega območja ni mogoče enoznačno opredeliti. Izhodišča za določitev vplivnega območja so dejavnosti, ki se v prostor umeščajo na stičnih območjih in posredno vplivajo na kakovosti prostora Krasa (npr. vidni stik) ter funkcionalno povezani sistemi (omrežje poselitve in infrastrukture). Za Slovenijo je značilna upravna delitev na relativno majhne občine, zato je potrebno upoštevati daljinske in kumulativne vplive širšega območja. Vse občine na območju Krasa in večina tistih, ki mejijo na Kras, so v postopku priprave Občinskih prostorskih načrtov, kjer določajo tako strateške usmeritve razvoja kot kratkoročne in izvedbene pogoje. Vse občine pri pripravi svojih prostorskih aktov poskušajo omogočiti razvoj vseh dejavnosti na svojem ozemlju, kar je praviloma neracionalno z vidika rabe prostora, komunalnega opremljanja in opremljanja z družbeno infrastrukturo.

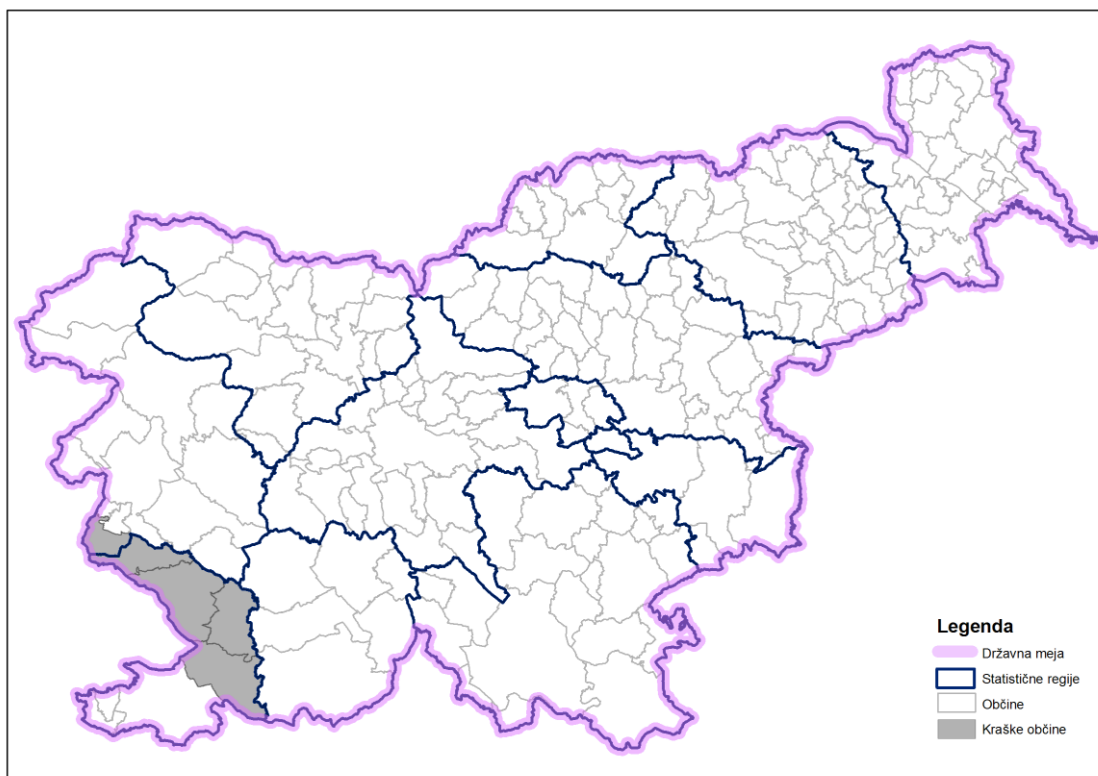
- Slovenija - Italija (Hrvaška) - državna meja
Slovenia - Italia (Croazia) - confine statale
- Slovenija - Italija - občinska meja
Slovenia - Italia - confini comunali
- naselja
centri urbani
- območje Kras (unija vseh različnih opredelitev Krasa - SLO varianta)
area Carso (unione di tutte diverse definizioni del Carso - variante SLO)
- predlog meje območja obravnave (SLO)
proposta dell'area studio (SLO)
- avtocesta
autostrada
- glavna cesta
strada principale
- železnica
ferrovia
- železnica - načrtovano
Ferrovia TAV

Slika 2: Območje Krasa in predlog območja obravnave - Slovenija

3. Analiza stanja v prostoru

3.1 Upravno-administrativna razdelitev območja

Slovenija se upravno deli na državno in občinsko raven. Na regionalni ravni v Sloveniji obstaja dvanajst statističnih regij. Pretežni del Krasa sodi v Obalno - kraško statistično regijo, manjši severni del pa v Goriško statistično regijo.

Slika 3: Prikaz upravne razdelitve Slovenije na statistične regije in občine

Za Slovenijo je značilna velika razdrobljenost na občine (210 občin), s tem da je le ta v osrednjem in severovzhodnem delu države bistveno bolj izrazita kot v zahodnem in južnem delu. Trend delitve še ni zaustavljen. Ozemeljsko območje matičnega Krasa je trenutno razdeljeno med pet občin. Do leta 1995 je bilo razdeljeno med občine Sežana, ki je obsegala večino ozemlja, občino Nova Gorica in Koper. Leta 1995 se je občina Sežana razdelila na več občin: Divača, Hrpelje - Kozina, Komen in Sežana. Razdelitev nekdanje občine Sežana na več manjših občin pomeni deljeno upravljanje z območjem in tudi konkurenčnost med občinami v smislu zagotavljanja različnih funkcij.

Medobčinsko povezovanje na območju Krasa je vzpostavljeno z neformalnimi srečanji županov kraško - brkinskih občin. Koordinacije županov imajo predvsem posvetovalno ter usklajevalno vlogo in so namenjene obravnavi skupnih interesov in aktivnosti na območju Krasa in Brkinov (npr. oskrba s pitno vodo, ravnanje z odpadki itn.). Leta 2007 so občine Divača, Hrpelje - Kozina, Komen in Sežana ustanovile dva organa skupne občinske uprave: Medobčinski inšpektorat in redarstvo, Medobčinska notranje revizijska služba.

Od leta 2009 potekajo tudi organizirana srečanja županov slovenskega in italijanskega Krasa poimenovana »Forum županov kraških občin«. Na prvem srečanju so se župani dogovarjali o skupnem sodelovanju in prizadevanju za razvoj celotnega območja Krasa, tako v gospodarskih kot v negospodarskih panogah. Forum županov kraških občin je bil ustanovljen z namenom povezovanja kraških občin in županov ob državni meji.

Ugotovitev:

- upravna razdeljenost Krasa
- konkurenčnost med občinami
- medobčinsko povezovanje občin - koordinacije županov kraško - brkinskih občin
- Forum županov kraških občin - ustanovljen z namenom povezovanja kraških občin in županov ob državni meji

3.2 Osnovne naravnogeografske značilnosti

Kras je apneniška kraška planota med Tržaškim zalivom in Vipavsko dolino, ki se z ostrim robom dviguje nad sosednje pokrajine. Zvišuje se od severozahoda proti jugovzhodu in pri Divači doseže 400 - 500 m n.m.v. Sosednje pokrajine so nižje in drugačne po sestavi. V predkraški dobi so čez pokrajino tekle reke, izdolble obsežna podolja in odstranile nepropustne kamnine, zato se je začelo zakrasevanje. Kras tvorijo v glavnem apnenci in v manjši meri dolomit, sosednja območja, vključno z Brkini in Vrhem, pa so pretežno flišna. Površje Krasa oblikujejo številni ravniki. Na njem prevladujejo nadmorske višine med 200 in 600 m.

3.3 Čezmejna lega

Kras ima izrazito čezmejno lego, dve tretjini matičnega Krasa se nahaja v Sloveniji in ena tretjina v Italiji. Delitev Krasa zaradi meje med Italijo in Slovenijo je bila v preteklosti velika ovira za skupen razvoj. Politična meja je povzročila prekinitev ali oslabitev infrastrukturnega omrežja med Slovenijo in Italijo, kar je vzrok za zmanjšanje pogostosti povezav med tema dvema državama. Razdeljenost območja se kaže tudi v manj intenzivni rabi obmejnega območja, kjer v preteklosti ni bilo dovoljeno posegati v prostor. »Prazen« prostor pomeni nevarnost za umeščanje okoljsko oporečnih dejavnosti v obmejni prostor. V zadnjih letih se je precej Tržičanov odločilo za selitev na slovenski Kras zaradi nižjih cen stanovanj v Sloveniji. Do odločitve za selitev prebivališča pride tudi zaradi višje kvalitete bivanja v manjših naseljih in na podeželju kot v Trstu, bližine naravnih območij.

Čezmejna lega in obsežne nepozidane površine namenjene stanovanjski gradnji na neustreznih lokacijah opredeljene v veljavnih občinskih prostorskih aktih predstavljajo nevarnost za neustrezno širitev naselij. Vsekakor pa je potrebno preseči vnaprejšnje odklanjanje tujih investicij in pretiran strah pred nakupi nepremičnin s strani tujcev.

Čezmejno sodelovanje med Italijo in Slovenijo je pogoj za vzdržni razvoj celotnega Krasa z upoštevanjem celovitosti prostora. Prostorsko planiranje in upravljanje obmejnega pasu je pomembna in občutljiva tema, ki ima močan vpliv na meddržavni odnos. V zadnjem času so bili izpostavljeni nekateri problematični projekti kot npr. plinski terminali v Tržaškem zalivu.

Ugotovitev:

- čezmejna lega v preteklosti ovira za skupen razvoj Krasa
- nevarnost umeščanja okoljsko oporečnih dejavnosti v obmejni prostor
- priseljevanje in neustrezna širitev poselitve
- preseči vnaprejšnje odklanjanje tujih investicij
- ključno vzpostaviti povezovanje in sinergijo na območju

3.4 Demografija

Gostota prebivalstva v kraških občinah se v obdobju 2000-2010 ni bistveno spremenila. Občine se še vedno uvrščajo med redko poseljene, dosegajo približno tretjino slovenskega povprečja gostote poselitve. Število prebivalcev se je rahlo povečalo v občinah Divača, Hrpelje-Kozina in Sežana, zmanjšalo pa v občini Komen. Naravni prirast je v obdobju 2000-2009 v občinah Divača in Hrpelje-Kozina pozitiven, v občinah Komen in Sežana pa negativen, kljub rasti števila prebivalstva. Gibanje v naravnem prirastu se načeloma izboljšuje glede na trend preteklih let. Trend staranja prebivalstva je v vseh občinah prisoten in v obdobju 2000-2010 se je povprečna starost prebivalcev v kraških občinah povečala za približno 3 leta.

Po napovedih demografskih gibanj v Projekciji prebivalstva občin južne Primorske regije za obdobje 2001-2022 se pričakuje upadanje števila prebivalstva, neugodna starostna struktura, staranje prebivalstva in podaljševanje dolžine življenja (Acer d.o.o., 2006).

Izobrazbena struktura se na splošno na območju Krasa izboljšuje, bistveno se je povečal delež oseb z višjo in visoko izobrazbo, delež osnovnošolsko izobraženih rahlo upada, srednješolskih pa malenkostno povečuje.

GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALSTVA

Slovenija 2000	gostota prebivalstva/km ²	98	
	število prebivalcev		1.990.272
Slovenija 2009	gostota prebivalstva/km ²	101	
	število prebivalcev		2.042.335

občina	površina km ²	gostota prebivalstva/km ²		število prebivalcev	
		2000	2010	2005	2009
Divača	145	26	27	3.850	3.857
Hrpelje-Kozina	195	21	21	4.093	4.161
Komen	103	35	35	3.566	3.510
Miren-Kostanjevica	63	76	77	1.562	4.895
Sežana	217	55	59	11.972	12.828
Kras	144,6	42,6	43,8	25.043	29.251

vir: leto 2000, 2010 - Statistični urad Republike Slovenije
leto 2005- projekt Kraški okraj (Analiza razvojnih možnosti Krasa), 2007

NARAVNI PRIRAST NA 1000 PREBIVALCEV

Slovenija 2000	naravni prirast	-0,2
Slovenija 2009	naravni prirast	1,5

občina	naravni prirast	
	2000	2009
Divača	-5,7	2,9
Hrpelje-Kozina	-4,6	1
Komen	-5,0	-1,7
Miren-Kostanjevica (Kras)	-0,8	0
Sežana	-3,6	-2,7
Kras	-3,94	-0,1

vir: leto 2000, 2009 - Statistični urad Republike Slovenije

SELITVENI PRIRAST NA 1000 PREBIVALCEV

Slovenija 2000	skupni selitveni prirast	1,3
Slovenija 2009	skupni selitveni prirast	5,6

občina	skupni selitveni prirast	
	2000	2009
Divača	2,3	-10,1
Hrpelje-Kozina	2,2	13,5
Komen	3,1	8
Miren-Kostanjevica (Kras)	7,7	1,4
Sežana	6,7	23,5
Kras	4,4	7,26

vir: leto 2000, 2009 - Statistični urad Republike Slovenije

STAROSTNA STRUKTURA

Slovenija 2000	povprečna starost	38,8
	indeks staranja	87,8
Slovenija 2010	povprečna starost	41,6
	indeks staranja	117,4

občina	povprečna starost		indeks staranja	
	2000	2010	2005	2010
Divača	41,4	43,1	128,7	136,9
Hrpelje-Kozina	41,4	43,3	125,1	140,3
Komen	40,8	43,1	122,5	132,8
Miren-Kostanjevica (Kras)	40,6	42,8	117,1	134,1
Sežana	40,7	43,3	119,3	138,2
Kras	40,98	43,12	122,54	136,46

vir: leto 2000, 2010 - Statistični urad Republike Slovenije

IZOBRAZBENA STRUKTURA

Slovenija 2002	osnovna izobrazba (%)	/
	srednja izobrazba (%)	/
	višja in visoka izobrazba (%)	/
Slovenija 2009	osnovna izobrazba (%)	33,9
	srednja izobrazba (%)	56
	višja in visoka izobrazba (%)	10

občina	osnovna izobrazba (%)		srednja izobrazba (%)		višja in visoka izobrazba (%)	
	2002	2009	2002	2009	2002	2009
Divača	32,9	29,3	46,9	58	6,9	12,7
Hrpelje-Kozina	36,1	33,1	44,5	61,3	6,5	5,6
Komen	31	19	46,3	66,3	8,7	14,6
Miren-Kostanjevica (Kras)	29,8	30,9	43,8	56,6	6,5	16,4
Sežana	26,4	23,8	48,6	59	11,4	17,3
Kras	30,5	27,2	46,4	60,2	8,9	13,3

vir: leto 2002 - projekt Kraški okraj (Analiza razvojnih možnosti Krasa), 2007
leto 2009 - Statistični urad Republike Slovenije

Ugotovitev:

- občine na Krasu se uvrščajo med redko poseljena območja
- pričakuje se upadanje števila prebivalstva
- staranje prebivalstva in podaljševanje življenjske dobe
- izobrazbena struktura se izboljšuje

3.5 Poselitev in omrežje naselij¹

Za slovenski Kras je značilna enakomerna in redka poseljenost. Prevladujejo podeželska naselja. Naselje Sežana je po SPRS opredeljeno kot središče regionalnega pomena, ostala večja naselja na območju so po občinskih planskih aktih občinska središča in pomembnejša lokalna središča, na splošno pa na območju slovenskega Krasa prevladujejo majhna podeželska naselja z do sto prebivalci in do petdeset prebivalci. V širšem vplivnem območju Krasa so pomembnejša središča: Koper kot nacionalno središče mednarodnega pomena, Nova Gorica in Postojna kot središči nacionalnega pomena (po kategorizaciji SPRS) ter Trst, Gorica in Videm v Italiji.

V sistemu naselij se krepijo predvsem občinska središča, majhna podeželska naselja zastajajo v razvoju in s tem je povezano praznjenje oddaljenih podeželskih naselij. Na slovenskem Krasu obstaja problem odseljevanja avtohtonega prebivalstva in povečan interes za sekundarna bivališča (vikende). S tem je povezana tudi funkcijska opremljenost manjših naselij. Občinska središča in večja urbanizirana središča imajo številčnejše in bolj specializirane funkcije, manjša naselja se funkcijsko med sabo dopolnjujejo, kar pomeni, da je za koriščenje funkcij nujna mobilnost. Opremljanje manjših naselij, ki nimajo dovolj velikega gravitacijskega zaledja z javnimi funkcijami ni racionalno in ne omogoča zadovoljive kakovostne ravni. Na območju je pogosta nedostopnost funkcij predvsem za starostnike, ker živijo v oddaljenih in redkeje poseljenih območjih.

Glede na stopnjo opremljenosti naselij z oskrbnimi in storitvenimi dejavnostmi je stanje na Krasu sledeče (Locus d.o.o., 2007):

- Sežana predstavlja središče regionalnega pomena in je hkrati tudi edino naselje na območju, ki presega občinski pomen. Nobeno izmed drugih obravnavanih območij namreč ne dosega niti ranga središča medobčinskega pomena.
- Kot občinska središča na območju delujejo Sežana, Komen, Divača ter Hrpelje - Kozina. Vsa naselja tudi dosega priporočeno število točk glede na opremljenost z oskrbnimi in storitvenimi dejavnostmi.
- Poleg občinskih središč tudi naselje Dutovlje dosega zadostno število točk za občinsko središče, dejansko pa deluje kot središče občinskega pomena.
- Kot pomembnejša lokalna središča so opredeljena naselja Štanjel, Lokev ter Senožeče.
- Glede na vrednotenje so kot lokalna središča opredeljena naselja Opatje Selo, Kostanjevica na Krasu, Brestovica pri Komnu, Gorjansko, Pliskovica, Tomaj, Povir, Lipica in Vremski Britof.

Glede na priporočeno število prebivalcev v gravitacijskem zaledju Sežana kot regionalno središče nima dovolj velikega gravitacijskega zaledja, prav tako ne dosega zadostnega števila prebivalcev v samem naselju.

Dutovlje kot središče občinskega središča presega priporočeno število prebivalcev (presega tudi priporočeno število točk glede na opremljenost z oskrbnimi in storitvenimi dejavnostmi), v nobenem kriteriju pa ne dosega nivoja za medobčinsko središče.

¹ Večji del poglavja povzet po Kraški okraj - Analiza omrežja naselij, Locus d.o.o., 2007

Med pomembnejšimi lokalnimi središči Štanjel in Lokev dosejata zadostno število prebivalcev v svojem gravitacijskem zaledju, Senožeče pa je nekoliko pod priporočeno mejo. Med lokalnimi središči Tomaj presega priporočeno število prebivalcev, Gorjansko, Brestovica pri Komnu ter Podgorje pa le tega ne dosegajo.

Glede na geografske značilnosti obravnavanega območja (planota) ter njegovo lego (»prehodno območje« med Vipavsko dolino, Goriškim območjem, Postojnskim območjem ter naprej tudi Ljubljansko regijo do Italije (Trsta)) je pri oblikovanju omrežja naselij ter njihovih gravitacijskih območij nujno upoštevati bližino velikih zaposlitvenih centrov kot so Nova Gorica na severu, Trst in Tržič na zahodu, Koper na jugu, Ajdovščina na severovzhodu ter Postojna na vzhodu in Ljubljana v osrednjem delu Slovenije.

Glede na izračunane dostopnosti do naselij posameznih rangov znotraj omrežja naselij so se kot dobro dostopna naselja izkazala predvsem naselja ob avtocestni povezavi Postojna - Koper ter regionalni cestni povezavi Opatje Selo - Gorjansko (Komen) - Dutovlje - Sežana - Divača.

Če je v prihodnje v interesu Kras z vidika poselitve ohraniti kot enovito območje bo potrebno posebno pozornost posvečati predvsem zagotavljanju ohranjanja središč na obrobni predelih Krasa ter naselij v njihovem gravitacijskem zaledju. Taka naselja so predvsem Brestovica pri Komnu, Opatje selo, Kostanjevica na Krasu, Štanjel v povezavi s Kobdiljem, Senožeče, Lokev, Obrov ter Vremski Britof.

Poleg Sežane kot središča regionalnega pomena, občinskih središč Komen, Divača in Hrpelje-Kozina največje razvojne potenciale kažejo še Dutovlje v povezavi s Tomajem in Križem, Štanjel v povezavi s Kobdiljem ter Lokev.

Z Analizo omrežja naselij izvedeno v sklopu projekta Kraški okraj je bilo ugotovljeno, da je glede na tradicionalno grajena strnjena naselja težko govoriti o velikem potencialu prostih površin znotraj naselij vendar je hkrati res, da so naselja stara in da se veliki potenciali kažejo v prenovi stavbnega fonda. Sežana ima še nekaj več kot 20% nezazidanih površin, ima pa dokaj nizek faktor zazidanosti, večina naselij na obravnavanem območju ima višjega. Med občinskimi središči ima največ prostih površin Komen (blizu 60%), prav tako središče občinskega pomena Dutovlje, medtem ko jih ima Divača samo še 15%. Pri pomembnejših lokalnih središčih se odstotek prostih površin giblje okrog 20%, pri lokalnih in pomožnih lokalnih središčih pa so razmerja med zazidanimi in nezazidanimi površinami zelo različna. Pri naseljih Povir, Slivje in Dolenja vas je odstotek nezazidanih površin celo manjši od 10%, medtem ko se v naseljih Opatje Selo in Dolenje Ležeče približuje 80%.

Vitalna mesta so nosilci gospodarskega, kulturnega in drugega razvoja. Sežana se mora razvijati kot nosilec konkurenčnosti v širšem prostoru. Usmerjati se mora v perspektivne dejavnosti in odpiranje delavnih mest v novih tehnologijah, turizmu in podjetništvu.

Kras je zaradi svojih naravno kulturnih posebnosti izredno privlačen za bivanje, zato nepremičnine dosegajo visoke cene, kljub dokaj velikemu številu stanovanj, ki presega slovensko povprečje. K visoki ceni nepremičnin prispevajo tudi večje kvadrature stanovanj, ki so v povprečju približno 10 m² večje od slovenskega povprečja, kar pomeni otežen dostop do primernih bivališč domačinom.

STANOVANJA

Slovenija 2002	število stanovanj / 1000 preb.	393,4
	površina stanovanj (m ²)	75
Slovenija 2009	število stanovanj / 1000 preb.	409,5
	površina stanovanj (m ²)	77,3

občina	število stanovanj (na 1000 preb.)		površina stanovanj (m ²)	
	2002	2009	2002	2009
Divača	420,4	459,9	81,9	85,4
Hrpelje-Kozina	429,1	512	84,4	85,6
Komen	434,4	468,7	85,9	88,1
Miren-Kostanjevica (Kras)	376,1	404,5	86,2	91
Sežana	414	418,1	84	85,5
Kras	414,8	452,6	84,5	87,1

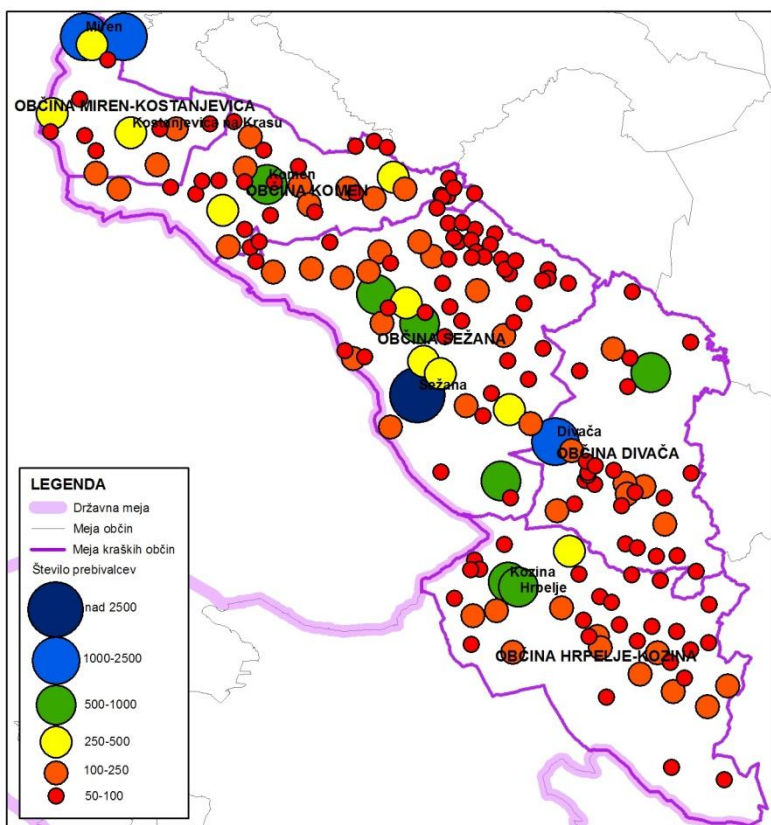
vir: leto 2002, 2009 - Statistični urad Republike Slovenije

Nekdanja kmečka naselja se spreminjajo v bivalna območja večinoma nekmečkega prebivalstva, stalna bivališča se spreminjajo v počitniška. Večjo selitveno dinamiko beležijo naselja, kjer je zagotovljena možnost novogradenj zunaj strnjenege vaškega jedra. (Likar, 2008)

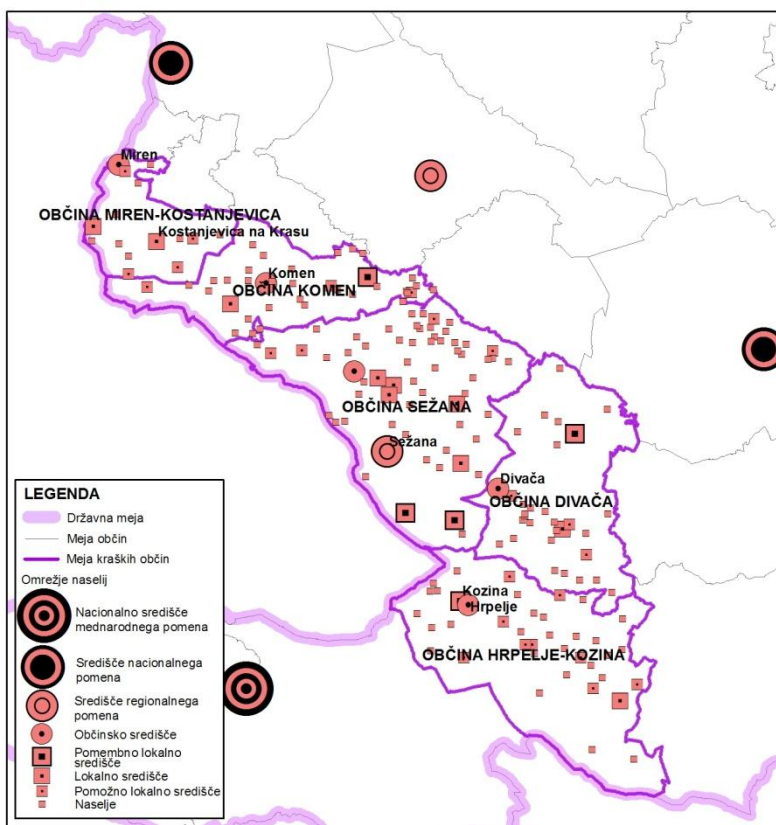
Kljub nespremenljivi demografski sliki je prisoten velik interes za novogradnje na območju Krasa. V obdobju 2002-2009 je bilo največ novogradenj v občini Divača, Hrpelje-Kozina, nekaj v občini Komen in Miren-Kostanjevica, najmanj pa v občini Sežana. Pobude za obsežnejše novogradnje so južno od Tomaja, Grahovega Brda in Križa (Kužet, www.ibn.si).

Na območju Krasa je opaziti pojav degradacije naselij zaradi neustrezne nove gradnje ob obstoječih naseljih oz. na robovih obstoječih naselij in hkrati propadanja obstoječega stavbnega fonda. Propadanje obstoječega stavbnega fonda je predvsem posledica: neučinkovitega spodbujanja prenove s strani države, neurejenega lastništva, zapletene prenove naselbinske dediščine tudi zaradi postopka pridobivanja gradbenega dovoljenja in soglasij sosedov v primeru spremembe namembnosti določenega dela objektov, neartikuliranega koncepta prostorske, gospodarske in družbene prenove naselbinske dediščine.

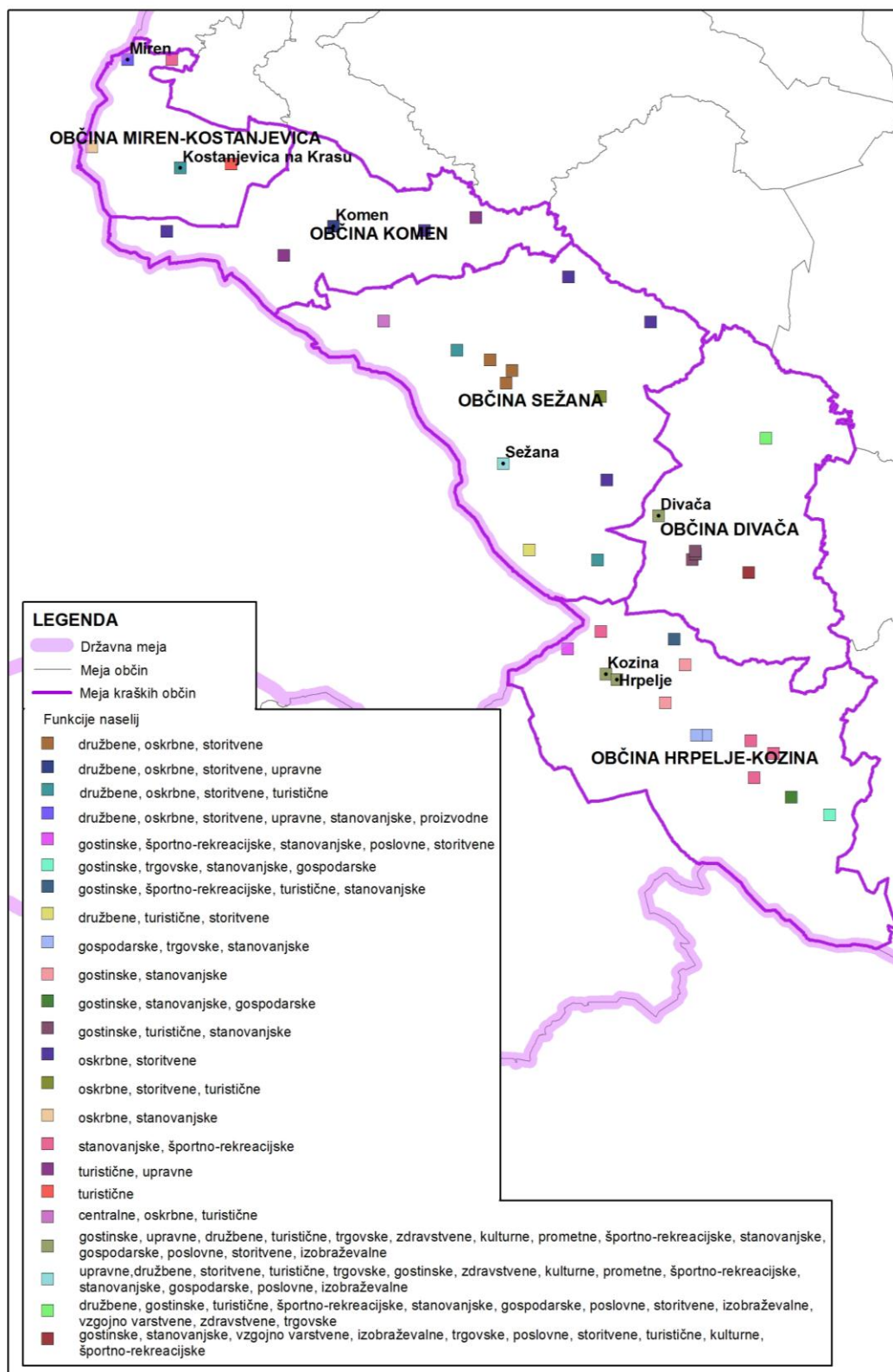
Glede na to, da SPRS usmerja k zagotavljanju zadostnih količin različnih stanovanj v urbanih naseljih, med drugim tudi posebnih oblik nastanitev kot so varovana stanovanja, je umeščanje aktualno tudi na Krasu. Potrebno je opozoriti na problematiko povezano z umeščanjem posebnih oblik nastanitev v manjša naselja, zaradi porušitve razmerja do obstoječega stavbnega tkiva v odnosu do kulturne krajine kar posledično pomeni razvrednotenje identitete Krasa.

Slika 4: Število prebivalcev po naseljih (vir: Statistični urad republike Slovenije)

Slika 5: Hierarhija naselij (vir: strateški deli odlokov OPN obravnavanih občin)

Slika 6: Naselja po funkcijah (vir: strateški deli odlokov OPN obravnavanih občin)

Ugotovitev:

- prevladujejo manjša naselja
- propadanje obstoječega stavbnega fonda
- sekundarna bivališča

- občinska središča in večja naselja imajo številčnejše in bolj specializirane funkcije
- manjša naselja se med sabo funkcijsko dopolnjujejo
- potrebe po dobrem javnem prevozu in mobilni oskrbi v odročnejših predelih

3.6 Gospodarstvo

Na slovenskem Krasu je stanje gospodarstva sledeče: ekonomska moč prebivalstva je nizka, stopnja delovno aktivnih prebivalcev je nad slovenskim povprečjem, število podjetij je nad slovenskim povprečjem, delovna migracija se povečuje, premalo je delovnih mest za visoko izobraženi kader.

MESEČNA BRUTO PLAČA

Slovenija 2004	število delovnih mest (%)	100
Slovenija 2010	število delovnih mest (%)	100

občina	mesečna bruto plača (%)	
	2004	2009
Divača	98,4	93,5
Hrpelje-Kozina	94,8	85,5
Komen	91,8	86,7
Miren-Kostanjevica (Kras)	82,8	86,6
Sežana	93,6	94,8
Kras	92,3	89,4

vir: leto 2004, 2009 - Statistični urad Republike Slovenije

ŽIVLJENJSKI STROŠKI

Slovenija 2004	indeks cene življenjskih potrebščin	103,6
Slovenija 2009	indeks cene življenjskih potrebščin	100,9

vir: leto 2004, 2009 - Statistični urad Republike Slovenije

ŠTEVILO PODJETIJ

Slovenija 2000	število podjetij / 1000 preb.46
Slovenija 2009	število podjetij / 1000 preb.79

občina	število podjetij (na 1000 preb.)	
	2000	2009
Divača	35	64
Hrpelje-Kozina	47	84
Komen	42	64
Miren-Kostanjevica (Kras)	61	83
Sežana	62	103
Kras	49,4	79,6

vir: leto 2000, 2009 - Statistični urad Republike Slovenije

ZAPOSLENOST

Slovenija	(2002) stopnja delovne aktivnosti (%)	56
	(2005) stopnja registrirane brezposelnosti (%)	10,2
Slovenija 2009	stopnja delovne aktivnosti (%)	60,5
	stopnja registrirane brezposelnosti (%)	9,1

občina	stopnja delovne aktivnosti (%)		stopnja registrirane brezposelnosti (%)	
	2002	2009	2005	2009
Divača	61	64,7	6,2	5,8
Hrpelje-Kozina	54,1	62,6	7,9	6,1
Komen	57,8	60,6	5	7
Miren-Kostanjevica (Kras)	56,3	60,1	6,2	8
Sežana	60,4	63,7	5,8	5,3
Kras	57,9	62,3	6,2	6,4

vir: leto 2005 - Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
leto 2002, 2007, 2009 - Statistični urad Republike Slovenije

DELOVNE MIGRACIJE

Slovenija 2000	indeks delovne migracije	100
Slovenija 2010	indeks delovne migracije	100

občina	indeks delovne migracije	
	2000	2010
Divača	73,2	83
Hrpelje-Kozina	80,5	86
Komen	48,8	47,8
Miren-Kostanjevica (Kras)	62,3	61,2
Sežana	111	111,2
Kras	75,2	77,9

vir: leto 2000, 2010 - Statistični urad Republike Slovenije

DELAVNO AKTIVNI, ZAPOSLENI V OBČINI PREBIVALIŠČA, ZAPOSLENI NA KRASU V LETU 2010

občina	delavno aktivni	brezposelni	zaposleni v občini prebivališča	zaposleni na Krasu	vsi zaposleni s prebivališčem v Sloveniji ²
Divača	1647	149	478 (35,8%)	964 (58,5%)	1335
Hrpelje-Kozina	1778	158	598 (41,2%)	884 (49,7%)	1451
Komen	1421	129	402 (61,9%)	817 (57,4%)	649
Miren-Kostanjevica	1877	210	458 (40,9%)	538 (28,6%)	1119
Sežana	5291	480	3098 (55,5%)	3549 (67,0%)	5574
Kras	12014	1126	5034 (49,7%)	6752 (56,2%)	10128

vir: Statistični urad Republike Slovenije

² Stolpec vsi zaposleni s prebivališčem v Sloveniji je okvirna ocena delavnih mest po kraških občinah, kjer delež tujcev zaposlenih v kraških občinah ni upoštevan.

REGISTRIRANE BREZPOSELNE OSEBE PO IZOBRAZBI, DECEMBER 2010

	Stopnja izobrazbe								Skupaj
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.+VIII.	B.Š.	
Divača	37	11		43	40	6	11	1	149
Hrpelje-Kozina	47	7		49	37	4	14		158
Komen	27	2		43	40	3	14		129
Miren-Kostanjevica	56	5		74	49	8	18		210
Sežana	114	29	1	113	147	30	44	2	480
Kras	281	54	1	322	313	51	101	3	1126

vir: http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/registrirana_brezposelnost#Občine

V kraških občinah je bilo leta 2010 približno 15 % delavno aktivnih prebivalcev več kot je razpoložljivih delavnih mest. Povprečno 49,7 % delavno aktivnih prebivalcev je zaposlenih v občini prebivališča in povprečno 56,2 % delavno aktivnih prebivalcev je zaposlenih na Krasu. V občini Sežana in Komen je delež delavno aktivnih zaposlenih v občini prebivališča največji, medtem ko je delež delavno aktivnih zaposlenih na območju kraških občin največji v občinah Sežana, Divača in Komen.

Leta 2010 je bilo v kraških občinah brezposelnih približno 9,3 % delavno aktivnih prebivalcev. Največji delež brezposelnih ima IV., V. ali I. stopnjo izobrazbe.

Slovenski del Krasa je izrazito usmerjen v storitveni sektor, še posebej v trgovino, promet in nepremičnine, najem, poslovne storitve, turizem. Po deležu sledi industrija, gradbeništvo in kmetijske dejavnosti (Acer d.o.o., 2006).

Na območju Krasa je potrebno krepiti in spodbujati tako razvoj tehnološko naprednega in inovativnega gospodarstva, ki se v zadnjih letih razvija v sežanskem inkubatorju in ki bo zagotavljalo delovna mesta tudi za visoko izobražen kader, kot tudi tradicionalna znanja kot so kamnoseštvo, vinarstvo, stavbarstvo. Dobra opremljenost s telekomunikacijami vpliva na možnost zaposlovanja v manjših naseljih, na domu.

Pomembna tradicionalna gospodarska dejavnost na območju Krasa je pridobivanje mineralnih surovin (kamna), ki posledično vpliva na razvoj drugih dejavnosti (na Krasu deluje šola za oblikovanje kamna, kamnolom v Lipici, kamnolom Laže, Razdrto in več manjših kamnoseških obrtniških delavnic). Kraški kamen je eden od simbolov Krasa, prevladujoč element tradicionalne arhitekture, uporabljen kot osnovni gradbeni in okrasni material, mnoge kraške hiše krasijo bogati arhitekturni detajli iz kraškega kamna.

Cilji prostorskega razvoja Slovenije (SPRS) na področju oskrbe z mineralnimi surovinami so predvsem zmanjšanje števila površinskih kopov mineralnih surovin, optimizacija pridobivanja mineralnih surovin in postopno zapiranje manjših površin. Nova območja se odpira le v primeru povečanja potreb, ki jih ni mogoče zadostiti z obstoječimi območji mineralnih surovin.

Glede na to, da na Krasu prevladujejo manjši kamnolomi, namenjeni kamnoseštvu za potrebe tradicionalnega stavbarstva, je za Kras smiselna drugačna zasnova kamnolomov, saj sta pomembna predvsem kakovost in način pridobivanja in ne količina.

Kamnolome je treba načrtovati po načelih vzdržnega razvoja, z omejitvijo obsega izkoriščanja oz. količine izkopa. Mogoča je obnova (sanacija) opuščanih kamnolomov (v občini Divača so opuščeni kamnolomi: Globočak pri Matavunu, Planina pri Varejeh, Strmec

pri Gabrčah in delujoča kamnoloma: Laže in Razdrto) in ohranjanje obstoječih kamnolomov, kjer se pojavne oblike pridobivanja prilagodijo varstvenim interesom, v celoti se upoštevajo ukrepi za zmanjšanje vplivov na okolje. Odpiranje novih kamnolomov je mogoče izjemoma ob predhodni prostorski presoji in presoji izraženih potreb in le izven vidno izpostavljenih območij in drugih kakovostnih naseljenih obrobij, turističnih območij ter območij pomembnih naravnih in kulturnih vrednot.

V Sežani že 4 leto poteka edini visokošolski študij v Sloveniji z vsebinami o oblikovanju kamna - program Oblikovanje materialov - kamen. Načrti Visokošolskega središča Sežana so vzpostavitev Središča za oblikovanje in obdelavo kamna, ki bi po eni strani nudil prostor za izobraževanje na področju ročne in strojne obdelave kamna, iz področja restavracije, tradicionalnih tehnik - gradnja suhozidov (formalno izobraževanje, neformalno - tečaji za obrtnike, ljubitelje, šolarje), po drugi strani pa bi s promocijskim centrom ponudil predstavitev področja vsem zainteresiranim - šolam, turistom. Središče bi pomenilo skupno stično točko podjetnikov, obrtnikov in stroke na področju kamnoseštva. Tak center bi pomenil velik napredek za stroko, razvoj novih kadrov (kamnoseštvo je namreč deficitarni poklic), osveščanje mladih o tradiciji in kulturni dediščini ter turistično promocijo Krasa in Sežane kot centra kamnoseštva.

V Sežani od leta 1992 deluje podjetniški inkubator katerega glavni namen je pomagati novim podjetjem k poslovnemu uspehu in posledično k ustvarjanju bogastva in možnosti novih zaposlitev z zagotovitvijo modularnih poslopij, skupne tehnične infrastrukture, managerske podpore in podpornih storitev. Glavni poudarek je na lokalnem razvoju in ustvarjanju delovnih mest. Leta 2006 je bilo odprto novo, sodobno tehnično vsestransko opremljeno poslopije Poslovno inovacijskega centra. Namenjeno je inovativnim podjetjem, inovatorjem in podjetnikom s svežimi zamislimi. Prednost za namestitve v njem imajo projekti s poudarjenim tržnim potencialom ter z visoko pričakovano dodano vrednostjo. V njem so tudi prostori za izobraževanje in za specializirane storitve, ki bodo podpirale inovativne postopke. Skupaj z dosedanjimi prostori podjetniškega inkubatorja je podjetjem v inkubatorju na voljo 8.500 m² poslovnih površin ter storitve v podporo inovativnim dejavnostim. Uspešno razvita podjetja, ki so izšla iz inkubatorja pa so v okolici zgradila 18.000 m² svojih novih poslovnih prostorov.

V okviru mednarodnega projekta je Inkubator Sežana z zunanjimi izvajalci in v sodelovanju z Občino Sežana pripravil ekonomsko-tehnično študijo izvedljivosti vzpostavitve in izgradnje ekološke poslovne cone na območju Sežana-jug, ki je že več let rezervirano za postavitev poslovne cone. Pobuda predstavlja pilotni primer umeščanja poslovne cone v prostor in njene izgradnje ter upravljanja po sodobnih načelih eko-poslovnih con (»Eco-industrial park«) v Sloveniji.

Na razvoj gospodarstva vpliva dobra infrastrukturna opremljenost, ki vključuje predvsem prometno omrežje in telekomunikacije. Na območju so pomembnejše gospodarske cone, ki se jih kot take tudi krepí predvsem: regionalno pomembna obstoječa gospodarska cona v Sežani s predvidenimi območji za širitev, obstoječi gospodarski con v Divači, ki sta namenjeni predvsem poslovnim, storitvenim in trgovskim dejavnostim, gospodarski con v Kozini in Hrpeljah.

Na območju se pojavljajo tudi manjše gospodarske cone (v Komnu, Tomačevici, Opatjem selu, Dutovljah, Lokvi, Štorjah, Senožečah itd.), ki so namenjene predvsem manjšim lokalnim obrtnikom. Širitev manjših gospodarskih con lahko privede do degradacije prostora in preobremenjenosti lokalne prometne mreže s transportom. Zaradi racionalne rabe prostora, komunalnega opremljanja in ohranjanja identitete Krasa je potrebno opredeliti omrežje gospodarskih con v navezavi s hierarhijo naselij.

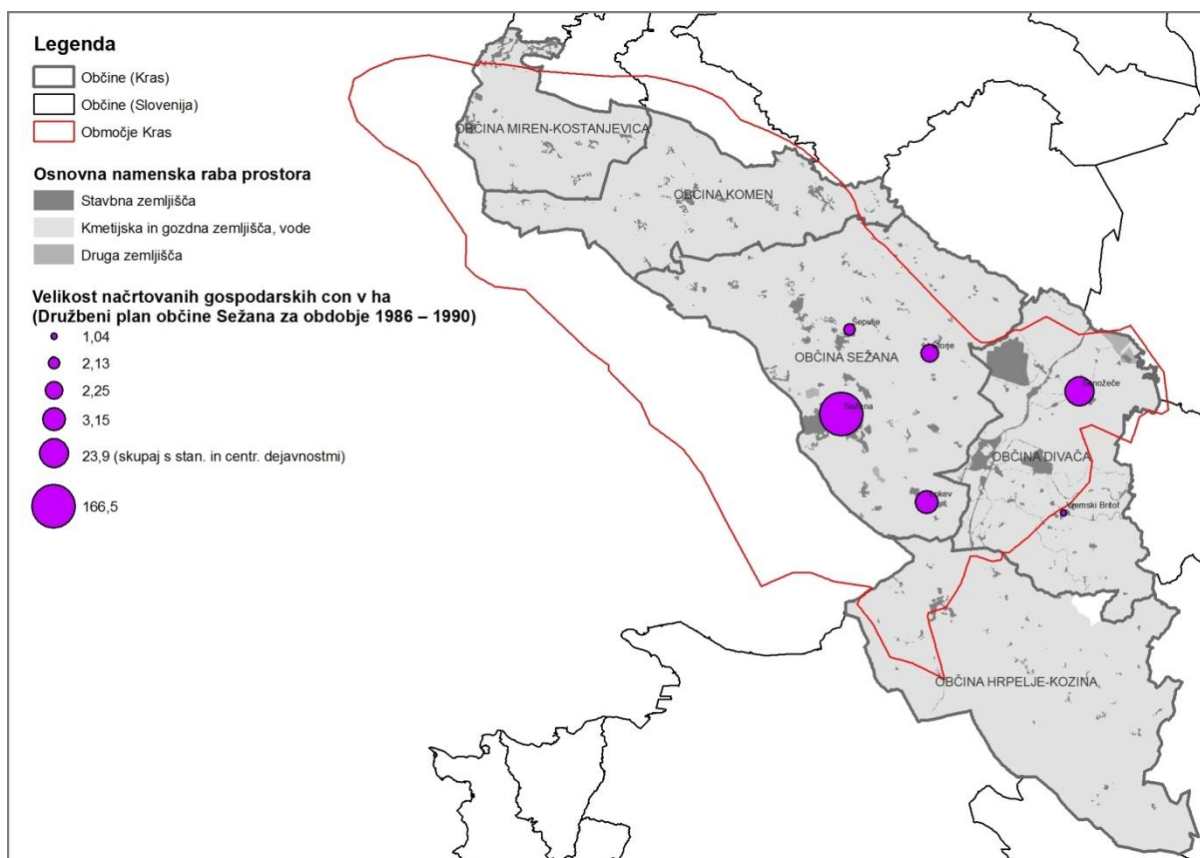
Ugotovitev:

- razvoj gospodarstva v skladu s sistemom omrežja naselij in naravnimi danostmi
- razvoj gospodarstva v povezavi s tradicionalnimi znanji (kamnoseštvo, vinarstvo, stavbarstvo)

3.6.1 Analiza opredelitve gospodarskih con v planskih aktih

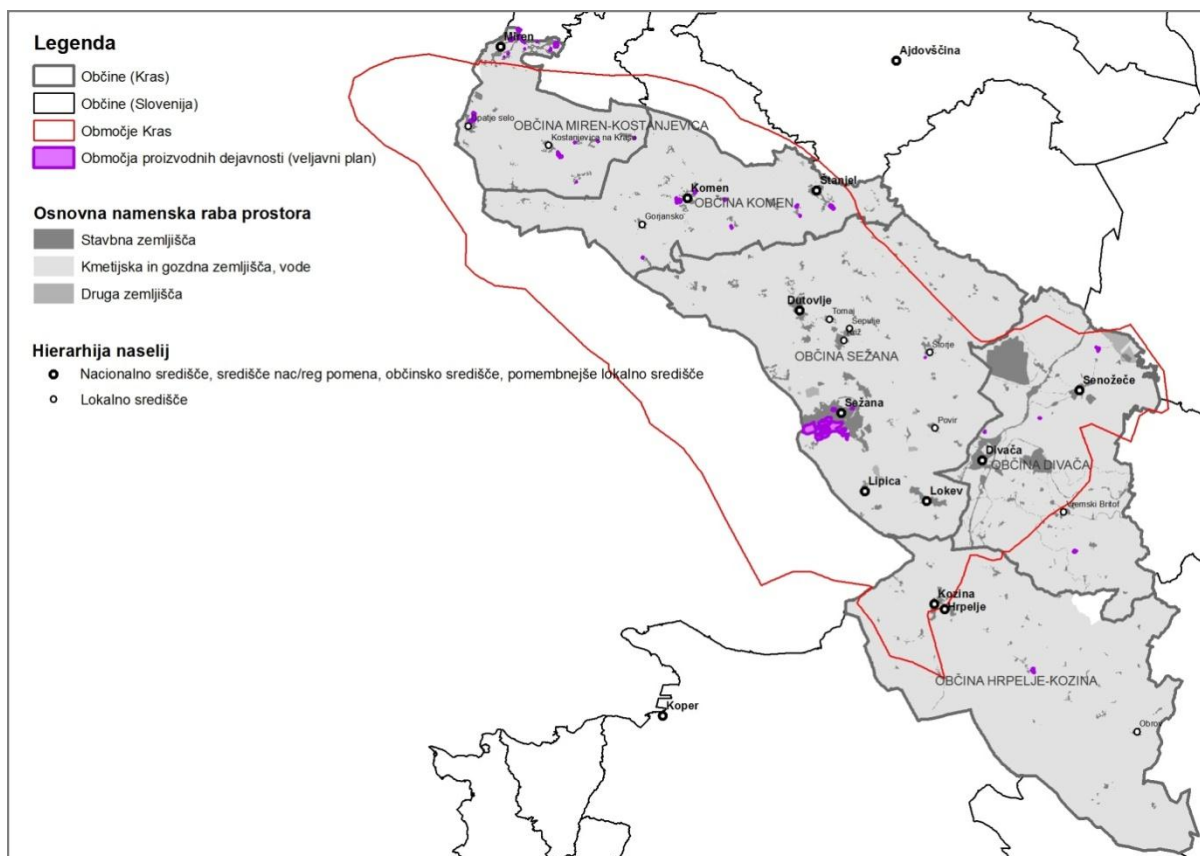
Z Dolgoročnim planom občine Sežana za obdobje 1986 - 2000 je bila z vidika gospodarskega razvoja načrtovana ohranitev obstoječih območij za proizvodnjo, nadaljnji razvoj Suhozemnega terminala v Sežani in predvsem organizacija območij za intenzivnejši razvoj drobnega gospodarstva. Za središče občinskega pomena (Sežana) je dolgoročni plan predvideval zagotovitev površin za razvoj proizvodnih dejavnosti, za pomembnejša lokalna središča (Divača, Dutovlje, Hrpelje-Kozina, Komen, Senožeče) je bila načrtovana gospodarska rast, lokalna središča pa so bila opredeljena kot oskrbna in zaposlitvena središča s posameznimi obrati. Za hierarhično nižji tip naselij gospodarski razvoj ni bil načrtovan.

Skladno z usmeritvami dolgoročnega plana občine so bile z Družbenim planom občine Sežana za obdobje 1986 - 1990 v posameznih ureditvenih območjih s poudarkom na primerni razmestitvi in izboru proizvodnih dejavnosti v prostoru poleg ohranitve obstoječih območij za proizvodnjo načrtovane naslednje proizvodne/obrtne cone: Lokev (obrtne cone), Senožeče (proizvodna cone), Sežana (proizvodna cone Suhozemni terminal, Sežana-zahod), Štorje (obrtne cone), Šepulje (proizvodna cone) in Vremški Britof (proizvodna cone).

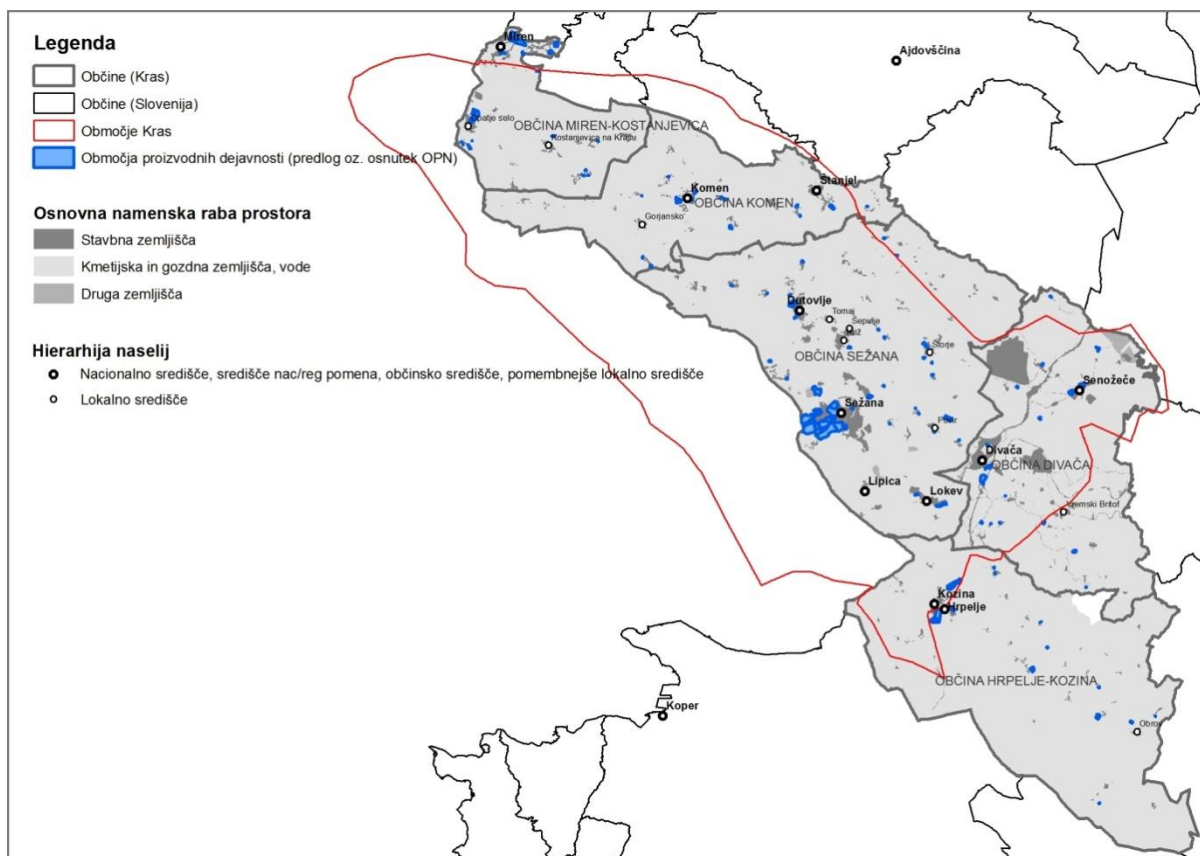
Slika 7: Načrtovane proizvodne in obrtne cone (Družbeni plan občine Sežana za obdobje 1986 - 1990)

V veljavnih planih občin Miren-Kostanjevica, Komen, Divača, Sežana in Hrpelje-Kozina je kot območje proizvodnih dejavnosti opredeljenih 176 ha površin, največji delež (3/4) pa predstavljajo površine občine Sežana. Občina Miren-Kostanjevica ima kot območje proizvodnih dejavnosti opredeljenih 15% vseh površin, občina Komen 8 %, občini Divača in Hrpelje-Kozina pa 2% vseh površin za proizvodne dejavnosti. Površine so umeščene v hierarhično pomembnejša naselja (občinska središča in pomembnejša lokalna središča).

Slika 8: Gospodarske cone (veljavni plani občin Sežana, Divača, Hrpelje-Kozina, Komen, Miren-Kostanjevica)

V predlogu oz. osnutkih občinskih prostorskih načrtov občin Miren-Kostanjevica (predlog), Komen, Divača, Sežana in Hrpelje-Kozina je kot območje proizvodnih dejavnosti opredeljenih 442 ha, kar je 2,5 krat več površin kot v veljavnih planih občin, od tega je 66% namenjenih gospodarskim conam, 8% površinam z objekti za kmetijsko proizvodnjo in 26% površinam za industrijo. Površine v predlogu oz. osnutkih OPN nakazujejo velik interes po širjenju območij proizvodnih dejavnosti in se bodo verjetno zaradi usklajevanja z nosilci urejanja prostora pred sprejetjem OPN bistveno zmanjšale.

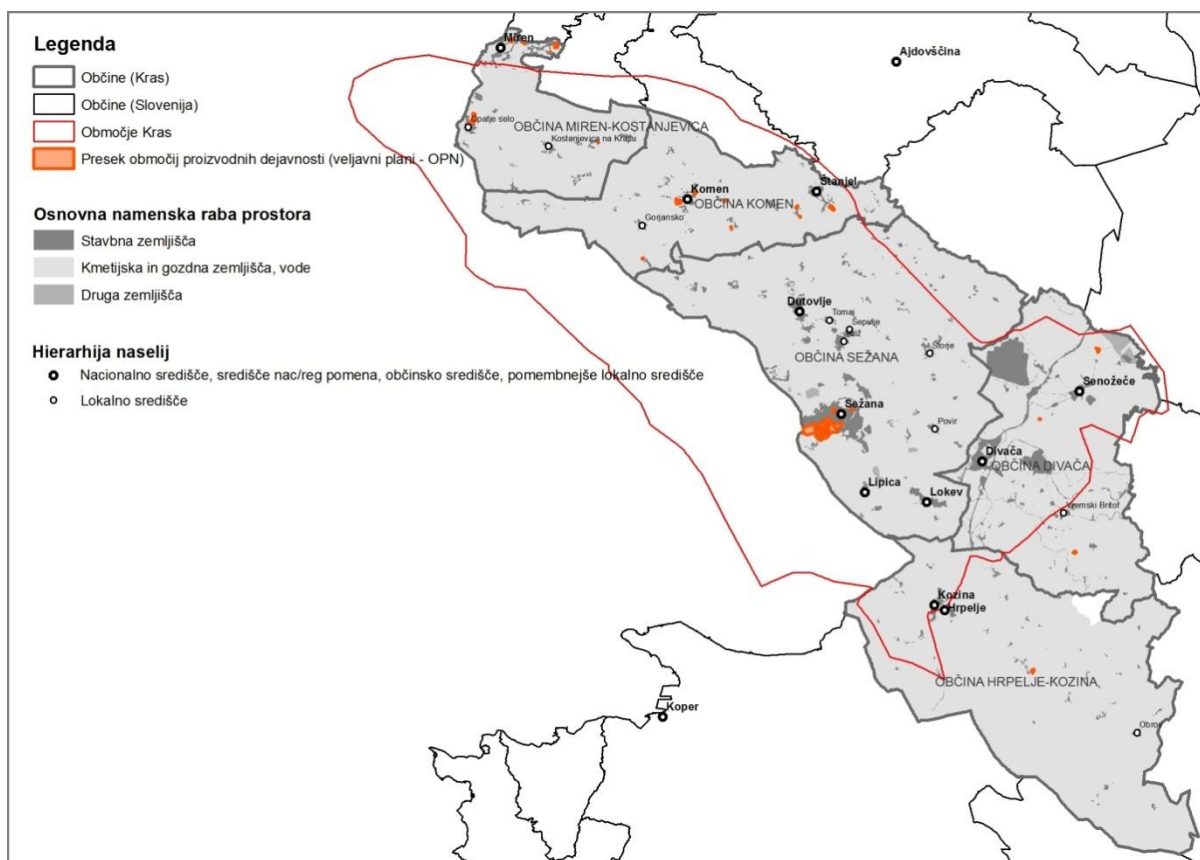
Slika 9: Gospodarske cone (predlog/osnutki OPN občin Sežana, Divača, Hrpelje-Kozina, Komen, Miren-Kostanjevica)

V predlogu oz. osnutkih OPN največji delež območij proizvodnih dejavnosti predstavljajo površine občine Sežana, vendar se je le-ta v primerjavi z veljavnimi akti precej zmanjšal in znaša le 62%, nekoliko se je zmanjšal tudi delež območij proizvodnih dejavnosti v občini Miren-Kostanjevica (14%) in v občini Komen (4%), glede na primerjavo z veljavnimi akti pa se je znatno povečal delež območij proizvodnih dejavnosti v občini Divača (8%) in v občini Hrpelje-Kozina (12%).

Primerjava veljavnih planov s predlogom/osnutki OPN kaže na naslednje trende: bistveno povečanje površin, namenjenih proizvodnim dejavnostim, večja razpršenost območij proizvodnih dejavnosti in posledično tudi manjša povprečna velikost posameznega območja (povprečna velikost območja proizvodnih dejavnosti se je zmanjšala kar za 50%). K veliki razpršenosti območij proizvodnih dejavnosti bistveno prispeva izvedbeni nivo prikaza območij podrobnejše namenske rabe in tudi umestitev podkategorije podrobnejše namenske rabe površine z objekti za kmetijsko proizvodnjo v podrobnejšo namensko rabo območja proizvodnih dejavnosti. Površine z objekti za kmetijsko proizvodnjo, ki so namenjene kmetijskim stavbam industrijskega značaja za pridelavo rastlin ali rejo živali, v dolgoročnih planih in v veljavnih aktih niso bile opredeljene kot območja proizvodnih dejavnosti.

85% površin, ki so bila v veljavnih aktih opredeljena kot območja proizvodnih dejavnosti, so za proizvodno dejavnost opredeljena tudi v predlogu/osnutkih OPN in predstavljajo 1/3 vseh območij proizvodnih dejavnosti v predlogu/osnutkih OPN. 15% površin, ki so bila v veljavnih aktih opredeljena kot območja proizvodnih dejavnosti, so v predlogu/osnutkih OPN iz območij proizvodnih dejavnosti spremenjena v stavbna zemljišča, namenjena drugim dejavnostim (predvsem območja stanovanj, območja centralnih dejavnosti in

območja prometnih površin) oz. so bila zemljišča vrnjena v primarno rabo (kmetijska in gozdna zemljišča). Skoraj 2/3 načrtovanih območij proizvodnih dejavnosti (v predlogu/osnutkih OPN) pa je umeščenih na stavbna zemljišča, namenjena drugim dejavnostim, oz. na kmetijska in gozdna zemljišča.

Slika 10: Presek območij proizvodnih območij veljavnih planov z predlogom/osnutki OPN

3.7 Promet

V Sloveniji se je v preteklem obdobju intenzivno izgrajeval avtocestni križ. Osnovni avtocestni križ je zgrajen, zgraditi pa bo potrebno še nekatere cestne povezave, ki posamezna območja navezujejo na osnovni avtocestni križ. Območje Krasa je vpeto med avtocestama Ljubljana - Koper in Divača - Trst ter hitro cesto po Vipavski dolini, kar vpliva na dobro povezanost z evropskimi prometnimi koridorji. V pripravi je državni prostorski načrt za avtocesto Postojna/Divača - Jelšane. Osnovni cilj te novo načrtovane avtocestne povezave je zagotoviti ustreznejšo povezanost osrednje Slovenije in slovenskega primorja ter izboljšati cestno povezavo v trasi vseevropskega cestnega omrežja (TEN-T), V. in X. panevropskega prometnega koridorja ter navezavo na omrežje Jadransko - Jonske pobude. Z novo avtocesto se bodo bistveno izboljšale prometne razmere na obstoječem omrežju državnih cest - razbremenile se bodo obstoječe prometnice, izboljšala se bo prometna varnost. Trenutno se izvaja študija variant, v kateri se preverja ustreznost koridorjev (na Divačo, na Razdrto ali na Postojno) in variant v posameznih koridorjih. Pri variantah na Divačo in na Razdrto se kažejo zelo veliki negativni kumulativni vplivi na okolje.

Razvoj železniške infrastrukture v Sloveniji ne sledi potrebam. Zaostaja v zmogljivosti in tehnologiji. Preko občin Divača in Sežana je sicer speljana dvotirna železnica do Trsta, vendar je bila zadnja povezava Trsta s Slovenijo z linijo Benetke - Budimpešta decembra 2011 ukinjena. Preko občin Divača in Hrpelje-Kozina poteka elektrificirana železnica v

smeri Kopra in Pule na Hrvaškem. Preko občin Komen in Sežana poteka železniška povezava Nova Gorica - Sežana, za katero je predvidena posodobitev in elektrifikacija. Strategija prostorskega razvoja Slovenije predvideva rekonstrukcije in dograjevanje prog mednarodnega pomena. Proga Trst - Sežana - Ljubljana - Zagreb naj bi predstavljala del proge za visoke hitrosti (250 km/h) v okviru V. panevropskega prometnega koridorja Benetke - Kijev. S strani sektorjev pristojnih za varstvo narave in okolja se opozarja na problematiko poteka čez Kras in proučitev morebitnih drugih potekov. Navezanost Krasa na železnico je gotovo ena izmed prednosti, ki jo je treba izkoristiti pri nadaljnjem razvoju. Pomeni potencial za razvoj vitalnih mest, gospodarskih con, turizma in izboljšanje javnega prometa. Mesto Sežana ima pomembno vlogo v urbanem sistemu Slovenije v veliki meri zaradi zelo dobre prometne dostopnosti.

Slika 11: Promet (vir: GURS, oktober 2011)

Javni promet je pomanjkljiv in premalo učinkovit, kar je problematično predvsem z vidika ohranjanja poselitve, razvoja gospodarstva in razvoja turizma. Gre za slabo povezanost Italija - Slovenija (npr. prevoz z letališča Friuli Venezia Giulia (Ronki) v Sežano, iz pristanišča v Trstu do Sežane). Na območju je vzpostavljena mednarodna avtobusna linija Trst - Sežana. Potrebno je omeniti tudi slabšo povezanost območja z ostalo Slovenijo in večjimi zaposlitvenimi centri v bližini (Ajdovščina, Nova Gorica, Postojna, Koper) in podvajanje javnega potniškega prometa na določenih relacijah (potniški promet iz Hrvaške

preko Slovenije v Italijo). Avtobusne linije, ki povezujejo Kras z zaposlitvenimi centri v bližini in ostalimi mesti sicer obstajajo, vendar je čas porabljen za prevoz precej dolg v primerjavi z individualnim prevozom.

relacija	vsak dan	ob delavnikih	ob šolskih dneh	nedelje, prazniki	povprečen čas
Sežana - Nova Gorica	2	3	2 (3)*	1	od 1:10 do 1:50
Sežana - Ajdovščina			1		1:05
Sežana - Koper	2	2	1	4	od 0:50 do 1:10
Sežana - Postojna	1***		4**		od 0:40 do 0:50

*ob petkih v času šolskih dni obstaja dodatna linija

** v času šolskih počitnic vozi avtobus le enkrat na dan

*** razen v nedeljo

Vir: <http://www.vozni-red.si/>, <http://voznired.avrigo.si/VozniRed.aspx>

Z vidika notranjega prometnega sistema na Krasu se ugotavlja, da so večja urbana središča med seboj relativno dobro prometno povezana, slabše dostopna pa so oddaljena podeželska območja in so zato nagnjena k praznjenju.

V občini Divača so označene vse turistične poti, primerne za gorsko kolesarjenje. Preko občine Sežana potekata južna kraška transversala in severna kraška transversala. Na območju občine Komen se zagotavlja daljinske kolesarske poti med Novo Gorico, Sežano in Vipavo. Kolesarje se preusmerja z obremenjenih prometnic na lokalne ceste. Občino Komen prečka severna kraška transversala in južna kraška transversala. V občini Hrpelje-Kozina se načrtuje potek kolesarske poti po stari istrski cesti. Ob robu obstoječe glavne povezovalne ceste Trst - Reka se načrtuje kolesarska pot. Za gorsko kolesarjenje se načrtuje označitev poti in progo opuščene železnice proti Trstu. Najpomembnejša kolesarska povezava naj bi postala povezava Krasa s Posočjem z navezavo na primarno in sekundarno cestno omrežje. Razvija se turistično kolesarsko pot »Pot miru na Krasu« in »Zgodovinske poti med Sočo in Krasom«. Omrežje kolesarskih in pešpoti kot del prometne dostopnosti je pomanjkljivo.

Ugotovitev:

- območje Krasa je vpeto med AC omrežje
- zaostajanje razvoja železnice v zmogljivosti in tehnologiji
- načrtovan potek železniške proge visoke hitrosti (250km/h) preko Krasa
- na območju se nahajata letališče Divača in letališče Friuli Venezia Giulia (Ronki)
- dobra dostopnost z osebnim prevoznim sredstvom
- javni promet je pomanjkljiv in premalo učinkovit
- slaba povezanost javnega potniškega prometa med Slovenijo in Italijo

3.8 Raba obnovljivih virov energije

Območja, kjer se prednostno usmerja oz. podpira izrabo obnovljivih virov energije, in sistem subvencioniranja alternativne rabe obnovljivih virov energije bi morala biti opredeljena na državni ravni. Še zlasti, ker je učinkovita raba virov ena od vodilnih pobud strategije Evropa 2020 s ciljem strukturni premik v nizkoogljično gospodarstvo. Problem subvencioniranja alternativne rabe obnovljivih virov energije s strani države je v pomanjkanju investicijskih preveritev oz. preveritev ali je predlagana izraba obnovljivih virov energije resnično upravičena.

Kras ima zaradi osončenosti, vetrovnosti in poraslosti z gozdom dobre pogoje za izkoriščanje obnovljivih virov energije s postavitvijo vetrnih ali sončnih elektrarn in

ogrevanja na lesno biomaso. Izkoriščanje vetrne in sončne energije poleg priložnosti predstavlja tudi nevarnost. Kras je zaradi svojih značilnosti izjemno občutljiv in pomemben v svetovnem merilu, zato je umeščanje večjih objektov v odprti krajini občutljivo. Izkoriščanje lesne biomase je z vidika ohranjanja krajine in območij pomembnih za ohranjanje narave sprejemljivo v omejenem obsegu pod nadzorom služb pristojnih za varstvo narave in gozdarstvo.

Predvsem je potrebno opredeliti območja, kjer je izkoriščanje obnovljivih virov sprejemljivo ob predhodni prostorski in finančni presoji ter podati usmeritve o velikosti oz. obsegu objektov, kot npr. postavljanje sončnih elektrarn je dovoljeno na strehah v gospodarskih conah, kot dopolnilna dejavnost na kmetijskih gospodarstvih, v strnjenih in ruralnih naseljih le za lastno uporabo itd.

Ugotovitev:

- **raba obnovljivih virov energije - biomasa perspektivno, sončne elektrarne, vetrne elektrarne vprašljivo in v zelo omejenem obsegu**

3.9 Krajina

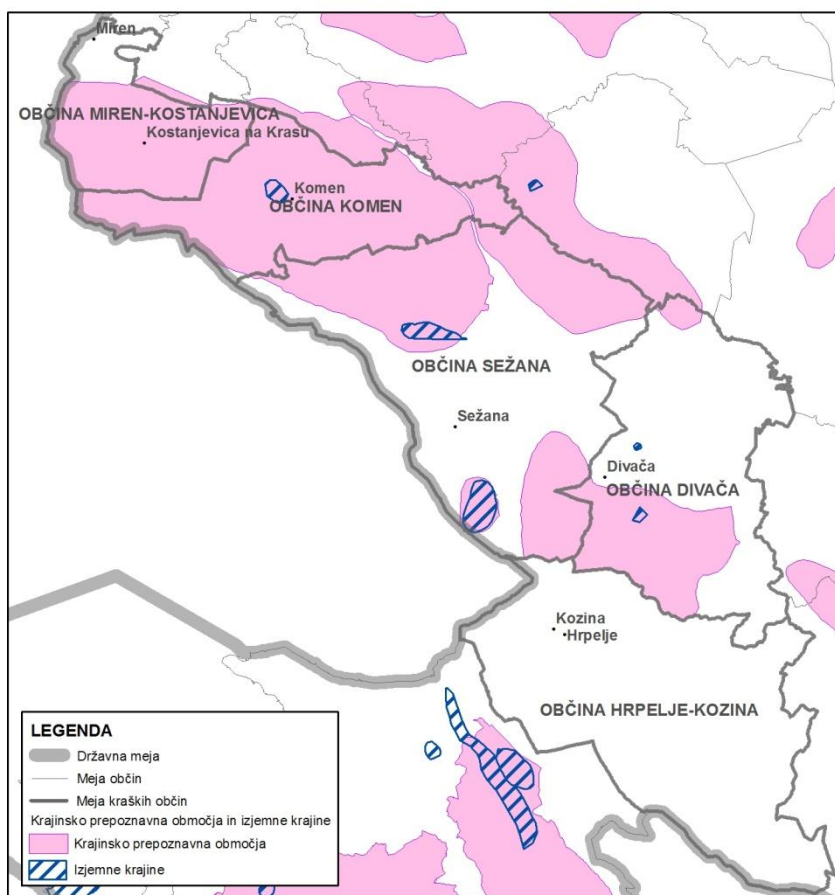
Kraška krajina je edinstvena in se že po svojem izgledu razlikuje od sosednjih območij. Odlikuje jo njena raznolikost in visoka doživljajska vrednost. Relief je tipično kraški. Posebnost kraškega makroreliefa so suhe doline - doli (Senadolska dolina, Brestoviški dol), velike vrtače in koliševke, ki so nastale s podiranjem stropov podzemeljskih votlin, sem sodijo tudi brezna in kraške jame. Kraški relief označujejo tudi večje vzpetine in višji hribi (Kokoška, Trstelj, Vremščica, Slavnik). Kot posebno znamenitost velja izpostaviti Podgorski kras, najbolj ohranjen goli Kras v Sloveniji.

V preteklosti so kraško krajino zaznamovali večinoma pašniki, danes jih prerašča gozdno rastje. Z zaraščanjem se izgublja značilna kraška kulturna krajina, ki jo je človek izoblikoval s svojo rabo, za svoje preživetje. Kmetje so obdelovalne površine očistili s pobiranjem kamenja in zlaganjem le-tega v kamnite ograde, ki ščitijo prst pred vetrom. Za kraško kulturno krajino so značilne tudi mejice med posameznimi travniki in njivami. Mejice so imele več funkcij, označevale so rob parcele, njive, travnika ali omejevale pašno površino, da živina ni uhajala. Z opuščanjem travnikov in pašnikov se je začelo zaraščati samoniklo grmičevje in drevje. Zarast se povečuje in širi ter počasi prerašča v gozd. Nadaljevanje tega procesa pomeni razvoj od ruralne, odprte krajine proti gozdni, zaprti krajini. S pogozdovanjem ob koncu prejšnjega stoletja se je črni bor zaradi skromnih zahtev močno uveljavil in danes zaznamuje krajinsko podobo Krasa. Postal je eden od simbolov Krasa. Značilna je tudi kraška gmajna s ponekod še opaznimi zaplatami golega kamenja.

Celoten Kras pomeni krajinsko znamenitost in je tudi v svetovnem merilu posebnost zaradi značilnih kraških pojavov in kraške krajine, pa tudi kamnitih ograd, obzidanih dvorišč in gručastih vasi. Ohranila se je tipična poselitev v strnjenih naseljih na izpostavljenih lokacijah kot pomemben element privlačnosti prostora, vendar pa se zaradi razpršenosti novogradnje značilnosti kraške kulturne krajine izgubljajo.

Kulturno krajino oblikujeta tako narava kot človek, zato se stalno spreminja. Spreminjanje krajine je posledica naravnih procesov, spreminjanja poselitvenih, družbenih in ekonomskih razmer, sprememb v pridelovalnih postopkih in tržnih razmer. Najpomembnejši dejavnik pri ustvarjanju krajinske podobe Krasa je kmetijstvo, predvsem različne oblike obdelave tal in kmetijske rabe zemljišč, drobna struktura, prepletanje njivskih površin, vinogradov, pašnikov.

Na območju slovenskega Krasa so štiri krajinsko prepoznavna območja, ki so opredeljena tudi v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije, in pet izjemnih krajin³: Sveto pri Komnu, Dutovlje - Tomaj, Lipica, Škocjanske jame - vas Škocjan, vrtača pod Čebulovico.

Slika 12: Krajinsko prepoznavna območja in območja izjemnih krajin (vir: SPRS, Biotehniška fakulteta, Inštitut za krajinsko arhitekturo, 1996)

Ugotovitev:

- **krajinsko prepoznavno območje, izjemne krajine**
- **spreminjanje krajine je posledica naravnih procesov, spreminjanja poselitvenih, družbenih in ekonomskih razmer, sprememb v pridelovalnih postopkih in tržnih razmer**
- **zaraščanje krajine - opuščanje kmetijstva**

3.10 Naravne danosti in naravna dediščina

Za Kras so značilni edinstveni naravni pojavi, predvsem podzemni, izjemna biotska pestrost ter značilna kraška krajina. Matični Kras s sistemom Škocjanskih jam je edinstveni svetovni fenomen naravne in kulturne dediščine, zato je treba s skrbnim, usklajenim načrtovanjem preseči formalna zavarovanja tega prostora in razvoj prilagoditi izjemnosti Krasa.

Za Kras so značilni številni površinski (škraplje, doline, udornice, skalni čoki) in podzemni (jame, brezna) kraški pojavi. Na Krasu je znanih približno 600 jam, njihovo število pa narašča vzporedno z jamarskim in krasoslovnim raziskovanjem. Najdemo jih na celotni površini Krasa (v povprečju 1-1,5 jame na km² površja), v okolici Sežane pa naletimo na

³ Vir: Izjemne krajine, Biotehniška fakulteta, Inštitut za krajinsko arhitekturo, 1996)

najvišjo gostoto jam ($22/\text{km}^2$). Med najznamenitejšimi jamami oz. jamskimi sistemi Krasa izstopajo *Škocjanske jame* kot ene najlepših ponornih jam s podzemno reko in kanjonom, ki so zaradi svoje edinstvenosti in naravne ohranjenosti od leta 1986 vpisane v Unescov seznam svetovne naravne dediščine. Škocjanske jame so vpisane tudi na seznam mednarodno pomembnih mokrišč v skladu s Konvencijo o močvirjih, ki so mednarodnega pomena, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic (Ramsarska konvencija), in sicer kot prvo podzemno kraško mokrišče v Evropi (1999). Leta 2004 je bil Park Škocjanske jame sprejet v svetovno mrežo biosfernih rezervatov (MAB) pod imenom Kraški biosferni rezervat, ki obsega osrednje območje parka (strogo zavarovano območje samega parka), vplivno območje parka in prehodno območje (območje občine Divača). Program varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje od leta 2011 do leta 2015 je pripravljen in medresorsko usklajen ter čaka na obravnavo in sprejem na Vladi RS od jeseni 2011.

Na Krasu zaradi geološke sestave skoraj ni površinskih voda. Le na pobočjih iz manj čistega apnenca so ponekod grape, po katerih ob večjih deževjih teče hudourniška voda. V posebnih okoliščinah se je obdržala na površju Raša, ki teče po robu Krasa. Večina vode tako pronica v podzemlje in oblikuje podzemni kraški svet. Od določene globine navzdol so vsi votli prostori v kamnini zapolnjeni z vodo in predstavlja kraški vodonosnik. Vodonosnik napaja voda s površja in površinski tokovi, ki po nepropustni podlagi pritečejo do roba Krasa, tu pa skozi požiralnike ali ponorne jame ponikajo v podzemlje. Iz kraškega pogorja Snežnika, flišnih Brkinov in dela Košanske doline (Senožeški potok) se vode izlivajo v reko Reko, ki nazadnje ponikne v Škocjanskih jamah. V Kras ponika tudi del voda Vipave skozi požiralnike v strugi od Vrtoč pri Mirnu navzdol. Kraški vodonosnik je veliko bogastvo, ki ga zaradi splošne visoke ranljivosti kraškega sveta ogroža onesnaževanje iz različnih virov.

Pogoste in edine površinske vode so antropogenega značaja - kali in lokve, ki jih najdemo v vsaki vasi. V letih 2005 - 2007 je potekal čezmejni projekt »1001 kal - 1001 zgodba o življenju« namenjen obnavljanju vaških kalov, ki je pomembno predvsem zaradi ohranjanja biotske pestrosti.

Območje Krasa je pomembno tudi zaradi ohranjenosti rastlinskih in živalskih vrst. Kljub neugodnim klimatskim in talnim pogojem (vroča poletja z malo dežja, razmeroma hladne zime, burja, neugodne hidrološke razmere), je območje bogato z gozdno in grmovno vegetacijo. Tu uspevajo le drevesne vrste, prilagojene specifičnim ekološkim razmeram kot npr. črni gaber, mali jesen, puhasti hrast, graden in beli gaber, ki so glavni nosilci gozdne vegetacije, med grmovnimi vrstami pa navadni ruj, brin, terebint, rešeljika, trokrpi javor, trdoleska, glog itd.

Od nekdanj obsežnih travišč, senožeti in pašnikov so se do danes ohranili le ostanki na območjih z neugodnimi rastiščnimi razmerami in tam, kjer sta še prisotni paša ali košnja. Traviščna vegetacija obravnavanega območja je relativno enotna. Največje površine pokriva združba nizkega šaša in skalnega glavinca. Površine delno kosijo, večinoma pa so nastale kot pašniki. Travišče je v vseh obdobjih izredno barvito, sodi pa med najbogatejša evropska travišča. Z opuščanjem tradicionalne kmetijske rabe se kraška travišča zelo hitro zaraščajo. Z zaraščanjem izginjajo značilne kraške travniške rastline, na katere so vezane tudi številne redke in ogrožene živalske vrste.

Kras je bivališče velikega dela naših endemičnih podzemnih in talnih živali in je glede na število in raznolikost vrst najbogatejše območje v Sloveniji. Na območju Krasa v jugozahodni Sloveniji živi 95% vseh živalskih vrst registriranih v Sloveniji (Mršič, 1997).

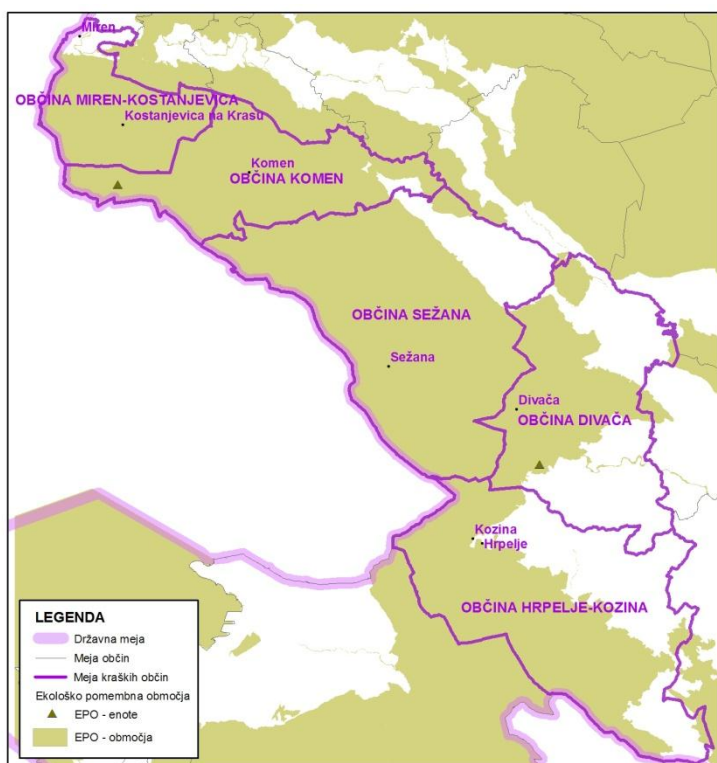
Na obravnavanem območju je izredno pestra favna hroščev, metuljev, dvoživk, plazilcev ptic, med sesalci izstopajo predvsem netopirji, z zaraščanjem kmetijskih površin se

ustvarjajo ugodni pogoji za velike sesalce, predvsem za srnjad, divjega prašiča in jelenjad. Jamska favna z visoko stopnjo endemizma je izredno raznovrstna in bogata zaradi ekološke pestrosti habitatov. Med najbogatejšimi in najbolj raziskanimi izstopajo Škocjanske jame.

Kras je del omrežja ekološko pomembnih območij in del omrežja varovanih območij Natura 2000.

3.10.1 Ekološko pomembna območja

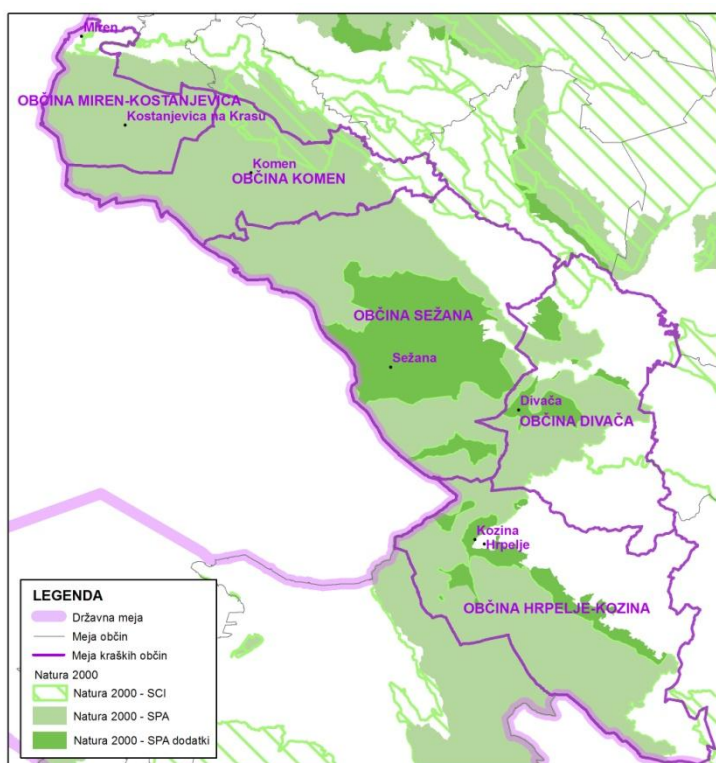
Obravnavano območje je tudi ekološko pomembno območje, najpomembnejše med njimi je Kras (ID 51100), ki se razteza čez vse kraške občine. Obravnavano območje sega tudi v ekološko območje Dolina Branice (ID 53400), Reka (Velika voda) (ID 53600), Matarsko podolje (ID 53700), Vrhe na Vipavskem (ID 55700) in Mrzlek (ID 59300).

Slika 13: Ekološko pomembna območja (vir: ARSO, september 2011)

3.10.2 Natura 2000

Obravnavano območje je del območja Natura 2000 Kras, ki je opredeljeno na podlagi Direktive o pticah in Direktive o habitatih, manjši del predstavlja dolina Branice, na meji območja se nahajajo še Vrhe nad Rašo, Reka in Matarsko podolje. Območje Kras je življenjski prostor evropsko ogroženih ptic - SPA, evropsko ogroženih rastlinskih in živalskih vrst (netopirji, metulji, hrošči, dvoživke) ter habitatnih tipov (suha travišča, grmišča in skalne stene) - pSCI. Dolina Branice je pomemben življenjski prostor evropsko ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov - pSCI.

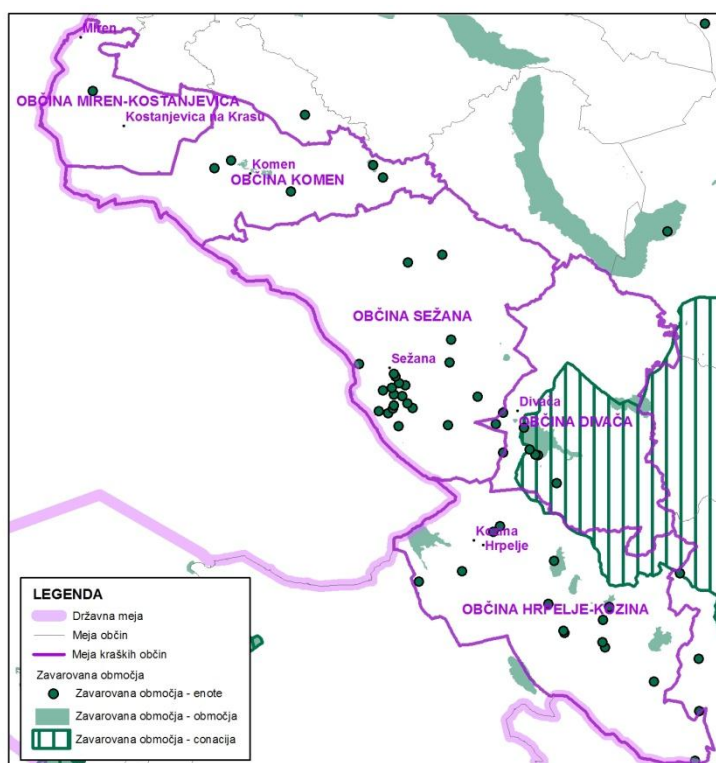
Slika 14: Natura 2000 in Natura dodatek (vir: ARSO, januar 2012)

Ostala manjša območja opredeljena kot Natura 2000 so Matarsko podolje, dolina Branice, Slavinski Ravnik, dolina Vipave, Reka in Vrhe nad Rašo.

3.10.3 Zavarovana območja

Na obravnavanem območju je večje število zavarovanih območij. Večja in pomembnejša med njimi so:

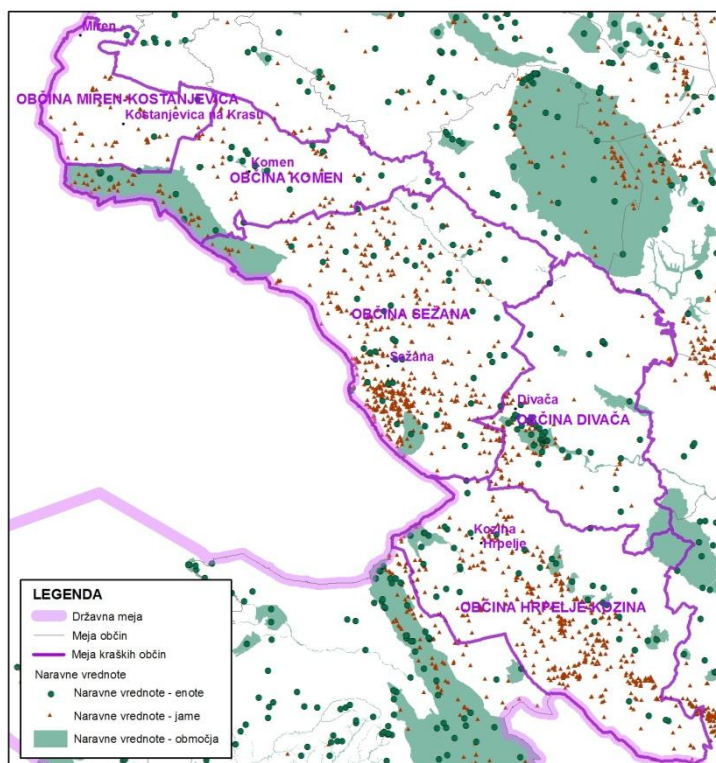
- regijski park Škocjanske jame,
- krajinski park Beka - soteska Glinščice z dolino Griža, ponornimi jamami in arheološkimi lokalitetami Lorencom in grad nad Botačem,
- krajinski park Štanjel,
- naravni spomenik Brezovica - brezoviška slepa dolina,
- naravni spomenik Odolina - Slepa dolina s ponikvami,
- naravni spomenik Obrov - Jezerina s ponikvami,
- naravni spomenik Vremščica - vrh in pobočja,
- naravni spomenik Divača - Risnik,
- naravni spomenik Komen - Obršljanski gozd,
- naravni spomenik Komen - gozd Cirje,
- naravni spomenik Komen - gozd Draga.

Slika 15: Zavarovana območja (vir: ARSO, september 2011)

3.10.4 Naravne vrednote

Na obravnavanem območju so številne naravne vrednote, zlasti podzemeljske, geomorfološke (jame, brezna). Površinsko večja območja so Brestovski dol, Lipica - pašniki in gozdovi, Šmagurka - dolina, Mali dol, Veliki dol, Glinščica, Griža - dolina, Vremščica ter tri slepe doline Brezovica, Odolina in Jezerina.

Slika 16: Naravne vrednote (vir: ARSO, september 2011)

Ugotovitev:

- edinstveni geomorfološki, geološki naravni pojavi in visoka stopnja biotske raznovrstnosti
- Kras posebnost v svetovnem merilu - Škocjanske jame na seznamu svetovne dediščine UNESCO, pomembno zavarovano območje regijski park Škocjanske jame
- skoraj celotno območje je del varovanih območij narave (Natura 2000, ekološko pomembna območja, zavarovana območja, naravne vrednote)

Usmeritev:

- razvoj in posege v prostor potrebno prilagoditi in uskladiti z izjemnimi naravnimi danostmi Krasa tako, da se bodo le te ohranjale
- izjemne naravne danosti ter naravno in kulturno dediščino uporabiti kot razvojno priložnost
- Škocjanske jame in ostala zavarovana območja izkoristiti kot razvojno priložnost

3.11 Kulturna dediščina

Kras je v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije opredeljen kot območje kompleksnega varstva kulturne dediščine v odprtem prostoru. Kulturno dediščino je potrebno upoštevati kot pomembno izhodišče prostorskega razvoja. Kras je svetovni fenomen zaradi edinstvene naravne kot zaradi kulturne dediščine, zato je treba s skrbnim, usklajenim načrtovanjem preseči formalna zavarovanja tega prosta in razvoj prilagoditi izjemnosti Krasa.

Za Kras je značilna visoka gostota kulturne dediščine, ki je precej enakomerno razporejena po območju Krasa. Edinstvenost in raznolikost kulturne dediščine in krajine v veliki meri določa prepoznavno podobo Krasa. Na Krasu se nahajajo številna arheološka najdišča (gradišča), naselbinska, memorialna (vojaška pokopališča, spomeniki iz prve in druge svetovne vojne,...), stavbna dediščina (profana in sakralna) in kulturna krajina. Med najpomembnejšimi tipi kulturne dediščine je kulturna krajina Kobilarna Lipica in kulturna krajina Štanjel.

Z vidika kulturne dediščine obstajajo na Krasu tri območja, kjer je kulturna dediščina visoke vrednosti ali izjemno koncentrirana, in sicer: kulturna krajina Dolnjega Krasa s krajinskim parkom Štanjel, Kobilarna Lipica kot izjemna kulturna krajina in širše območje s Parkom Škocjanske jame (Kranjc, 2000).

Srednjeveška naselbina Štanjel opredeljena kot pomembna naselbinska dediščina na Krasu leži sredi kulturne krajine Štanjel. Celotna podoba Štanjela sestoji iz historičnega jedra in kraške kulturne krajine. Grajski kompleks v Štanjelu je eden od pomembnejših objektov fevdalne arhitekture na Slovenskem. V Štanjelu se nahaja Vrt ob vili Ferrari, ki je pomembna vrtno-arhitekturna dediščina na nacionalni ravni.

Kobilarna Lipica je izjemna kulturna krajina tako v slovenskem prostoru kot tudi v evropskem in svetovnem merilu. Kobilarna Lipica, spomenik državnega in evropskega pomena, je svetovno priznana izvorna kobilarna konj lipicanske pasme, vrhunski konjerejsko-konjeniški center in območje prestižnega kulturnega turizma. Kulturno krajino Kobilarna Lipica sestavljajo travnate površine in večja drevesa. Zasajena so v geometrijskem sistemu, ki vzpostavlja optimalno možnost paše v senci, kar odraža osnovni namen oblikovanja te specifične krajine, in sicer željo po ustvarjanju optimalnih pogojev za rejo plemenskih konj lipicancev. Ob kmetijskih površinah - pašnikih, katerih značilna raba daje osnovni pečat območju Kobilarne Lipica, so pomembne prvine te krajine tudi drevoredi, obzidje z vhodnimi vrati, ograje, kali in površine ob historičnih objektih,

predvsem pa terasasti vrtovi pod graščino. Razpoznavnost in identifikacija krajine Kobilarna Lipica izhaja iz dejstva, da je vzdrževana, kultivirana bodisi s košnjo bodisi s pašo in se zato razlikuje od okolice.

Škocjanske jame so z vidika kulturne dediščine pomembne predvsem zaradi izjemno bogatega arheološkega najdišča. Na območju Parka Škocjanskih jam je velika gostota kulturnih spomenikov, nastalih predvsem v obdobju od 13. do 15. stoletja. Park je še posebno bogat s sakralno stavbno dediščino. Med kulturnimi spomeniki je potrebno izpostaviti predvsem cerkev Sv. Kancijana z zvonikom in grad na Školju, ki je eden redkih ohranjenih srednjeveških gradov s kultivirano okolico. Identiteto območja tvori predvsem naravna dediščina, ki jo dopolnjuje kulturna dediščina in poselitev.

Gradišča, utrjene naselbine, so na kraških tleh sinonim za takoimenovano kaštelirsko kulturo starejše železne dobe, ki je pomembno prispevala k oblikovanju današnje krajinske podobe območja.

Za Kras značilna naselbinska in stavbna dediščina temeljita na značilni kraški arhitekturi. Za naselbinsko dediščino na Krasu so značilne naslednje skupne lastnosti: mestom podobno oblikovanje vaških naselij s sklenjenim uličnim nizom in ulična križišča, posebna barvna lestvica ter značilno razporejanje stavb na ali ob lokacijah z dolgo naselbinsko kontinuiteto.

Za stavbarstvo so značilni posamezni elementi oblikovanja kot so okenski okvirji, portali, konzole, strehe, dimniki, strešni venci, zunanje stopnišče, balkon, gank, kamniti žlebovi, vodnjaki in stavbno pohištvo predstavljajo likovno-prostorske elemente, ki delajo kraško arhitekturo razpoznavno.

Najznačilnejši tip profane stavbne dediščine na Krasu je kraška domačija, ki jo sestavljajo: »pitana shuta« (stanovanjski del), »hram« (klet), »štala« (hlev), »klenica« (vhodna lopa), »skedenj« ter »gnojnik«. Praviloma so ti elementi razvrščeni okoli zaprtega dvorišča »borjača«, ki je dostopen skozi reprezentativno »kalono« in predstavlja lokalno posebnost, saj je nastal zaradi zaščite pred burjo. Na »borjaču« je tudi »štirna« (zbiralnik kapnice). Onstran stavbnega niza pa se nekatere domačije odpirajo neposredno na vinograde in polja. Osnovni gradbeni material je bil do nedavna kamen, kritina pa se je spreminjala od slamnate in skrilnate do korčaste kritine (Kranjc, 2000).

Na območju Krasa je veliko naselij opredeljenih kot naselbinska dediščina. Naselbinsko dediščino in s tem tudi identiteto Krasa ogroža tipološko neustrezna novogradnja, ki se pojavlja na robovih naselij oz. v njihovem vplivnem območju ter propadanje obstoječega stavbnega fonda znotraj naselij, predvsem ker ni celovitega koncepta prostorske, gospodarske in družbene prenove naselbinske dediščine za celotno območje Krasa.

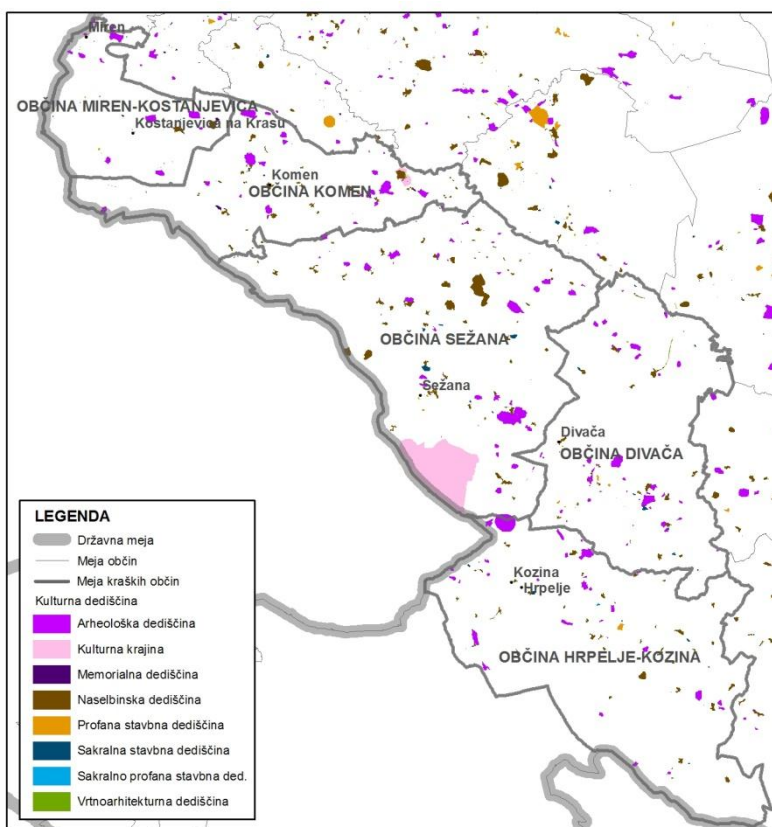
Pojav tipološko neustrezne novogradnje v vplivnih območjih naselbinske dediščine je večinoma posledica preteklih planskih opredelitev stavbnih zemljišč za stanovanjsko gradnjo, neustreznih, pomanjkljivih določil opredeljenih v prostorskih aktih občin in neorganizirane gradnje.

Propadanje obstoječega stavbnega fonda je posledica neurejenega lastništva, pomanjkanja učinkovitih sistemskih ukrepov za spodbujanje obnove obstoječega stavbnega fonda, togih predpisov, drage in zapletene prenove zaradi postopka pridobivanja gradbenega dovoljenja in soglasij sosedov v primeru spremembe namembnosti določenega dela objektov. Ponekod prihaja tudi do neustrezne prenove obstoječih stavb znotraj naselij. Tako obnovo obstoječih objektov kot novogradnjo je potrebno prilagoditi avtohtonim materialom, novi

tehnologiji, potrebam ljudi in predpisom. V Štanjelu deluje regionalna pisarna za obnovo objektov kulturne dediščine z namenom svetovanja pri obnovi in ozaveščanja javnosti o pomenu ohranjanja kulturne dediščine in njene ogroženosti, vendar njeno delovanje ni dovolj učinkovito, saj obstoječa zakonodaja ne stimulira vlaganja v obnovo oz. ne uvaja dodatnih virov financiranja za obnovo kulturne dediščine. Potrebna je uvedba dopolnilnih mehanizmov (davčne olajšave in drugi finančni instrumenti), ki bi spodbudili vlaganja v obnovo kulturne dediščine.

V bodoče bi bilo smiselno razmisliti o povezavi regijske svetovalne pisarne tako za obnovo objektov kulturne dediščine kot novo gradnjo z energetske svetovalno pisarno.

Kras ima z bogato in dobro ohranjeno kulturno dediščino razvojni potencial s poudarkom na identitetni prepoznavnosti, tako v arhitekturi kot kulturni krajini, katerih potencial se lahko koristi v turizmu in drugih oblikah ponudbe. Potrebno je opozoriti tudi na gospodarski potencial dediščine, ki se deloma izkorišča (muzeji, spominske sobe, gostišča, zdravstveni domovi,...).

Slika 17: Kulturna dediščina (vir: MK, september 2011)

Ugotovitev:

- kulturna dediščina skupaj z naravno dediščino predstavlja identiteto prostora
- tipološko neustrezna novogradnja v vplivnih območjih naselbinske dediščine
- propadanje obstoječega stavbnega fonda

Usmeritve:

- potrebni sistemski ukrepi - stimulirati vlaganja v obnovo, uvesti dodatne vire financiranja, uvesti dopolnilne mehanizme (npr. davčne olajšave)

3.12 Kmetijstvo

Naravne razmere in značilnosti družbenega ter gospodarskega razvoja vplivajo na spreminjanje pomena kmetijstva kot gospodarske dejavnosti in s tem tudi na spreminjanje krajine.

Trenutno je glavna kmetijska panoga na Krasu vinogradništvo, pojavlja se tudi reja drobnice, konj, prašičereja in poljedelstvo, predvsem za samooskrbo. Kmetijskih zemljišč za poljedelstvo je malo, ker so tla plitva in skalnata, vendar so določeni pridelki zaradi klimatskih in rastiščih razmer značilni samo za Kras, kar je ena od primerjalnih prednosti. Na Krasu je prisotnih več predelovalnic suhomesnatih izdelkov kot so npr. Kras, Kmetija Grča, Pršutarna Lokev, Prunk iz Lokve, Ravbar iz Vogelj ipn.

Na Krasu prevladujejo kmetije z manj kot dvema hektarjema zemljišč, ki pa se v zadnjih letih s propadanjem in opuščanjem neperspektivnih obratov povprečna velikost posesti povečuje (Likar, 2008).

Kmetijstvo predvsem za mlajše generacije v preteklosti ni bilo atraktivno in finančno konkurenčno zaradi talnih razmer, drobne posestne strukture z neurejenim lastništvom, visokih stroškov proizvodnje, ogroženosti letine zaradi divjadi, suše, toče, ogroženosti drobnice zaradi napadov volkov, pogostih spreminjanj pogojev kmetovanja. Posledica je zaraščanje kmetijskih površin in s tem povezana izguba pridelovalnih površin.

Kmetijska dejavnost se na celotnem območju Krasa dopolnjuje s turizmom preko Osmic in kmečkih turizmov, ki so se razvili v zadnjih letih. Potrebno je spodbujati in krepiti razvoj s kmetijstvom povezanih dopolnilnih dejavnosti, ki so hkrati tudi dodatna turistična ponudba (konjereja, avtokampi, trženje različnih pridelkov, tradicionalne jedi in zaščiteni proizvodi (teran, pršut, kraški brinjevec) ter običaji).

V prihodnosti bi bilo potrebno v skladu z Resolucijo strateških usmeritev razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 najti primerne vzpodbude za razvoj trajnostnega kmetijstva s poudarkom na zagotavljanju prehranske varnosti, povečanju konkurenčne sposobnosti, trajnostni rabi proizvodnih potencialov in zagotavljanju skladnega in socialno vzdržnega razvoja podeželja.

Pomembno je povečati pomen samooskrbe s poznavanjem izvora pridelka, aktivno vključitvijo v programe Ministrstva za kmetijstvo, ki spodbujajo k uporabi domačih pridelkov. Kot priložnost se kaže tudi oskrba večjih urbanih središč. Pri oživljanju pašništva bi bilo potrebno v sodelovanju s službami za ohranjanje narave in lovci vzpostaviti dialog in učinkovit mehanizem za zaščito drobnice pred volkovi npr. opredeliti območja, ki so prednostno namenjena pašništvu. Ustrezne rešitve konfliktov med rejo živali in zvermi je treba iskati s konsenzom kmetijske politike in ohranjanja narave.

Na Krasu se v zadnjem času pojavljajo zahteve po gradnji pomožnih kmetijskih objektov v odprti krajini npr. v pašniških (npr. staje) in vinogradniških območjih. Za Kras je značilno, da v odprtem prostoru ni pomožnih kmetijskih objektov. Dopuščanje pomožnih kmetijskih objektov v odprtem prostoru bi pomenilo pojav novega vzorca gradnje v krajini.

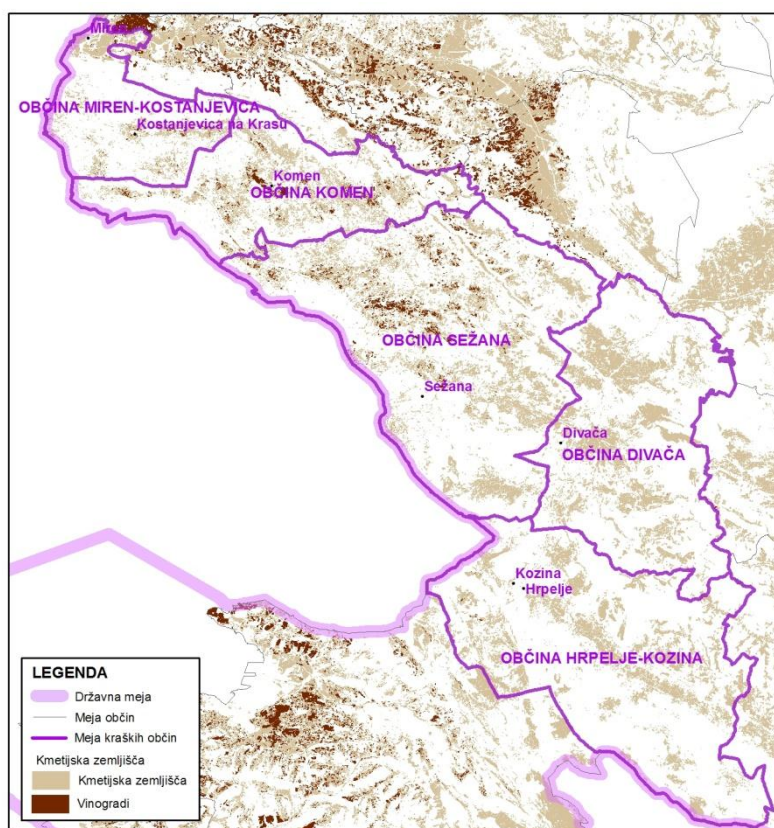
Po drugi strani pa Zakon o kmetijskih zemljiščih - UPB2 (Ur.l.RS, št. 71/2011) dopušča gradnjo v odprtem prostoru. Zakon določa, da se na trajno varovanih kmetijskih zemljiščih brez spremembe namenske rabe kmetijskih zemljišč lahko načrtujejo naslednji pomožni kmetijski objekti: rastlinjak, poljske poti, ograje za pašo živine, obore za rejo divjadi, ograje in opore za trajne nasade in opore za mreže proti toči. Na ostalih kmetijskih

zemljiščih se brez spremembe kmetijske namenske rabe lahko načrtujejo vsi pomožni kmetijski objekti. Minister, pristojen za kmetijstvo, v soglasju z ministrom, pristojnim za prostor, podrobneje določi vrste pomožnih kmetijskih objektov in začasnih objektov ter njihovo največjo velikost. Pomožni kmetijski objekti se lahko uporabljajo le v kmetijske namene. Podzakonski predpis, ki bo določil možnosti za postavljanje kmetijskih objektov v odprtem prostoru, še ne velja.

V zvezi z dopuščanjem pomožnih kmetijskih objektov na Krasu je najprej potrebno ugotoviti za katere dejavnosti kmetijstva so tovrstni objekti pogoj za delovanje. V povezavi s tem se na območjih, ki so primerna za posamezne dejavnosti določi kakšen tip objektov bi bil dopusten npr. v območju vinogradništva oz. pašništva.

V povezavi s pomožnimi kmetijskimi objekti je potrebno omeniti pojavljanje nelegalnih sekundarnih bivališč in s tem povezan nedelujoč sistem inšpekcijske službe.

Kmetijska zemljišča kot vir kmetijske dejavnosti varuje Zakon o kmetijskih zemljiščih, ki omejuje spremembo namembnosti trajno varovanih kmetijskih zemljišč. Le ta se ne smejo spreminjati najmanj deset let od uveljavitve prostorskega akta lokalne skupnosti, s katerim so bila ta območja določena, z izjemo širitev območij obstoječih prostorskih ureditev državnega pomena v primeru, ko umeščanje na nekmetijska zemljišča ni mogoče.

Slika 18: Vinogradi in ostala kmetijska zemljišča, ki vključujejo njive, trajne travnike, sadovnjake, ostale trajne nasade (vir: MKGP, september 2011)

Ugotovitev:

- **kmetijstvo ni atraktivno in finančno konkurenčno**
- **glavna kmetijska panoga na Krasu je vinogradništvo**
- **potrebe po pomožnih kmetijskih objektih v odprti krajini**

Usmeritev:

- spodbujati kmetijstvo tako zaradi ohranjanja kulturne krajine in pomena samooskrbe
- vzpostaviti učinkovit mehanizem za zaščito drobnice pred volkovi
- spodbujati in krepi razvoj s kmetijstvom povezanih dopolnilnih dejavnosti
- opredeliti kateri pomožni kmetijski objekti so nujni za delovanje kmetijskih dejavnosti

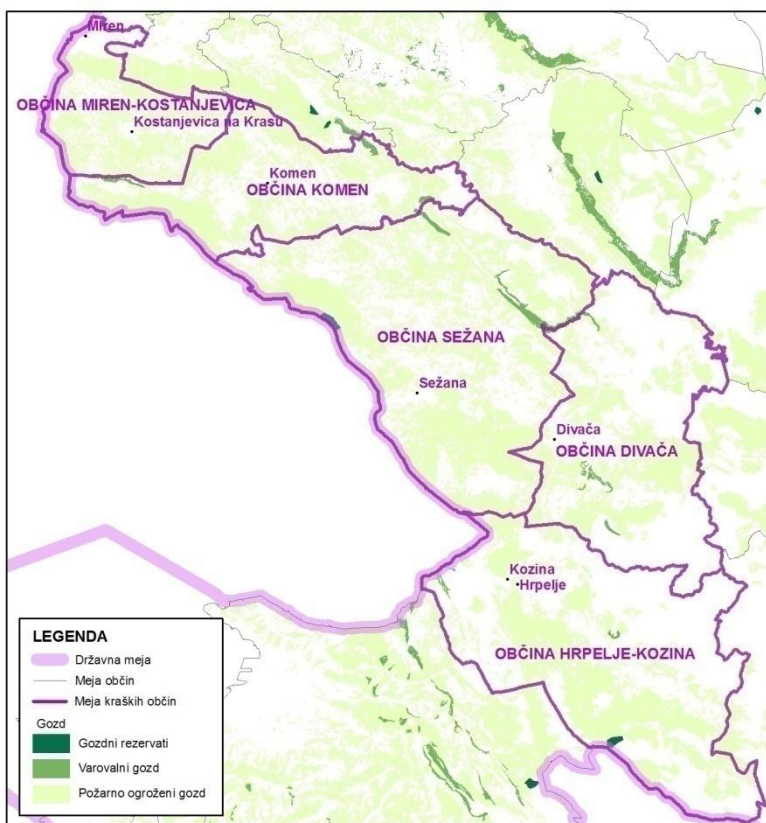
3.13 Gozdarstvo

Gozd je edina naravna oblika vegetacije na Krasu, ki pa je bil v preteklosti zaradi prekomerne rabe degradiran. Gozd kot naravni ekosistem zagotavlja razvoj naravnih sukcesij in obenem zagotavlja neto prihodek oziroma gospodarnost že na sedanji stopnji razvoja brez zunanjih subvencij (vir).

Gozd ima na Krasu pomembno varovalno funkcijo, saj ščiti območje pred močnimi vetrovi, pred erozijo tal, ugodno vpliva na podnebje z blaženjem temperaturnih ekstremov, uravnava vlago v tleh in zraku ter varuje in povečuje rodovitnost tal. Gozd mehansko in biološko čisti vodo, ki odteče ali pronica z gozdnih površin, ter uravnava vodni režim z zadrževanjem hitrega odtekanja padavinske vode s površja in ohranjanjem vode v gozdnih tleh in rastlinah z zakasnenim pronicanjem vode iz gozdnih tal v sušnih obdobjih. Varovalni gozdovi, ki poraščajo predvsem strma pobočja so ob reki Raši, zahodno od ceste Štanjel - Branik, pobočja severno nad Brestovico pri Komnu, na območju Škocjanskih jam, pobočja severno od naselja Podgrad pri Vremah, vzhodno od naselja Bač pri Materiji in severno od naselja Beka.

Gozd na Krasu je zaradi suhe in tople submediteranske klime, degradiranih rastišč in obojemu prilagojenega rastja požarno ogrožen ter sodi v sam slovenski vrh požarne ogroženosti naravnega okolja.

Načrtovanje rabe in razvoja gozdov, ki predstavljajo 62 % površine obravnavanega območja, se odvija na regionalni ravni v okviru gozdnogospodarskih načrtov območij. Načrti se obnavljajo vsakih deset let. Celotno obravnavano območje sodi v Kraško gozdnogospodarsko območje.

Slika 19: Prikaz požarno ogroženih gozdov, varovalnih gozdov in gozdnih rezervatov (vir: Zavod za gozdove Slovenije, september 2011)

Ugotovitev:

- gozd kot naravni ekosistem zagotavlja razvoj naravnih sukcesij in obenem zagotavlja neto prihodek oziroma gospodarnost že na sedanji stopnji razvoja
- poleg lesne biomase gozd omogoča rabo postranskih gozdnih proizvodov in dejavnosti (gobarjenje, čebelarstvo, lovstvo, smolarjenje, nabiranje zelišč, storžev, špargljev in ostalih gozdnih sadežev)
- varovalna funkcija gozdov - gozd zmanjšuje erozijo tal, moč vetra in ugodno vpliva na lokalno klimo
- gozd mehansko in biološko čisti vodo, uravnava vodni režim z zadrževanjem hitrega odtekanja padavinske vode s površja
- gozd je požarno zelo ogrožen

Usmeritev:

- pospeševanje izkoriščanja rabe lesne biomase kot obnovljivega vira energije
- osveščanje in izobraževanje lastnikov gozdov o pravilnem, varnem in ekonomičnem gospodarjenju z gozdom
- spodbujanje rabe postranskih gozdnih proizvodov in z njimi povezane dejavnosti
- snovanje oz. ohranjanje gozdov na območjih s povečano nevarnostjo erozije tal
- oblikovanje primestnih gozdov
- v okolici površinskih vodnih virov in nad znanimi podzemnimi vodnimi viri ohranjanje poraslosti z gozdom oz. obvodnim rastjem
- vzdrževanje in izpopolnjevanje obstoječe gozdne in protipožarne infrastrukture ter osveščanje lokalnih prebivalcev o pomenu požarne varnosti naravnega okolja

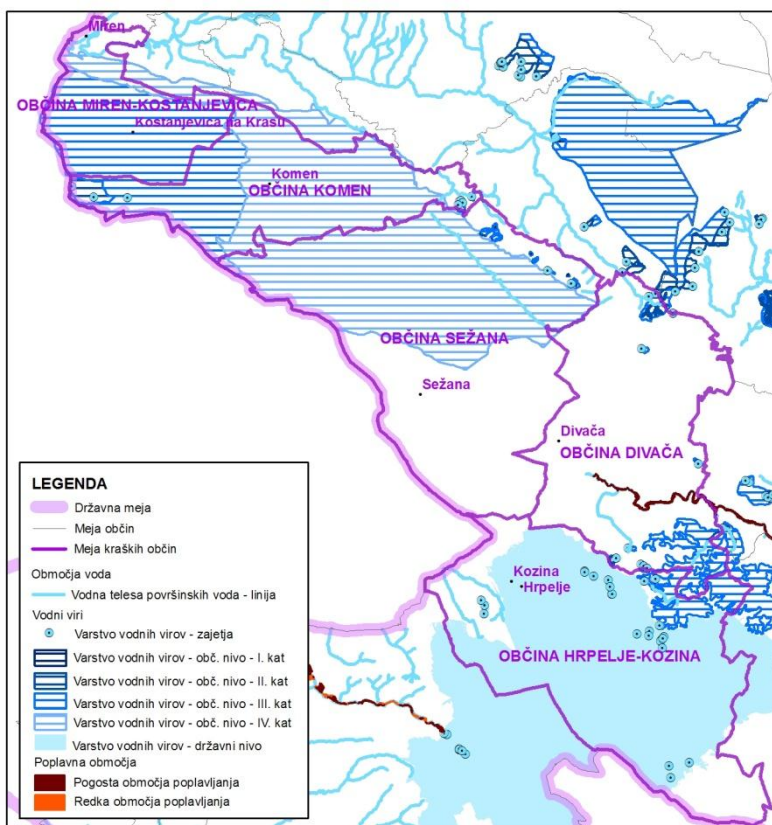
3.14 Varstvo vodnih virov

Na Krasu skoraj ni površinskih voda. Le na pobočjih iz manj čistega apnenca so ponekod grape, po katerih ob večjih deževjih teče hudourniška voda. V posebnih okoliščinah se je obdržala na površju reka Raša, ki teče po robu Krasa. Večina vode tako pronica v podzemlje in oblikuje podzemni kraški svet. Od določene globine navzdol so vsi votli prostori v kamnini zapolnjeni z vodo in predstavlja kraški vodonosnik. Vodonosnik napaja voda s površja in površinski tokovi, ki po nepropustni podlagi pritečejo do roba Krasa, tu pa skozi požiralnike ali ponorne jame ponikajo v podzemlje. Iz kraškega pogorja Snežnika, flišnih Brkinov in dela Košanske doline (Senožeški potok) se vode izlivajo v reko Reko, ki nazadnje ponikne v Škocjanskih jamah. V Kras ponika tudi del voda Vipave skozi požiralnike v strugi od Vrtoč pri Mirnu navzdol (Kranjc, 2000).

Kraški vodonosnik je veliko bogastvo, ki ga zaradi splošne visoke ranljivosti kraškega sveta ogroža onesnaževanje iz različnih virov. Dobra prepustnost kraških kamnin omogoča hitro infiltracijo vode v podzemni vodni sistem, zaradi česar je Kras zelo občutljiv na onesnaženje. Na ogroženost vodnih virov vpliva pojavljanje divjih odlagališč, pomanjkljiva komunalna opremljenost zlasti na področju odvajanja in čiščenja odpadnih voda in ostali posegi v prostor v bolj oddaljenih delih vodozbirnega območja.

Na območju slovenskega Krasa je 44 vodnih zajetij, en vodni vir je zavarovan na državni ravni in dva na občinski ravni. Za oskrbo Krasa so pomembni vodni viri pri Brestovici pri Komnu, ki predstavljajo tudi potencialno vodooskrbo za Slovensko Istro. V okviru priprave projekta za oskrbo Slovenske Istre so bile izvedene preveritve glede kapacitete Brestoviških vodnih virov, poleg tega pa tudi rekonstrukcija ter povečanje zmogljivosti omrežja za vodooskrbo (zlasti prenosnih sistemov).

Občina Hrpelje - Kozina je na vodozbirnem območju izvirov Rižane, ki jih sestavljajo dobro razviti in zelo propustni podzemni kraški sistemi. Izviri Rižane skupaj še z nekaterimi zajetji v bližini predstavljajo glavni vodni vir za oskrbo s pitno vodo v Slovenski Istri. Zaradi omejenih samočistilnih sposobnosti voda, ki se pretakajo v kraškem podtalju, so izviri Rižane močno dovzetni za morebitne antropogene vplive v zaledju, ki negativno vplivajo na kvaliteto vode (odpadne vode, meteorne vode, promet, divja odlagališča odpadkov ...) (www.dedi.si).

Slika 20: Območja voda, vodni viri in poplavna območja (vir: ARSO, september 2011)

Ugotovitev:

- za oskrbo Krasa so pomembni vodni viri pri Brestovici pri Komnu

Usmeritev:

- potrebni ukrepi za preprečitev onesnaženja vodnih virov

3.15 Turizem

Kras ima zaradi naravnih in kulturnih vrednot velik potencial za razvoj turizma in pristočasnih dejavnosti. Ta naj bi temeljil na posebnostih in primerjalnih prednostih posameznih območij in hkrati zagotovil trajno ohranjanje naravnih vrednot.

Kot turistično najpomembnejša območja izstopajo Škocjanske jame (zavarovano območje III. kategorije IUCN, svetovna dediščina UNESCO, svetovno pomembno mokrišče Ramsarske konvencije, kot prvo podzemno mokrišče na svetu sploh, območje Nature 2000), Kobilarna Lipica in Štanjel, ki so navedena tudi v izhodiščih in usmeritvah Ministrstva pristojnega za gospodarstvo za področje turizma.

Kobilarna Lipica je zavarovano območje, ki se razvija kot kulturno turistično središče visoke kakovosti, kjer turistična ponudba temelji na lipicancih in drugih aktivnostih ter kvalitetni dodatni ponudbi, povezani z bogato kulturno dediščino, kulturno krajino in ohranjenim naravnim okoljem.

Jamski turizem je eden od najstarejših oblik turizma na Krasu. Zelo dobro je razvit izletniški in kmečki turizem, velik potencial za razvoj imajo kulturni, kongresni, raziskovalni, šolski, gastronomski, vinski in zdraviliški turizem, prisoten je tudi igralniški

turizem. Na območju Krasa je vzpostavljenih več tematskih poti (pohodniške, izobraževalne, kolesarske, Brkinska sadna cesta, vinska cesta, različne tematske poti (npr. Domoljubna Tigrova pot, Vodna pot Famlje - Dane, Kosovelova pot) in turističnih informacijskih centrov (Park Škocjanske jame, Kobilarna Lipica, Štanjel, Temnica, Cerje, Sežana, Lokev, Dutovlje, Pliskavica).

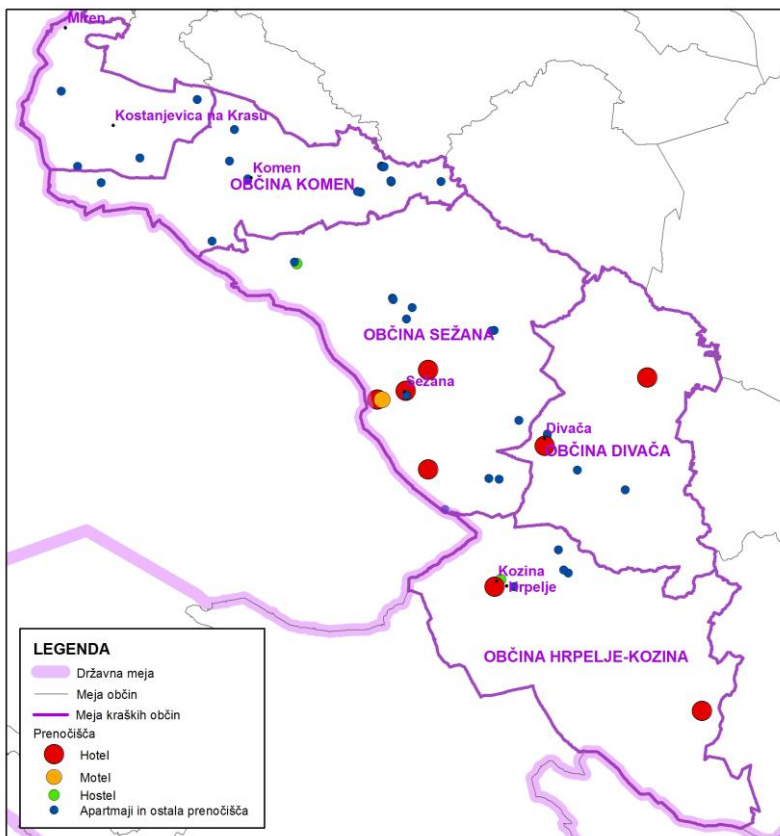
Pogosto se kmetijska in gozdna zemljišča uporabljajo kot neformalna rekreacijska območja (kolesarske poti, sprehajalne poti, učne poti). Že izvedena turistična infrastruktura na območju več občin Krasa npr. kolesarske poti, planinske poti, ki naj bi zagotavljala dodatno turistično ponudbo in povezovanje občin na področju turizma, se ne vzdržuje, ker ni vzpostavljen način upravljanja. Dodaten problem pri vzdrževanju obstoječih kolesarskih in planinskih poti predstavlja obstoječa zakonodaja. Zaradi varovanja kmetijskih zemljišč in gozdov gradnja novih kolesarskih / planinskih poti na teh zemljiščih ni dovoljena, dovoljena je le rekonstrukcija obstoječih poti, kar predstavlja oviro pri delni prestavitvi odseka poti oz. novih ureditvah krajših delov že obstoječih poti (npr. izgradnja novih ali obnova obstoječih mostov). Za urejanje infrastrukture na kmetijskih zemljiščih ni možno pridobiti ustreznih dovoljenj po zakonodaji s področja graditve objektov, kar posledično pomeni, da je onemogočeno črpanje sredstev iz razpisov.

Kljub prepovedi vožnje z motornimi vozili (terenska vozila, kros motorji, štirikolesniki) v naravnem okolju (zunaj ureditvenih območij naselij in nekategoriziranih cest) se pojavlja vedno več tovrstnih uporabnikov, kar še povečuje negativne vplive na naravo. Obstoječa zakonodaja je neučinkovita in ne rešuje aktualne problematike, saj ne omogoča učinkovitega nadzora vožnje v naravi, ne predvideva primernih sankcij in ne pokriva aktualne problematike vožnje z motornimi vozili, namenjeni rekreaciji. V pripravi je nov zakon o vožnji z vozili v naravnem okolju.

Nastanitvene kapacitete so enakomerno razporejene po celotnem območju Krasa. V podeželskih naseljih prevladuje kmečki turizem, kjer poleg domače hrane nudijo tudi najem apartmajev, sob ter manjših prenočitvenih zmogljivosti. Nastanitev v hotelih je mogoča v naseljih: Sežana, Lipica, Kozina, Divača, Obrov in Senožeče. V zadnjih letih sta bila zgrajena tudi dva manjša hotela v Danah pri Sežani in Divači. Na območju je potrebno spodbujati razvoj s turizmom neposredno povezanih dejavnosti in razvoj lokalnih verig ponudnikov.

Pomanjkljivo omrežje javnega potniškega prometa zavira razvoj turizma. Kras je dobro dostopen predvsem z individualnimi oblikami prevoza.

Posledica nepovezanosti turistične ponudbe, neopredeljenega koncepta razvoja turizma s prenovo naselbinske dediščine je nekonkurenčnost Krasa kot regije glede na ostale regije v bližini (Istra, Alpe). Potrebno je izvajati trženje Krasa kot enotne blagovne znamke.

Slika 21: Prenočitvene kapacitete (vir: www.kras-carso.com, www.hoteli.si)

Ugotovitev:

- turistično najpomembnejše Škocjanske jame, kobilarna Lipica, Štanjel
- dobro razvit izletniški in kmečki turizem, velik potencial za razvoj imajo kulturni, kongresni, raziskovalni, šolski, gastronomski, vinski in zdraviliški turizem, prisoten je tudi igralniški turizem
- vožnja z motornimi vozili v naravnem okolju ni primerna za Kras

Usmeritve:

- razvoj turizma je potrebno podrediti izjemnim naravnim danostim območja in izjemni kulturni krajini
- opredeliti koncept razvoja turizma s prenovo naselbinske dediščine in povezavo turistične ponudbe
- izvajati trženje Krasa kot enotne blagovne znamke
- vzpostaviti upravljanje že izvedene turistične infrastrukture
- izboljšati pomanjkljivo omrežje javnega potniškega prometa
- določiti kategorijo cest, jih označiti in s tem omejiti uporabo določenim tipom vozil

3.16 Občinski prostorski načrti

Občine, partnerice projekta KRAS-CARSO, pripravljajo občinske prostorske načrte v skladu z ZPNačrt. Postopki so v različnih fazah. Najbližje sprejemu občinskega prostorskega načrta je občina Miren-Kostanjevica, katere predlog je v fazi pridobivanja mnenj. Občine Divača, Hrpelje - Kozina, Komen in Sežana imajo že pripravljen osnutek občinskega prostorskega načrta in so v fazi pridobivanja smernic nosilcev urejanja prostora.

Z Občinskimi prostorskimi načrti se ne predvideva bistvenih širitev. Občine imajo v obstoječih planskih aktih opredeljenih precej prostorskih rezerv stavbnih zemljišč, ki so še posledica preteklih strateških usmeritev iz časa družbenega planiranja (v Sežani se je poleg suhozemnega terminala načrtovala obsežna prostocarinska cona, poleg povečanih površin za gospodarstvo pa tudi širitev poselitve). Vendar pa obsežna nepozidana stavbna zemljišča, zaradi neučinkovite zemljiške politike, napačno izbranih lokacij in neurejenega komunalnega opremljanja ne zagotavljajo racionalne rabe prostora. Zato imajo individualne pobude in lastništvo še vedno prevelik pomen pri umeščanju dejavnosti v prostor. Opaziti je razkorak med strateškimi izhodišči, ki jih lokalne skupnosti opredelijo v občinskih prostorskih načrtih in praviloma povzemajo cilje vzdržnega razvoja, in med izvedbenimi deli občinskih prostorskih načrtov, v katerih se odražajo konkretni interesi po stavbnih zemljiščih.

Občine se pri pripravi OPN, glede na količino nepozidanih stavbnih zemljišč, v veliki meri odločajo za prestrukturiranje iz površin namenjenih stanovanjski gradnji v površine namenjene športu in rekreaciji, proizvodnji, centralnim dejavnostim ali turizmu. Vendar bi bilo poleg tega potrebno preveriti ustreznost lokacij in obsega do sedaj opredeljenih stavbnih zemljišč in prostorsko izvedbene pogoje, ki omogočajo sporne posege v prostor in s tem ogrožajo kulturno krajino. Na podlagi pregleda občinskih prostorskih načrtov je opaziti, da vse občine poskušajo v svojih prostorskih aktih zagotoviti prostorske možnosti za razvoj vseh dejavnosti, in ni zaznati medobčinskega povezovanja.

Poleg presojanja širitev na primarno rabo v okviru okoljskih presoj, je treba v skladu z okoljskimi cilji presojati tudi učinkovito razmeščanje dejavnosti znotraj stavbnih zemljišč in potrebo po ohranjanju nezazidanih stavbnih zemljišč v bodoče. Preveliko število načrtovanih OPPN (brez konkretnih investitorjev, programov, dejavnosti) je za občine finančno preveliko breme, kar vpliva na možnost izvajanja le-teh, območja OPPN-jev v večini zato funkcionirajo kot ovira za graditelje in ne kot usmeritev za razvoj nekega območja (ponekod zaradi nepredvidljivih potreb ni mogoče natančno določiti namensko rabo tal, v nekaterih predelih v urbaniziranih naseljih so lahko sprejemljive tako centralne dejavnosti kot gospodarska cona - mešana raba).

Ugotovitev:

- občine partnerice projekta v fazi priprave OPN, v različnih fazah
- v obstoječih planskih aktih imajo občine opredeljenih precej prostorskih rezerv, ki so posledica preteklih strateških usmeritev iz časa družbenega planiranja
- z OPN se ne predvideva bistvenih širitev, ampak prestrukturiranje obstoječih stavbnih zemljišč
- veliko število načrtovanih OPPN brez konkretnih investitorjev - finančno breme za občine, ovira za graditelje

Usmeritev:

- povezovanje in usklajevanje med občinami
- povezovanje in usklajevanje med službami pristojnimi za prostorsko načrtovanje

3.17 Državni infrastrukturni projekti v širšem vplivnem območju Krasa

Na območju Krasa so v Sloveniji predvideni državni infrastrukturni projekti:

- prenosni plinovod M6 na odseku Ajdovščina - Lucija,
- parkirišče za tovorna vozila Železni most ob AC Kozina - Klanec,
- obvoznica Divača, obvoznica Hrpelje - Kozina,
- II. tir železniške proge Divača -Koper,
- hitra železniška proga Trst - Divača in naprej v smeri Ljubljane in
- avtocesta Postojna/Divača - Jelšane.

4. Analiza stanja v prostoru glede na prioritete opredeljene v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS) opredeljuje cilje, prioritete in usmeritve za doseganje ciljev prostorskega razvoja⁴.

V nadaljevanju sledijo izvlečki iz SPRS s poudarkom na Krasu.

Območje Krasa predstavlja pretežno kulturna krajina skupaj s stavbno, naselbinsko in krajinsko dediščino, ki oblikuje kulturno prepoznavnost Slovenije. Kulturna krajina se razvija predvsem na območjih, ki so odmaknjena od večjih urbanih območij. Prevladujoča značilnost le-teh je mozaičen preplet gozda, agrarnih krajinskih vzorcev in tradicionalne poselitvene strukture. Kraška krajinska regija je del splošne kulturne in simbolne krajinske prepoznavnosti Slovenije.

Kraško območje Slovenije se po geografskih značilnostih uvršča v območja z omejenimi dejavniki za kmetovanje. Na območjih s slabšimi pridelovalnimi pogoji se spodbuja razvoj dopolnilnih programov in kmetijsko dejavnost povezuje z vzdrževanjem kulturne krajine, preprečevanjem zaraščanja, ohranjanjem biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot, promocijo in kvalitetno rabo kulturne dediščine ter vzdržno naravnanim turizmom.

Kras, prepoznan po svojih naravnih in kulturnih značilnostih, je funkcionalni sestavni del urbanega prostora in podeželja. Za ohranjanje njegovih kakovosti in pomena se spodbuja razvoj dejavnosti, ki omogočajo razvoj območij na varstvenih izhodiščih. Pri načrtovanju vodooskrbe na kraških območjih se istočasno rešuje tudi problem odvajanja odpadnih voda skladno z ranljivostjo tal, voda in podtalja.

Ravnanje z odpadki je gospodarska dejavnost, podvržena velikim razvojnim spremembam. V prostoru se zagotavlja z različnimi objekti in napravami, ki se navezujejo na omrežje poselitve in druge izvore odpadkov. Ravnanje s komunalnimi odpadki se zagotavlja na treh ravneh, in sicer na lokalni, regijski oziroma medobčinski in državni. Območja za ravnanje z odpadki se določijo na osnovi zadostnega števila potencialno vključenih prebivalcev, homogene notranje transportne povezanosti, čim krajše transportne razdalje, obstoječega odlaganja oziroma ravnanja z odpadki. Centri drugega reda so predvideni za manjša območja, kjer je med 55.000 in 90.000 vključenega prebivalstva v okviru območij centrov prvega reda, kamor se umešča Kraška z Notranjsko.

Osnovni okvir urbanega sistema se razvija dvostopenjsko policentrično strukturirano omrežje središč nacionalnega in regionalnega pomena. V okolici Krasa so središča nacionalnega pomena Koper, Nova Gorica in Postojna. Koper ima na državni in mednarodni ravni razvito prometno vozlišče in morsko пристanišče ter povezovanje s sosednjimi regijami Italije in Hrvaške. Nova Gorica ob zahodni meji Slovenije je močno gospodarsko in kulturno središče ter regionalno pomembno prometno vozlišče. Postojna je pomembno središče nacionalnega pomena regionalnega območja. Kot središča regionalnega pomena se razvija tista urbana naselja, ki imajo najmanj 5.000 prebivalcev, njihova gravitacijska območja pa so odmaknjena, hribovita, gorska, obmejna ali oddaljena od glavnih prometnih koridorjev. Glede na razporejenost prebivalcev in dejavnosti ter naravne danosti prostora in ranljivost kakovosti okolja v gravitacijskem območju, se lahko kot središče regionalnega pomena razvija več medsebojno povezanih urbanih naselij. V regionalnem območju se uravnoteženo in povezano razvija omrežje urbanih naselij. Središče regionalnega pomena na območju Krasa je Sežana. Središča regionalnega pomena so najpomembnejša središča

⁴ Ker so navedeni v nadaljevanju poglavja v tabeli, jih tu ne izpostavljamo.

dejavnosti družbene infrastrukture, oskrbnih, storitvenih, upravnih in drugih dejavnosti ter najpomembnejša gospodarska območja in prometna vozlišča. Vanje se usmerja najpomembnejše javne funkcije. Središča regionalnega pomena so primerna lokacija za terciarno in sekundarno raven zdravstvene oskrbe, visoko in višje izobraževanje, višje strokovno izobraževanje, sodne in upravne institucije in bolj specializirano socialno varstvo ter javne raziskovalne organizacije.

Slovenija je prepoznavna po pestri krajini in krajinskih vzorcih, arhitekturni identiteti mest in podeželskih naselij, ohranjeni naravi, veliki biotski raznovrstnosti, velikem številu naravnih vrednot in naravnih procesih, bogastvu voda in gozdov. Take značilnosti imajo zlasti območja kulturne dediščine ter ekološko pomembna območja in zavarovana območja. Med ta območja se uvršča tudi Kras.

V okviru regionalnih območij se razvija vsaj eno gospodarsko cono za zagotovitev dolgoročnih potreb regionalnega gospodarstva. Gospodarske cone se v naseljih umeščajo ob prometno vozliščnih lokacijah tako, da so dobro povezane z železniškim in cestnim omrežjem, ki omogoča javni prevoz na delo z vseh območij regije in sosednjih regij.

Ohranjanje arhitekturne prepoznavnosti se izvaja z načrtnim urejanjem in prenovo naselij. Arhitekturna prepoznavnost se odraža v regionalnih urbanističnih in arhitektonskih značilnostih posameznih območij. Pri prenovi, načrtovanju, oblikovanju in urejanju naselij se upošteva ohranjeno in prepoznavno kulturo stavbarstva preteklih obdobij in pri tem uravnovesi sodobna tehnološka in oblikovna izhodišča z obstoječimi vrednotami. Glede na arhitekturne in urbanistične značilnosti je Kras del Kraško - Primorske regije. Območja posameznih arhitekturnih regij in usmeritve za ohranjanje arhitekturne prepoznavnosti ter ohranjanje naselbinske dediščine v njih se podrobneje določijo na podlagi strokovnih podlag v okviru izdelave regionalnih zasnov prostorskega razvoja ali strategij prostorskega razvoja občin.

Regionalna središča Slovenije se prometno povezujejo med seboj ter se navezujejo na omrežje daljinskih cestnih povezav čezmejnega pomena ter na cestna omrežja sosednjih držav s cestnimi povezavami nacionalnega pomena. Na območju Krasa poteka prometno povezovanje v smeri od Sežane do Nove Gorice. Do izgradnje daljinske cestne povezave mednarodnega pomena v smeri Postojna/Divača - Jelšane se še naprej zagotavlja obstoječo cestno povezavo od Krvavega potoka preko Kozine do Staroda in naprej proti Reki.

Osnovno železniško omrežje tvori omrežje daljinskih železniških povezav mednarodnega pomena, omrežje daljinskih železniških povezav nacionalnega pomena in omrežje regionalnih železniških povezav. Za navezovanje na evropsko »TEN« infrastrukturo omrežje ter V. in X. panevropski prometni koridor bodo uporabljene rekonstruirane in dograjene daljinske železniške povezave mednarodnega pomena, ki bodo omogočale hitrost do 160 km/h na območju Krasa v smeri od Sežane do Ljubljane. Na progo, ki je neposredno vezana na evropske prometne tokove, se navezujejo državna in regionalna prometna vozlišča za tovorni in potniški promet, s katerimi se omogoči konkurenčne pogoje za razvoj dejavnosti v evropskem prostoru. Na daljinsko hitro železniško povezavo se navezujejo prometna vozlišča na območju Divače v smeri Kopra in Nove Gorice. Daljinsko hitro železniško povezavo predstavlja transevropska železnica v okviru V. panevropskega prometnega koridorja Benetke - Kijev.

Nacionalno pomembna krajinska območja so določena na osnovi meril, ki so številčnost in kvaliteta stavbne dediščine, prisotnost kulturne krajine, prezentirana kulturna dediščina in muzejska mreža, medsebojna povezanost kulturne dediščine in teritorialna zaključenost

etnografskega prostora, ohranjenost prostora in prostorska identiteta, simbolni pomen naravnih prvin, visoka doživljajska vrednost in reprezentativnost območja na ravni Slovenije. Na območju Krasa se med krajinska območja s prepoznavnimi značilnostmi, pomembnimi na nacionalni ravni uvrščajo: Kobilarna Lipica, Škocjanske jame in Kras ter del Brkinov in Matarskega podolja, ki sta v neposredni bližini matičnega Krasa. V postopkih prostorskega načrtovanja se krajinska območja s prepoznavnimi značilnostmi obravnava kot zaokrožena krajinska območja in v njih zagotavlja tak prostorski razvoj, ki ohranja njihovo celovito prepoznavnost.

Pri načrtovanju namenske rabe prostora in prostorskih ureditev v posameznih krajinskih regijah se upošteva splošne usmeritve za ohranjanje prepoznavnosti krajinskih območij in usmeritve za ohranjanje arhitekturne prepoznavnosti ter upošteva specifične značilnosti posamezne krajinske regije. V kraških krajinah notranje Slovenije se upošteva strukturo kraških polj in podolij, druge posebnosti Krasa ter ranljivosti kraških vodonosnikov in podtalja.

Ohranjena biotska raznovrstnost in naravne vrednote so pomemben del naravnih kakovosti krajine. Kras predstavlja pretežno naravno krajino, kjer je pomembno ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravnih vrednot s hkratnim zagotavljanjem prostorskega razvoja, ustreznim načinom prilagojenim naravni vrednoti.

Primerjalne prednosti za turizem v Sloveniji imajo območja z naravnimi kakovostmi, kulturno dediščino in prepoznavna krajinska območja. Za turizem so privlačna območja, ki omogočajo nekatere specifične in sezonsko vezane oblike turizma. Kras in Goriška sta prepoznani območji za prostorski razvoj turističnih dejavnosti in potrebne infrastrukture, kjer se razvija kulturni, podeželski, rekreativni, doživljajski, ekološki, igralniško zabaviščni in poslovni turizem ter oblike turizma skladno s prostorskimi značilnostmi in omejitvami. V kraških območjih Slovenije se turizem razvija v povezavi z naravnimi posebnostmi Krasa, kot so jame, presihajoča jezera, gozdovi ipd. in z upoštevanjem občutljivosti teh območij. Kras je del turistične ponudbe Obale v povezavi s Slovensko Istro v smislu zagotavljanja nastanitvenih zmogljivosti in drugih programov. Pri načrtovanju novih območij za turizem se najprej preveri možnosti uporabe degradiranih ali opuščenih območij.

V obliki ukrepa izvajanja prostorske strategije na področju razvoja poselitve se na Krasu spodbuja razvoj mest in drugih naselij na območjih, kjer je zaradi ohranjanja narave omejen njihov razvoj.

V spodnji preglednici so podane ugotovitve na podlagi primerjave analize stanja prostora s cilji Strategije prostorskega razvoja Slovenije.

Preglednica 1: Analiza stanja v prostoru v primerjavi s cilji prostorskega razvoja

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
1. Racionalen in učinkovit prostorski razvoj	
1.1 Usmerjanje dejavnosti v prostoru na način, da ustvarjajo največje pozitivne učinke za prostorsko uravnotežen in gospodarsko učinkovit razvoj, socialno povezanost in kakovost naravnega in bivalnega okolja	- ni skupne vizije, vsaka občina posebej želi slediti temu cilju, kar pa ni ustrezno z vidika celotne regije, opaziti je problem nepovezovanja občin, ker občine ne vidijo prednosti v povezovanju, s strani države pa povezovanje ni konkretno spodbujano - obstaja nevarnost, da bodo naselja izgubila identiteto in kakovost, zaradi neustreznih določil in ukrepov za ohranjanje identitete
1.2 Zagotavljanje racionalne rabe prostora in varnosti prebivalstva z ustreznim načrtovanjem, večnamensko rabo in povezovanjem sektorjev	- obsežna nepozidana stavbna zemljišča ne zagotavljajo racionalne rabe prostora, so posledica preteklih strateških usmeritev iz časa družbenega planiranja (v Sežani se je poleg suhozemnega terminala načrtovala obsežna prostocarinska cona, poleg povečanih površin za gospodarstvo pa tudi širitev poselitve) - usmeritve sektorjev se izključujejo (kar je ustrezno za varstvo narave ni ustrezno z vidika varstva kulturne krajine, z ekološkega vidika in vidika gozdarstva je zaraščanje degradiranih rastišč pozitivno z vidika ohranjanja najboljših kmetijskih zemljišč kot pridelovalnega potenciala in kulturne krajine pa ne) - preveliko število OPPN in s tem povezan problem izvajanja - problem komunalnega opremljanja zemljišč in pobiranja komunalnega prispevka za obstoječo in načrtovano gradnjo - problem neurejenega lastništva (neurejeno dedovanje, številni lastniki, lastniki v tujini ...)
1.3 Izboljševanje negativnih stanj v prostoru s prostorskimi in okoljskimi ukrepi	- na območju se pojavlja neorganizirana gradnja, zaraščanje kmetijskih zemljišč, nepovezanost regije v celoto,

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
	nekonkurenčnost Krasa kot regije glede na sosednje regije npr. Istra, Alpe - izdelava OPPN-jev brez konkretnih investorjev je za občine predraga, zato območja OPPN-jev funkcionirajo kot ovira za graditelje - pomanjkljiva komunalna opremljenost, zlasti v delu odvajanja in čiščenja odpadnih voda zaradi visokih stroškov izgradnje (morfologija in kategorija terena)
2. Razvoj policentričnega omrežja mest in drugih naselij	
2.1 Spodbujanje razvoja središč nacionalnega in regionalnega pomena kot središč regionalnih območij.	- naselje Sežana je opredeljeno kot središče regionalnega pomena, ostala naselja so opredeljena kot občinska središča in pomembnejša lokalna središča, prevladujejo manjša naselja - v širšem vplivnem območju so Koper kot nacionalno središče mednarodnega pomena, Nova Gorica kot središče nacionalnega pomena (po kategorizaciji SPRS) in Trst - naselja na slovenski strani Krasa so glede na število prebivalcev, velikost naselij in opremljenost s funkcijami manjša od naselij na italijanski strani
2.2 Spodbujanje funkcijske in infrastrukturne povezanosti mest in drugih naselij.	- občinska središča in večja urbanizirana središča imajo številčnejše in bolj specializirane funkcije, manjša naselja se funkcijsko med sabo dopolnjujejo, kar pomeni da je za izkoriščanje funkcij nujna mobilnost - nedostopnost funkcija za starostnike, ki živijo v oddaljenih in redkeje poseljenih krajih
2.3 Zagotavljanje povezanosti urbanih naselij in njihovih zaledij z učinkovitejšo mobilnostjo, podprto z javnim potniškim prometom.	- slaba mobilnost z javnim prevozom med naselji - delujoč sistem prevoza osnovnošolskih otrok v šolo, vendar je pomanjkljivost ta, da je ta prevoz namenjen izključno osnovnošolskim otrokom

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
3. Večja konkurenčnost slovenskih mest v evropskem prostoru	
3.1 Razvoj regionalnih razvojnih con za proizvodne in storitvene dejavnosti.	- obstoječa gospodarska cona v Sežani s predvidenimi območji za širitev je regionalnega pomena - v Divači se ohranja obstoječi gospodarski coni, ki sta namenjeni zlasti poslovnim, storitvenim in trgovskim dejavnostim - v Senožečah so predvidene nove površine namenjene gospodarski coni
3.2 Učinkovito razmeščanje dejavnosti v naseljih z upoštevanjem lokacijskih možnosti in omejitev.	- prevladuje umeščanje dejavnosti v prostor glede na individualne pobude lastnikov zemljišč ali investorjev
3.3 Zagotavljanje zadostnih količin različnih stanovanj v urbanih naseljih.	- število stanovanj presega slovensko povprečje, cene nepremičnin so kljub temu visoke, - kvadrature stanovanj so v povprečju 10 m² večje od slovenskega povprečja
4. Kvaliteten razvoj in privlačnost mest ter drugih naselij	
4.1 Varna, socialno pravična, vitalna, zdrava in urejena mesta ter druga naselja.	- odročna podeželska naselja na območju Krasa se praznijo, število avtohtonih prebivalcev upada - v kraških vaseh je zaznati velik interes po sekundarnih bivališčih - prevladuje starejše prebivalstvo - pomanjkanje urejenih javnih zelenih površin v manjših naseljih za različne skupine ljudi (otroška, športna igrišča, rekreacijska območja)
4.2 Zagotavljanje kvalitete bivalnega okolja z vključevanjem kulturne dediščine v urejanje, prenovo in oživljanje mest in drugih naselij.	- ni celovitega koncepta prostorske, gospodarske in družbene prenove naselbinske dediščine na celotnem območju Krasa - prenova naselbinske dediščine zapletena tudi zaradi postopka pridobivanja gradbenega dovoljenja in soglasij sosedov v primeru spremembe namembnosti določenega dela objektov
4.3 Zagotavljanje kvalitete bivalnega okolja z ustrežno in racionalno infrastrukturno opremljenostjo, z razvito mrežo gospodarskih in storitvenih dejavnosti ter dostopnostjo do družbene javne infrastrukture.	- neučinkovit sistem javnega potniškega prometa, omrežja kolesarskih in pešpoti, slab dostop do gospodarskih in storitvenih dejavnosti

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
4.4 Zagotavljanje ustrezne vodooskrbe prebivalcem na celotnem območju Slovenije.	- ranljivost vodozbirnih območij (za oskrbo Krasa pomembni vodni viri pri Brestovici pri Komnu, ki predstavljajo tudi potencialno vodooskrbo za obalo in slovensko Istro) zaradi naravnih značilnosti območja (npr. površinska konfiguracija terena, hitri podzemni pretoki) možno hitro onesnaženje izvira tudi iz bolj oddaljenih delov vodozbirnega območja
4.5 Zagotavljanje varstva ljudi, premoženja, kulturne dediščine in okolja z ustreznim varstvom pred naravnimi in drugimi nesrečami.	- gozd na Krasu ima pomembno varovalno funkcijo, saj ščiti območje pred močnimi vetrovi, pred erozijo tal, ugodno vpliva na podnebje z blaženjem temperaturnih ekstremov, uravnava vlago v tleh in zraku ter varuje in povečuje rodovitnost tal, gozd mehansko in biološko čisti vodo, ki odteče ali pronica z gozdnih površin, ter uravnava vodni režim z zadrževanjem hitrega odtekanja padavinske vode s površja in ohranjanjem vode v gozdnih tleh in rastlinah z zakasnjanim pronicanjem vode iz gozdnih tal v sušnih obdobjih - gozd na Krasu je zaradi suhe in tople submediteranske klime, degradiranih rastišč in obojemu prilagojenega rastja požarno ogrožen ter sodi v sam slovenski vrh požarne ogroženosti naravnega okolja
5. Skladen razvoj območij s skupnimi prostorsko razvojnimi značilnostmi	
5.1 Skladen razvoj regionalnih območij.	- ni vzpostavljenega odnosa med različnimi regijami v smislu daljinskih in kumulativnih vplivov, šibko povezovanje, sodelovanje in funkcijsko dopolnjevanje, podvajanje ponudbe - regije, ki mejijo na Kras, lahko s svojimi načrtovanimi ureditvami bistveno vplivajo na ranljivo območje Krasa
5.2 Povezanost obmejnih urbanih in drugih območij.	- povezovanje na upravni ravni se izboljšuje tako med občinami (koordinacije županov kraško-brkinskih občin) kot čezmejno (Forum županov kraških občin),

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
	- obstaja povezovanje na individualni ravni (pomoč na domu v Italiji, vrtičkarstvo v Sloveniji,...)
5.3 Skladen razvoj drugih območij s podobnimi ali skupnimi razvojnimi možnostmi in/ali problemi (obalna in hribovita, zavarovana in za zavarovanje predvidena območja, ogrožena zaradi naravnih procesov, širša mestna območja ipd.).	- enak odnos in pričakovanja do območij z različnimi značilnostmi - pred določitvijo posebnih varstvenih območij na ravni države niso bili sprejeti načrti, ki bi določili ustrezne razvojne ukrepe za samoupravne lokalne skupnosti, kot to določa ZON
6. Medsebojno dopolnjevanje funkcij podeželskih in urbanih območij	
6.1 Izkoriščanje prostorskega potenciala podeželja za razvoj raznolikih gospodarskih dejavnosti na podeželju.	- na območju se pojavljajo manjše gospodarske cone ali manjši obrati v občinskih središčih in nekaterih pomembnejših lokalnih središčih na podeželju, kar po eni strani vpliva na degradacijo prostora, a hkrati ohranja poseljenost podeželja
6.2 Dopolnjevanje funkcij mesta in podeželja z razvojem dopolnjujočih dejavnosti.	- občinska središča in pomembnejša lokalna središča imajo številčnejše in bolj specializirane funkcije, manjša naselja z manjšim številom funkcij se med sabo funkcijsko dopolnjujejo, kar pomeni da je za izkoriščanje funkcij nujna mobilnost
7. Povezanost infrastrukturnih omrežij z evropskimi infrastrukturnimi sistemi	
7.1 Boljša povezanost prometnih infrastrukturnih omrežij z evropskimi prometnimi koridorji.	- območje Krasa je vpeto med AC Ljubljana - Nova Gorica, Ljubljana - Koper, Ljubljana - Trst in je dobro povezano z evropskimi prometnimi koridorji - na območju je predviden DPN Postojna/Divača-Jelšane, namen predvidene cestne povezave je zagotoviti boljšo povezanost osrednje Slovenije in slovenskega primorja ter izboljšati cestno povezavo v trasi vseevropskega cestnega omrežja (TEN-T), V. in X. panevropskega prometnega koridorja ter navezavo na omrežje Jadransko - Jonske pobude

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
	- na območju je omrežje javnega potniškega prometa pomanjkljivo, predvsem povezanost manjših krajev v smeri Slovenija - Italija, povezanost območja z ostalo Slovenijo in večjimi zaposlitvenimi centri v bližini (Ajdovščina, Nova Gorica, Postojna, Koper) - pomanjkljivo javno potniško omrežje je problematično tudi z vidika razvoja turizma (npr. prevoz z letališča Friuli Venezia Giulia (Ronki) v Sežano) - na območju obstaja avtobusna povezava Sežana - Trst in avtobusna povezava Ljubljana - letališče Marco Polo s postankom v Sežani - pojavlja se podvajanje javnega potniškega prometa na določenih relacijah (potniški promet iz Hrvaške preko Slovenije v Italijo)
7.2 Boljša povezanost elektro in drugih energetskega omrežij z omrežji sosednjih držav.	-
7.3 Izboljšanje telekomunikacijskih omrežij z zagotavljanjem pokritosti celotnega omrežja ter navezovanje na mednarodna telekomunikacijska omrežja.	- območje Komenskega Krasa je dobro pokrito s telekomunikacijskim omrežjem, pred kratkim je bilo izvedeno optično omrežje - na preostalem območju Krasa je širokopasovno omrežje v izvajanju, Občina Sežana in Hrpelje - Kozina gradita širokopasovno omrežje na območju t.i. »belih lis«
8. Preudarna raba naravnih virov	
8.1 Varčna in večnamenska raba tal in virov.	- ponekod zaradi nepredvidljivih potreb ni mogoče natančno določiti namensko rabo tal, v nekaterih predelih v urbaniziranih naseljih so lahko sprejemljive tako centralne dejavnosti kot gospodarska cona (mešana raba) - kmetijska in gozdna zemljišča se uporabljajo kot neformalna rekreacijska območja (kolesarske poti, planinske poti, sprehajalne poti, učne poti) pri čemer je taka raba formalno onemogočena (in s tem je onemogočeno črpanje sredstev iz razpisov), saj npr. gradnja kolesarskih poti na območju kmetijskih zemljišč ni

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
	možna (zaradi varovanja kmetijskih zemljišč in gozdov gradnja novih kolesarskih / planinskih poti na teh zemljiščih ni dovoljena, dovoljena je le rekonstrukcija obstoječih poti, kar predstavlja oviro pri delni prestavitvi odseka poti oz. novih ureditvah krajših delov že obstoječih poti (npr. izgradnja novih ali obnova obstoječih mostov) - kljub prepovedi vožnje z motornimi vozili (terenska vozila, kros motorji, štirikolesniki) v naravnem okolju (zunaj ureditvenih območij naselij in nekategoriziranih cest) se pojavlja vedno več tovrstnih uporabnikov, kar še povečuje negativne vplive na naravo (obstoječa zakonodaja je neučinkovita in ne rešuje aktualne problematike, saj ne omogoča učinkovitega nadzora vožnje v naravi, ne predvideva primernih sankcij in ne pokriva aktualne problematike vožnje z motornimi vozili, namenjeni rekreaciji)
8.2 Smotrna raba prostora za urbanizacijo in nadzor nad širjenjem urbanih območij.	- z OPN v pripravi se ne predvideva večjih širitev, ker imajo občine v svojih obstoječih planskih aktih še veliko prostorskih rezerv - z OPN so večinoma predvidena prestrukturiranje iz površin za stanovanja v površine za centralne dejavnosti, šport in rekreacijo ali zelene površine - občina Sežana predvideva krepitev Sežane in povečanje števila prebivalcev na 15000, kar pomeni da mora zagotoviti tudi dovolj površin za stanovanjsko gradnjo - na območju Krasa je veliko naselij, ki so opredeljena kot naselbinska dediščina, ob njih so v planskih aktih opredeljena stavbna zemljišča za stanovanjsko gradnjo, novogradnja na teh območjih je tipološko neustrezna in s tem vpliva na degradacijo naselij - v obstoječih naseljih je znotraj naselij opaziti propadanje obstoječih stavb, ki so opredeljene tudi kot kulturna dediščina

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
8.3 Ohranjanje pridelovalnega potenciala tal za kmetijsko rabo.	- kmetijskih zemljišč za običajno kmetovanje je malo, ker so tla po večini plitva in skalnata - opuščanje kmetovanja zaradi nezainteresiranosti mladih za kmetijstvo, visokih stroškov proizvodnje, ogroženosti letine zaradi divjadi, suše, toče, pogostega spreminjanja pogojev kmetovanja in s tem zaraščanje kmetijskih površin ter izguba pridelovalnega potenciala
8.4 Uravnotežena oskrba z mineralnimi surovinami.	- na območju je aktivnih nekaj kamnolomov, večje število opuščenih kamnolomov (vsak s specifičnim kamnom) - pri pridobivanju arhitekturnega kamna se uvaja podzemno pridobivanje - na območju Krasa prevladujejo manjši kamnolomi, namenjeni kamnosestvu za potrebe tradicionalnega stavbarstva
8.5 Razmeščanje dejavnosti tako, da se zagotovi ravnovesje med možnostmi oskrbe in potrebami po vodi.	- ranljivost vodozbirnih območij (za oskrbo Krasa pomembni vodni viri pri Brestovici pri Komnu, ki predstavljajo tudi potencialno vodooskrbo za Obalo in Slovensko Istro) zaradi naravnih značilnosti območja (npr. površinska konfiguracija terena, hitri podzemni pretoki) možno hitro onesnaženje izvira tudi iz bolj oddaljenih delov vodozbirnega območja - v okviru priprave projekta za oskrbo Obale in Slovenske Istre so bile izvedene preveritve glede kapacitete Brestoviških vodnih virov, poleg tega pa tudi rekonstrukcija ter povečanje zmogljivosti omrežja za vodooskrbo (zlasti prenosnih sistemov) - pojavljanje divjih odlagališč
8.6 Spodbujanje rabe obnovljivih virov, kjer je to prostorsko sprejemljivo.	- potrebno zmanjšati porabo nafte in zemeljskega plina - spremeniti način transporta, ki je sedaj v večini vezan na osebni prevoz - Kras ima zaradi osončenosti, vetrovnosti, poraslosti z gozdom dobre pogoje za izkoriščanje obnovljivih virov energije - umeščanje vetrnih in sončnih elektrarn

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
	v odprti krajini Krasa je občutljivo in zaradi njegovih izjemnih naravnih značilnosti in kulturne dediščine pomeni nevarnost - občine pripravljajo lokalne energetske koncepte, vendar vsaka za svoje območje
9. Prostorski razvoj usklajen s prostorskimi omejitvami	
9.1 Usmerjanje prostorskega razvoja izven območij, ki jih ogrožajo naravne ali druge nesreče.	- ni območij ogroženih zaradi poplav, potresov - na območju občine Miren - Kostanjevica je erozijsko območje v okolici Trstelja - požarno ogroženi gozdovi - ponekod divja odlagališča ovirajo dostop za intervencijska vozila
9.2 Preusmerjanje obstoječih dejavnosti izven območij, ki so ogrožena zaradi naravnih ali drugih nesreč, oziroma izboljševanje zaščite pred posledicami naravnih in drugih nesreč.	- ni posebnosti
10. Kulturna raznovrstnost kot temelj nacionalne prostorske prepoznavnosti	
10.1 Spodbujanje ohranjanja in razvoja kulturne raznovrstnosti kot osnove za kakovostno nacionalno prostorsko prepoznavnost, kvalitetno bivalno okolje in socialno vključenost.	- zaraščanje kulturne krajine - ob obstoječih naseljih so v obstoječih PA opredeljena obsežna stavbna zemljišča - ob naseljih je zaznan pritisk prebivalcev za gradnjo pomožnih objektov - naselbinska dediščina je ogrožena zaradi neustrezne nove gradnje v neposredni bližini in propadanja obstoječega stavbnega fonda (lastništvo, togi predpisi, draga obnova, soglasja sosedov v postopku pridobivanja GD zaradi spremembe namembnosti v delu objekta, obsežna projekta dokumentacija v primeru obnove kot novogradnje, pri pridobivanju subvencij za obnovo prihaja do favoriziranja vlog iz drugih območij Slovenije, pojav prošenj za razlasev kulturne dediščine) - obnova obstoječih stavb znotraj strnjjenih naselij je ponekod tipološko neustrezna

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
10.2 Zagotavljanje dostopnosti do dediščine in s tem povečanje identifikacijskih, vzgojnih in gospodarskih potencialov ter njena trajnostna raba.	- dostopnost do dediščine je omogočena - memorialna in sakralna dediščina sta v zelo dobrem stanju in dostopna - gospodarski potencial dediščine se le deloma izkorišča (Štanjel, muzeji, spominske sobe, gostišča, zdravstveni domovi...)
11. Ohranjanje narave	
11.1 Spodbujanje ohranjanja biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in naravnih procesov kot bistvenih sestavin kakovostnega naravnega okolja.	- najpomembnejše naravno zavarovano območje na Krasu je regijski park Škocjanske jame - Škocjanske jame so zavarovano območje III. kategorije IUCN, svetovna dediščina UNESCO, svetovno pomembno mokrišče Ramsarske konvencije, pomembno podzemno mokrišče na svetu, del območja Nature 2000, del ekološko pomembnega območja - pretežni del območja na Krasu je opredeljen kot Natura 2000, ekološko pomembno območje, veliko je zavarovanih območij in naravnih vrednot - ta območja se ohranja predvsem preko režimov in postopkov, ki vključujejo okoljsko sprejemljivost - določene dejavnosti so zaradi bistvenega vpliva na okolje nesprejemljive oz. je pred njihovo realizacijo potrebno izvesti določene omilitvene ukrepe (npr. vzpostaviti nadomestni habitat) - umeščanje dejavnosti v prostor, ki bi bistveno vplivale na območja pomembna za ohranjanje narave na Krasu ima lahko dolgotrajne in nepovratne posledice, ki lahko privedejo do razvrednotenja posebnosti območja
11.2 Zagotavljanje ustrezne vključitve biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot v gospodarjenje z naravnimi viri in prostorom.	- biotska raznovrstnosti in naravne vrednote so vključene v gospodarjenje z naravnimi viri in prostorom preko režimov in postopkov, ki vključujejo okoljsko presojo
11.3 Vzpostavitev omrežja posebnih varstvenih območij in zavarovanih območij.	- omrežje je vzpostavljeno preko zavarovanih območij

Cilji prostorskega razvoja Slovenije	Ugotovitve po analizi stanja v prostoru
12. Varstvo okolja	
12.1 Vključenost posameznih sestavin varstva okolja v načrtovanje prostorskega razvoja dejavnosti.	- se vključujejo preko nosilcev urejanja prostora in postopkov okoljskih presoj - ni celostnega prostorskega načrtovanja, prevladuje sektorsko načrtovanje - individualne pobude in lastništvo imajo prevelik pomen pri umeščanju dejavnosti v prostor
12.2 Zagotavljanje komunalne opremljenosti obstoječih in novih zemljišč za gradnjo (vodovod, kanalizacija, čistilne naprave, sistemi ogrevanja in klimatizacije).	- komunalna opremljenost je na območju na splošno pomanjkljiva k čemur pripomore tudi redka in enakomerna poseljenost območja, - opremljenost je boljša v večjih naseljih, kjer je več stanovanjskih enot in stroškovno gledano opremljanje cenejše - kljub znatnim vlaganjem v preteklih letih je komunalna opremljenost pomanjkljiva zlasti v delu odvajanja in čiščenja odpadnih voda zaradi visokih stroškov izgradnje (morfologija terena) - problem komunalnega opremljanja zemljišč in pobiranja komunalnega prispevka tako za obstoječo in načrtovano gradnjo
12.3 Racionalno ravnanje s komunalnimi in drugimi odpadki.	- na območju obstaja veliko črnih odlagališč predvsem gradbenih odpadkov - komunalno podjetje enkrat letno obvešča o odvozu kosovnih odpadkov in odpiralnem času organiziranih zbirališč kosovnih in nevarnih odpadkov na območju za celo tekoče leto - iskanje lokacije za odlagališče odpadkov na Krasu ni primerno zaradi občutljivosti podzemnega vodnega sistema - problem pojavljanja divjih odlagališč odpadkov je tudi v nedeljujoči zakonodaji

5. SWOT analiza za območje slovenskega Krasa

SWOT analiza se uvršča med ekspertne metode, ki se uporabljajo tudi v strateškem planiranju. Pred ostalimi metodami ima SWOT analiza prednost v tem, da lahko poleg konkretnih, kvantitativnih, poda tudi kakovostne odgovore na zastavljena vprašanja oziroma ugotovljene probleme.

SWOT analiza je bila izdelana v sodelovanju izvajalca in Skupine za lokalni razvoj.

Prednosti:

- čezmejna lega, povezanost med ljudmi na SLO in IT strani
- multikulturnost
- obmejna lega Sežane - krepitev gospodarstva, možnost čezmejnega sodelovanja
- bližina pristanišča v Trstu in Kopru
- bližina slovenske avtocestne mreže
- bližina italijanske avtocestne mreže
- bližina letališča Friuli Venezia Giulia (Ronki)
- tipična in prepoznavna kulturna krajina in tradicionalna kraška arhitektura
- tri izjemna območja - Park škocjanske jame, Kobilarna Lipica, Štanjel
- na italijanski strani bližina pomembnih območij - Devin, grad Miramar, Sseljan
- visoka gostota kulturne dediščine - naselbinska dediščina, memorialna dediščina
- prisotne številne oblike turizma (gastronomski, izletniški, jamski, raziskovalni, šolski, kmečki, kongresni, kulturni, rekreacijski, igralniški,...)
- območja pomembna za ohranjanje narave
- več manjših gospodarskih con - ohranjanje poseljenosti podeželja
- ugodna klima, ki omogoča izvajanje aktivnosti na prostem skozi vse leto

Slabosti:

- ni regionalne ravni upravljanja z območjem
- upravna razdrobljenost območja
- vprašljivo sodelovanje med občinami, premajhen odziv lokalnih skupnosti do skupnih projektov (tematske poti...)
- občine si med sabo konkurirajo v smislu zagotavljanja funkcij
- pri pripravi prostorskih aktov poskušajo omogočiti razvoj vseh dejavnosti na svojem ozemlju
- več manjših gospodarskih con - nekonkurenčnost in razvrednotenje prostora
- neugodna starostna struktura prebivalstva
- zaostajanje razvoja na podeželju, krepitev funkcij v občinskih središčih
- nepovezanost obstoječe turistične infrastrukture
- problemi z vzdrževanjem vzpostavljene turistične infrastrukture
- ni skupnega trženja območja kot enotne turistične destinacije Kras
- pomanjkanje avtobusnih in zasebnih prevozov do turističnih točk
- velika ranljivost vodnih virov
- zaraščanje kulturne krajine (pašništvo se izvaja v znatno manjšem obsegu kot v preteklosti, v zadnjem času se ovčjereja in kozjereja povečujeta)
- nedefinirana skupna ranljivost prostora
- ni programov za oživljanje starih naselbinskih jeder, obstoječe stavbne dediščine
- postavljanje enostavnih in nezahtevnih objektov v odprti krajini in njihovo spreminjanje v stanovanjske objekte
- kljub velikim vlaganjem v infrastrukturne objekte je le-ta še vedno pomanjkljiva in slabo vzdrževana infrastruktura (vodovod, ceste, pomanjkljiva kanalizacijska in komunikacijska infrastruktura)

- prevladovanje majhnih kmetijskih gospodarstev mešanega tipa in razdrobljena kmetijska posest
- neorganiziranost in nepovezanost lokalnih akterjev, birokratske ovire pri skupnem trženju in pridobivanju razvojnih spodbud (na vseh nivojih - kmetijstvo, turizem, društva...),
- tržnica v Sežani in tržna mesta ter periodični sejmi v Sežani, Dutovljah, Štanjelu, Komnu se premalo izkoriščajo za ponudbo lokalno pridelane hrane; odsotnost kmetijske tržnice v Hrpeljah - Kozina
- neorganiziran trg in slaba prodaja lokalnih pridelkov/izdelkov
- problematika zagonskih sredstev za prijave na projekte in investicije
- možnosti zagotavljanja deležev sofinanciranja na lokalnem in državnem nivoju
- zaraščanje krajine in poti, ki vodijo do lastniških parcel
- neperspektivno kmetijstvo za mlade, visoki stroški proizvodnje, divjad uničuje pridelek
- velika požarna ogroženost naravnega okolja (slaba opremljenost gasilcev)
- neorganizirano informiranje o možnostih in postopkih registracije dopolnilne dejavnosti
- divja odlagališča

Priložnosti:

- čezmejna lega
- bližina Trsta, Kopra, Nove Gorice, Gorice, Tržiča
- ohranjenost narave in številčnost kulturne dediščine - razvoj turizma
- trženje identitete - strategija za razvoj turizma, koncept prenove (trženje obnovljenih vaških jeder)
- železnodobna gradišča - turistična, učna, zgodovinska pot
- bližina znanstveno raziskovalnih centrov - območje namenjeno raziskovanju
- spreminjanje razmer - zagotavljanje samooskrbe in ohranjanje kmetijstva
- številna zavarovana in varovana območja - ohranjanje tradicionalne podobe Krasa, raziskovalni potencial, vključevanje v projekte povezane z ohranjanjem narave in omrežjem Natura 2000, vključevanje v projekte povezane z varstvom kulturne dediščine
- razvoj dopolnilnih dejavnosti, ki krepijo turizem (vino, suhe mesnine, Osmice, prenočitvene kapacitete, kampi, izposoja koles, dogodki kot npr. špargljada, pohodi, žetev sivke,...)
- občine v fazi izdelave OPN
- racionalizacija izrabe objektov in zemljišč
- trajnostno urejanje prometa - javni potniški promet
- izraba alternativnih virov energije
- raba in spodbujanje postranskih gozdnih proizvodov in dejavnosti (gobarjenje, čebelarstvo, lovstvo, smolarjenje, nabiranje zelišč, storžev, špargljev in ostalih gozdnih sadežev (šipka, brinovih jagod...))
- trženje tipičnih lokalnih pridelkov, tradicionalnih jedi in običajev pod skupno blagovno znamko (povezovanje kmetijskih gospodarstev med seboj ali z drugimi organizacijami,)
- širjenje ponudbe na kmetijah (konjereja, kolesarjenje, avtokampi, trženje različnih pridelkov...)
- pridobivanje državnih in evropskih spodbud, razvoj novih instrumentov za pomoč
- spodbujanje in razvoj naravi prijaznega kmetovanja v povezavi s turizmom
- bio prehrana
- leta 2011 vzpostavljena turistično informativna pisarna za cel Kras in Brkine v okviru projekta KRAS-CARSO
- vzpostavitev podpornih institucij (turističnih pisarn in vodnikov, ...)

- ustanovitev sklada za sofinanciranje razvoja aktivnosti in dejavnosti (društva...)
- obnovljivi viri energije - dobri naravni pogoji
- kamnolomi v povezavi s tradicionalnim stavbarstvom, šolo za oblikovanje kamna

Nevarnosti:

- čezmejna lega - Kras predstavlja nepozidano zaledje tržaškemu zalivu in koprskemu primorju, umeščanje okoljsko oporečnih dejavnosti v prostor
- močna vloga čezmejnih središč v omrežju naselij
- izseljevanje avtohtonega prebivalstva
- prevelika dominacija urbanih centrov na račun izseljevanja s podeželja
- občutljivost podzemnih voda
- v obstoječih planskih aktih opredeljena obsežna stavna zemljišča, ki so v večini še nepozidana in ob obstoječih naseljih
- presplošni podrobnejši pogoji za gradnjo - tipološko neustrezna gradnja
- prostorski ureditveni pogoji kot omejitev za razvoj različnih kmetijskih dejavnosti
- razvojni načrti oz. pobude, ki niso v skladu s specifičnimi naravnimi danostmi območja (dirkališče)
- predvideni infrastrukturni projekti (prenosni plinovod M6 na odseku Ajdovščina - Lucija, parkirišča za tovorna vozila Železni most ob AC Kozina-Klanec, obvoznica Divača, obvoznica Hrpelje - Kozina, II. tir železniške proge Divača - Koper, hitra železniška proga Benetke - Trst - Divača - Ljubljana - Kijev, AC Postojna/Divača - Jelšane)
- izraba alternativnih virov energije (neustrezno umeščanje v prostor)
- degradiranje rastišč s prekomerno in koncentrirano pašo
- zaraščanje krajine in posledično zmanjševanje kmetijskih obdelovalnih površin
- prepogosto spreminjanje pogojev za opravljanje kmetovanja
- samozadostnost organizacij (nepovezovanje)
- prestroga zakonodaja in inšpekcijske službe v primerjavi z drugimi državami Evrope
- obnovljivi viri energije - umeščanje v odprto krajino in subvencioniranje

6. Analiza prostorskih in razvojnih dokumentov

Pregledani in analizirani so bili naslednji prostorski in razvojni dokumenti:

Meddržavna raven:

- Evropske prostorske razvojne perspektive (ESDP)
- CEMAT: Vodilna načela za trajnostni prostorski razvoj evropske celine
- Evropa 2020
- Evropska konvencija o krajini

Državna raven:

- Strategija razvoja Slovenije
- Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007-2023
- Strategija prostorskega razvoja Slovenije
- Prostorski red Slovenije
- Državni prostorski načrti (veljavni in v pripravi)

Regionalna oz. medobčinska raven:

- Pilotni projekt Kras
- Kraški okraj
- *CAMP*
Zasnova prostorskega razvoja Južne Primorske 2007-2013
Regionalna strategija trajnostnega razvoja turizma
- *TRANSLAND*
- *POLY.DEV.*
- Regionalni razvojni program Južne Primorske 2002 - 2006
- Regionalni razvojni program Južne Primorske 2007 - 2013
- Razvojni program podeželja Krasa in Brkinov 2007 - 2013

Občinska raven:

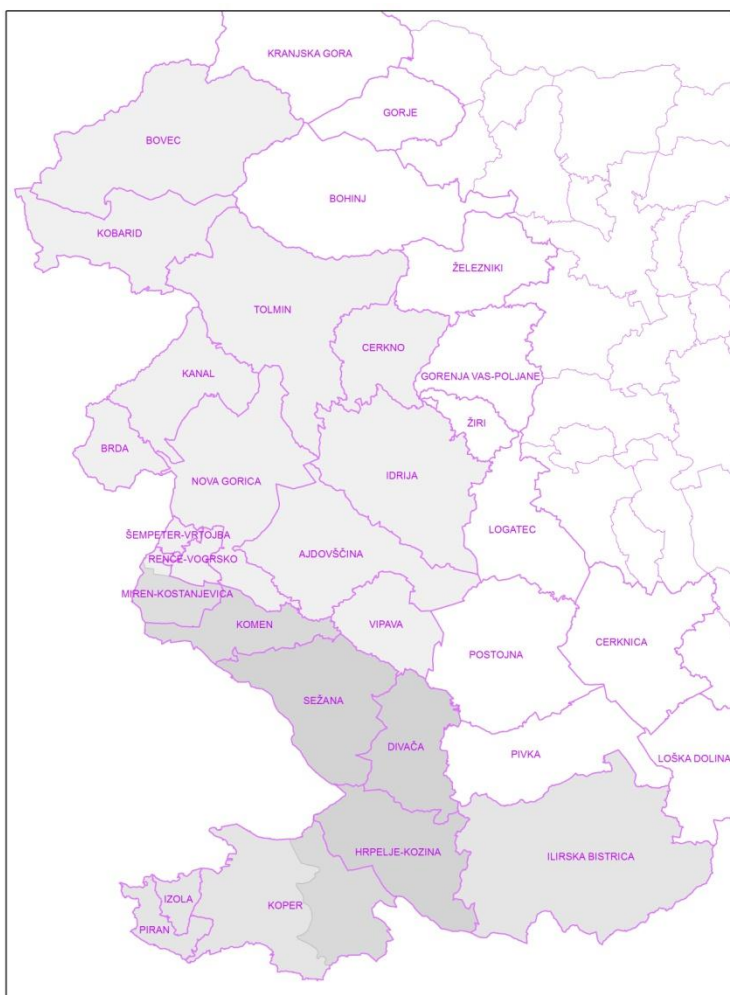
- Osnutek OPN Divača
- Osnutek OPN Hrpelje - Kozina
- Osnutek OPN Komen
- Osnutek OPN Sežana
- Predlog OPN Miren - Kostanjevica

Navedeni dokumenti so bili analizirani predvsem z vidika:

- vizije razvoja, problemov, ciljev in ukrepov,
- problematike umeščanja razvojnih programov v prostor,
- območja obdelave in analize stanja prostora,
- zasnove prostorskega razvoja v OPN,
- metodologije.

6.1 Območje obdelave

Med prostorskimi in razvojnimi dokumenti, ki so bili izdelani v preteklih obdobjih, sta Pilotni projekt Kras in Kraški okraj prostorsko najbolj identična z ožjim območjem obravnave pri projektu KRAS-CARSO. Nekateri dokumenti so bili pripravljeni za manjši del območja obravnave (Razvojni program podeželja Krasa in Brkinov). Večina ostalih dokumentov vključuje širše območje, ki zajema celotno Obalno-kraško statistično regijo z Ilirsko Bistrico (*CAMP*, Regionalni razvojni program in Regionalna zasnova prostorskega razvoja Južne Primorske), nekateri dokumenti pa obsegajo še širše območje, ki vključuje tudi Goriško statistično regijo (*Poly.Dev.*).

Slika 22: Skupen prikaz območij obdelave v razvojnih in prostorskih dokumentih (z intenziteto barve narašča pogostost pojavljanja v projektih)

Ugotovitev:

V analiziranih projektih, ki so vključevali Kras, je območje Krasa opredeljeno glede na upravno administrativne meje sodelujočih partnerjev v projektu. Sodelujoči partnerji v projektih so bile v pretežni meri občine. Razumljivo je, da so se meje območja Krasa zaključevale na mejah občin, saj je bila na takšen način v projektno obravnavo vključena celotna občina. Določanje mej izven upravno administrativnih območij pomeni težavnejše merjenje doseganja ciljev, npr. na podlagi statističnih podatkov oziroma pridobivanja drugih podatkov.

6.2 Vizije in cilji v analiziranih razvojnih in prostorskih dokumentih

6.2.1 Vizije

▪ Pilotni projekt Kras

»Kraški človek med čisto visoko tehnologijo in oživiljeno kraško krajino brez meja.«
Razvoj dejavnosti na gospodarskem, socialnem, prostorskem in okoljskem področju, ki temelji na optimalni izrabi resursov in danih primerjalnih prednostih, ki bodo zagotavljale trajnostni in celostni razvoj celotnega območja s poudarkom na sodelovanju s sosednjimi območji.

- **Zasnova prostorskega razvoja Južne Primorske**

Prostorski razvoj Južne Primorske podpira trajnostno blaginjo, pravično porazdelitev koristi in visoko kakovost življenja ter ob tem tudi varuje in krepi naravne, prostorske in kulturne dobrine.

- **Regionalna strategija trajnostnega razvoja turizma**

Leta 2012 bo v Južni Primorski destinaciji turizem prepoznan kot »biserni zaklad severnega Mediterana«, ki obsega bisere kulturnega, ekološkega in obmorskega turizma in se odlikuje po izjemni skrbi zanje.

- **Razvojni program podeželja Krasa in Brkinov za območje občin Divača, Hrpelje - Kozina in Sežana 2007 - 2013**

Obravnavana regija bo s svojo bogato naravno in kulturno krajino nudila vse pogoje za doseganje dodatnih kvalitete tega prostora, tako za potrebe kmetijstva, gozdarstva, turizma, rekreacije, gospodarstva, infrastrukture in okolja. Zato se bo na tem območju ohranjala poseljenost s sonaravnim kmetijstvom in gozdarstvom, širjenjem dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, razvojem podjetništva ter turizma in uporabi naravi sprejemljivih tehnologij.

6.2.2 Cilji opredeljeni v prostorskih in razvojnih dokumentih

Cilji iz različnih projektov, ki so obravnavali Kras, so razvrščeni po osnovnih kategorijah gospodarstvo, družba, okolje in prostor. Podkategorije so turizem, kmetijstvo, gozdarstvo, izobraževanje, demografija, poselitev, infrastruktura in okoljevarstveni ukrepi. Za učinkovito doseganje ciljev je potrebno medsebojno sodelovanje in povezovanje med in znotraj področij.

Področja, na katere se nanašajo razvojni cilji:

Gospodarstvo	Družba	Okolje	Prostor
turizem	demografija	okoljevarstvo	poselitev
kmetijstvo	izobraževanje		infrastruktura
gozdarstvo	socialno okolje		
sodelovanje in povezovanje			

V nadaljevanju je nabor razvojnih ciljev, zapisanih v različnih projektih (odebeljeni so cilji, ki so bili večkrat omenjeni v različnih projektih):

- izgradnja in dograditev ekonomske infrastrukture (**GOSPODARSTVO**)
- razvoj podjetništva (**GOSPODARSTVO**)
- učinkovito trženje pridelkov in izdelkov (**GOSPODARSTVO**)
- spodbujanje raznolikosti ponudbe Krasa z razširitvijo na italijansko stran
- zmanjšanje zaostanka v razvitosti regije v primerjavi s sosednjimi EU regijami, povprečno najmanj za 25% hitrejša letna rast BDP po kupni moči na prebivalca (**GOSPODARSTVO**)
- zaježitev bega možganov in izseljevanje prebivalstva
- ohranjanje poseljenosti, ekonomskega razvoja ter večje kvalitete življenja na podeželju z ustvarjanjem novih delovnih mest
- vzpostavitev uravnotežene čezmejne urbane mreže s koncentracijo človeških potencialov
- spodbujanje kakovosti v turizmu in povečanje obsega turističnih dejavnosti (**TURIZEM**)
- dekoncentracija nastanitvenih zmogljivosti (**TURIZEM**)

- dvig kakovosti hotelov iz sedanjih 2* in 3* v 3*, 4* ali 5* zvezdic in prilagoditev hotelske infrastrukture trendom, zlasti demografskim, v skladu s trajnostnimi načeli (TURIZEM)
- razvoj turistične in podporne infrastrukture (TURIZEM)
- vzpostavitev destinacijske upravljalvske organizacije z upravljanjem območij naravnih vrednot za trajnostni razvoj turizma (TURIZEM)
- **varovanje naravnih virov in okolja (OKOLJE)**
- **ohranjanje, razvoj in upravljanje kulturne krajine, kulturne dediščine in naravnih vrednot**
- **zmanjšanje pritiska na okolje z učinkovitim varstvom vodnih virov ter zmanjšanjem obremenitev voda, vzpostavitev sistema celovitega ravnanja z odpadki, povečanja varnosti pred klimatskimi spremembami, naravnimi in drugimi nesrečami (OKOLJE)**
- izboljšanje kakovostnega razreda rek za pol razreda (OKOLJEVARSTVO)
- zagotavljanje dolgoročnega trajnostnega razvoja območja skladno z značilnostmi okolja ter potrebami in priložnostmi okolja
- smotrno upravljanje urbanih ekosistemov, parkov in zelenih površin
- trajnostna raba rudnin (OKOLJE)
- obnavljanje prebivalstva (DEMOGRAFIJA)
- univerzitetno izobraževanje in raziskovanje ter razvoj sodobnih izobraževalnih programov (IZOBRAŽEVANJE)
- usposabljanje prebivalstva in strokovnega osebja za potrebe razvoja podeželja (IZOBRAŽEVANJE)
- izboljšanje življenjskih priložnosti za mlade
- daljšanje pričakovane življenjske dobe (DEMOGRAFIJA)
- izboljšanje dostopnosti družbenih storitev za celotno prebivalstvo
- spodbujanje in krepitev odprte, strpne in solidarne družbe
- **obnavljanje prebivalstva (DEMOGRAFIJA)**
- ohranjanje in razvoj kakovostnega naravnega in grajenega okolja
- partnerstvo med središčnimi naselji in podeželjem (SODELOVANJE)
- **spodbujati dejavnosti, ki tvorijo in krepijo identiteto prostora**
- vzpostaviti organiziranost in odpravljanje administrativnih preprek za učinkovitejši razvoj podeželja
- **nadgradnja ustreznih institucij za uspešno izvajanje trajnostnega razvoja in upravljanja**
- krepitev sodelovanja javnosti v procesih prostorskega načrtovanja in upravljanja
- razvijanje ustreznih pristopov v načrtovanju, upravljanju in izvajanju na regionalni in občinski ravni
- izboljšanje trajnostnega prostorskega razvoja za večjo konkurenčnost in višjo kakovost življenja v regiji (POSELITEV)
- **vzpostavitev konkurenčnega čezmejnega policentričnega omrežja naselij**
- **krepitev identitete in privlačnosti prostora**
- preprečevanje nastajanja novih območij z večjimi razvojnimi problemi (POSELITEV)
- dvig kakovosti urbanističnega oblikovanja (POSELITEV)
- trajnostne zgradbe (POSELITEV)
- sonaravno kmetijstvo (KMETIJSTVO)
- spodbujati razvoj pridelave in predelave kmetijskih pridelkov (KMETIJSTVO)
- **razvoj kmetijstva in gozdarstva v skladu z naravnimi danostmi in specifičnostmi**
- trajnostna energetika (INFRASTRUKTURA)
- obnova drugih cest (INFRASTRUKTURA)
- vzpostavitev sistema trajnostne mobilnosti (INFRASTRUKTURA)
- zagotavljanje primerne infrastrukture na podeželju (INFRASTRUKTURA)
- razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologij (INFRASTRUKTURA)

- vzpostavitev konkurenčnega sistema javnega potniškega prometa in povečanje števila prepeljanih potnikov za 50% (INFRASTRUKTURA)
- zmanjševanje razlik v razvoju med regijami

Cilji, ki so bili prisotni že v dosedanjih projektih Krasa, vendar ne v celoti doseženi:

Razvojni cilji:

- krepitev identitete in privlačnosti prostora s spodbujanjem dejavnosti, ki tvorijo in krepijo identiteto prostora (IDENTITETA)
- vzpostavitev uravnotežene čezmejne urbane mreže (PROSTOR)
- ohranjanje poseljenosti, ekonomskega razvoja ter večje kvalitete življenja na podeželju z ustvarjanjem novih delovnih mest
- obnavljanje prebivalstva (DEMOGRAFIJA)
- ohranjanje, razvoj in upravljanje kulturne krajine, kulturne dediščine in naravnih vrednot z nadgradnjo ustreznih institucij za uspešno izvajanje trajnostnega razvoja in upravljanja
- spodbujanje kakovosti v turizmu in povečanje obsega turističnih dejavnosti (TURIZEM)
- učinkovito trženje značilnih kraških pridelkov in izdelkov s spodbujanjem raznolikosti ponudbe Krasa (GOSPODARSTVO, TURIZEM)
- razvoj kmetijstva in gozdarstva v skladu z naravnimi danostmi in specifičnostmi

Varstveni cilji:

- varovanje naravnih virov in okolja (OKOLJE)
- zmanjšanje pritiska na okolje z učinkovitim varstvom vodnih virov ter zmanjšanjem obremenitev voda, vzpostavitev sistema celovitega ravnanja z odpadki, povečanja varnosti pred klimatskimi spremembami, naravnimi in drugimi nesrečami (OKOLJE)

Komentar:

Zbirka vizij in ciljev o razvoju Krasa povzeta iz različnih nalog in projektov kaže na številne, vseobsegajoče in kompleksne zamisli, kjer so nekatere izmed njih premalo konkretno povezane z značilnostmi Krasa, njegovega prostora, prebivalstva, gospodarstva in družbene infrastrukture.

Cilji v analiziranih prostorskih in razvojnih dokumentih poudarjajo trajnostni oz. vzdržni razvoj na vseh področjih, vzpostavitev konkurenčnega okolja znotraj regije in čezmejno povezovanje s sosednjimi regijami s poudarkom na italijanskih, povezanost in izboljšava prometnega omrežja, ohranjanje, varovanje in upravljanje kulturne krajine, kulturne dediščine in naravnih vrednot, varovanje naravnih virov in krepitev identitete prostora. Večina zapisanih ciljev je splošnih, le nekateri so bolj konkretni, npr. dekoncentracija nastanitvenih kapacitet, dvig standarda nastanitvenih kapacitet, za 50% povečanje števila prepeljanih potnikov, razvoj in trženje izdelkov ter produktov tako turističnih kot kmetijskih.

7. Problematika prostorskega in razvojnega planiranja na območju Krasa

Razdružitev prostorskega in razvojnega planiranja in problemi njunega povezovanja se v Sloveniji kažejo že od opustitve sistema družbenega planiranja. Takratne Dolgoročne in srednjeročne družbene plane ocenjujemo kot celostne dokumente, saj so nastajali na podlagi sodelovanja gospodarskih, socialnih, prostorskih in drugih sektorjev. Po razpadu družbenega sistema je prostorsko planiranje postalo samostojno. Za področje prostorskega planiranja so se uveljavile prostorske sestavine dolgoročnih planov. Novo nastale občine so za svoje teritorije prevzele dele prostorskih sestavin bivših planov. Tako so na območju Krasa novonastale občine prevzele prostorske sestavine Dolgoročnega in srednjeročnega družbenega plana občine Sežana, ki je veljal za obravnavano območje, razen za območje občine Miren - Kostanjevica. Občine so glede na pristojnosti prostorskega planiranja začele izvajati spremembe in dopolnitve prostorskih sestavin ter tako načrtovati in realizirati svoj prostorski razvoj, praviloma neodvisno in brez povezovanja s sosednjimi občinami. Zaradi pomanjkanja povezovanja in sprejemanja skupnih odločitev prihaja do podvajanja programov in funkcij, kar vodi npr. do negospodarne rabe prostora, okoljskih problemov, povečanih stroškov komunalnega opremljanja, in manj kvalitetne družbene infrastrukture.

Celostno planiranje je bilo po ukinitvi družbenega planiranja leta 1999, na podlagi Zakona o skladnejšem regionalnem razvoju (ZSRR), preneseno na področje regionalnih razvojnih programov RRP. Cilj zakona je bil zagotavljanje uravnovešenega gospodarskega, socialnega in prostorskega razvoja na nivoju regije. Regija je bila opredeljena kot funkcionalna ozemeljska enota za izvajanje strukturne politike. ZSRR je določal, da se RRP pripravlja za medobčinsko območje, ki je geografsko zaključeno, s podobnimi razvojnimi problemi ter predstavlja temeljni programski in izvedbeni dokument na regionalni ravni. Pri pripravi RRP sodelujejo občine, pristojna ministrstva, nosilci javnih in drugih organizacijskih interesov. Zakon je predvideval, da se sočasno začne pripravljati tudi ustrezni prostorski akt, zato so bile občine dolžne ob odločitvi o pripravi RRP ministru, pristojnemu za prostor, podati pobudo za pripravo ustreznega prostorskega akta. RRP in prostorski akt morata biti skladna.

Na območju Krasa se je v povezavi z ZSRR v letih 1999 - 2001, v sklopu Pilotnega projekta Kras, ki je bil partnerski projekt Republike Slovenije in Sveta Evrope in katerega namen je bil izdelati razvojno strategijo in program za trajnostni razvoj Kraške regije, vključujoč integralno varstvo narave in kulturne dediščine v razvojna prizadevanja, pričel pripravljati Skupni razvojni program (SRP) za obdobje 2001 - 2010. SRP se je izdeloval za občine Divača, Hrpelje - Kozina, Komen, Sežana in kraški del občin Koper in Miren - Kostanjevica. SRP je nastajal kot rezultat medobčinskega interesnega povezovanja. Vključeni so bili predstavniki lokalnih prebivalcev in društev, lokalnih podjetij in oblasti, javnih zavodov, izobraževalnih in raziskovalnih ustanov, državnih institucij ter predstavnik za čezmejno sodelovanje. Strategija je bila rezultat obsežnega strokovnega in raziskovalnega dela ter številnih razprav in usklajevanj z nosilci razvoja v regiji ter predstavlja njihov skupni pogled na smer razvoja območja Krasa. SRP za obdobje 2001 - 2010 je bil leta 2002 potrjen s strani vseh občin. Med sprejetimi prioritetami je bila tudi izdelava regionalne prostorske zasnove, k izdelavi katere pa občine niso pristopile. Glede na to, da so občine pripravljale spremembe in dopolnitve prostorskih sestavin občinskih planov, se je predvidevalo tudi usklajevanje občinskih planov z usmeritvami SRP, s čimer bi se zagotavljalo prevzemanje skupne odgovornosti za uresničevanje dogovorjenih ciljev v vsaki občini posebej.

Glede na zakonodajo s področja skladnega regionalnega razvoja je območje Krasa vključeno v RRP Južne Primorske. Prvi RRP za Južno Primorsko je bil izdelan za obdobje 2002 - 2006, trenutno velja RRP 2007 - 2013, naslednji RRP pa bo moral biti terminsko usklajen s finančnimi perspektivami evropske unije. Z vidika problematike usklajevanja

prostorsko razvojnega planiranja je potrebno omeniti projekt CAMP, ki se je začel pripravljati v obdobju RRP 2002 - 2006 in je implementiran v RRP 2007 - 2013. V okviru CAMPa se je v skladu s takrat veljavno prostorsko zakonodajo (ZUreP) pripravljala prostorski akt na ravni regije, to je Regionalna zasnova prostorskega razvoja Južne Primorske (RZPR JP), ki je vključevala tudi območje Krasa. Prostorska zakonodaja je določala, da je RZPR dokument usmerjanja prostorskega razvoja, ki ob upoštevanju usmeritev SPRS in v povezavi z drugimi razvojnimi dokumenti (RRP) določa zasnove z državo in občinami usklajenih prostorskih ureditev. Glede na to, da je bila RZPR formalni, partnerski prostorski dokument države in občin, so se morali v postopek aktivno vključevati tako državni varstveni in razvojni nosilci urejanja prostora, kot občine.

RZPR JP ni bila dokončana in sprejeta z odlokom, s čimer bi bile država in občine zavezane, da bodo svoje prostorske akte pripravile v skladu z RZPR. Razlogov za ne sprejem je več. Najpomembnejši je gotovo sprememba prostorske zakonodaje, saj je ZPNačrt, sprejet leta 2007, RZPR ukinil. Poleg tega pa se je tekom izvajanja projekta kazala velika mera neusklajenosti med interesi obalnih in kraških občin ter upadanje aktivnosti državnih nosilcev urejanja prostora. Tekom priprave celotnega projekta CAMP je bilo ugotovljeno, da so med obalnim in kraškim delom velike razlike, saj se Kras sooča z bistveno drugačnimi problemi in izkazuje drugačne razvojne potrebe kot Obala, zato je že v samem projektu nakazano, da bi bilo v prihodnosti območje Južne Primorske smotrno ločeno obravnavati v razvojnih projektih, vendar z upoštevanjem razvojnih ciljev sosednjih območij. Res je, da nobena od začelih RZPR v Sloveniji ni bila sprejeta z odlokom, vendar so izkušnje pri pripravi teh prostorskih aktov in pripravljenosti potrditi sprejete strateške usmeritve, različne. V nekaterih regijah, npr. v Jugovzhodni Sloveniji se je projekt zaključil s sklepom županov.

S ciljem, da se v RRP JP 2007 - 2013 ustrezno obravnava tudi prostorsko komponento, se je v okviru CAMP-a, po ustavitvi RZPR, nadaljevalo s pripravo Zasnove prostorskega razvoja Južne Primorske. Le ta je povzela strateške usmeritve, vizije in cilje RZPR ter izvedla načelno presojo vplivov na okolje, ki vrednoti ustreznost zastavljenih usmeritev v prostorski zasnovi. Ena izmed kritik RRP-jev je namreč tudi, da razvojni programi niso ustrezno okoljsko preverjeni oz. presojani. Zasnova prostorskega razvoja je bila zasnovana kot prostorsko dopolnilo k RRP JP ter k Državnemu razvojnemu programu za obdobje 2007 - 2013. Zasnova prostorskega razvoja Južne Primorske ni bila potrjena s strani županov.

Zakonodaja s področja skladnega regionalnega razvoja se je od sprejema zakona leta 1999 (ZRSS), ki je bil osnova za prve RRP-je in razvojne projekte na območju Krasa, v letih 2003, 2005 (ZRSS-1) in 2011 (ZRSS-2), spreminjala. V zvezi s problematiko povezovanja prostorskega in razvojnega planiranja je pomembno poudariti, da sta ZRSS in ZRSS-1 eksplicitno določala povezovanje razvojnih in prostorskih vsebin, s tem da je v obdobju 2004 - 2007 veljal tudi ZUreP, ki je predvideval RZPR. Oba »razvojna« zakona sta določala vzporedno pripravo RRP in prostorskega akta, ki morata biti med sabo usklajena. Sprememba zakona v letu 2011 (ZRSS-2) ne določa več eksplicitno povezovanja razvojnih in prostorskih vsebin v obliki celovitih prostorskih zasnov. Kljub sprejetim strateškim usmeritvam prostorskega razvoja na ravni države, pa se kaže pomanjkanje strateških odločitev o celovitem prostorskem razvoju na ravni homogenih oz. funkcionalnih območij, ki presegajo upravne meje posameznih občin. Vsebine, kot so omrežje poselitve, razvoj dejavnosti v prostoru, infrastrukturni sistemi, ohranjanje identitete prostora, varstvo narave in naravnih virov, praviloma presegajo meje občin, česar se zavedajo tudi občine partnerice v projektu KRAS-CARSO in pristopajo k pripravi celovite prostorske zasnove matičnega Krasa. Regionalni prostorski načrt (RPN), ki ga predvideva trenutno veljavna prostorska zakonodaja (ZPNačrt) in ki je opredeljen kot medobčinski prostorski akt, ne more v celoti nadomestiti celovitih strateških prostorskih načrtov. Namenjen je za izvedbo

prostorskih ureditev regionalnega pomena glede na RRP po predpisih o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. V Sloveniji je trenutno v pripravi RPN za čistilno napravo ob Vrtojbi, ki ga pripravljata Občina Miren - Kostanjevica in Občina Šempeter - Vrtojba.

Dejstvo je, da Slovenija nima vzpostavljene regionalne upravne ravni in glede na trenutne razmere ni pričakovati, da bo to prednostna naloga države. Po drugi strani pa praksa kaže, da razdrobljeno prostorsko načrtovanje ne vodi k učinkoviti rabi prostora in vzdržnemu razvoju. Občine v Sloveniji želijo čimprej sprejeti občinske prostorske načrte (OPN), ki jih nekatere pripravljajo že od leta 2004. ZUreP je namreč določal, da morajo občine nove prostorske akte sprejeti do leta 2007. Sedanji ZPNačrt ne določa več roka sprejema OPNjev, vendar so to temeljni strateški in izvedbeni prostorski akti občin, zato je interes po čim prejšnjem sprejetju velik. Kraške občine so v različnih fazah priprave OPN. Občina Miren - Kostanjevica je v fazi predloga, medtem ko so ostale občine še v fazi osnutka. Prostorsko planiranje in načrtovanje na občinski ravni se v času po sprejetju nove zakonodaje s področja urejanja prostora, predvsem ZPNačrt, usmerja prvenstveno v izvedbeno raven. Slabo stanje v prostoru, negativni pojavi gradenj, neustrezne prostorske razmestitve dejavnosti in okoljski problemi zahtevajo večjo pozornost na strateškem nivoju prostorskega planiranja. Cilj je, na podlagi interesnega povezovanja, ki presega upravne meje, doseči dogovor o usmerjanju dolgoročnega, vzdržnega prostorskega razvoja.

Problematično je tudi vključevanje države, predvsem razvojnih sektorjev, v prostorsko in razvojno planiranje regij oz. homogenih območij. Sistem prostorskega planiranja trenutno ne vzpodbuja horizontalnega sodelovanja, temveč poudarja vertikalno delovanje. ZPNačrt je ukinil celovite prostorske načrte na regionalni ravni (RZPR), v pripravo katerih so bili na podlagi sprejetih programov priprave vključeni tudi državni nosilci urejanja prostora. Z ukinitvijo formalnih postopkov na regionalni ravni se interes državnih nosilcev za sodelovanje in posredovanje svojih razvojnih projektov zmanjšuje. K temu je dodatno prispeval sprejem Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP), ki je načrtovanje državnih prostorskih ureditev, kot so avtoceste, hitre ceste, železnice, plinovodi, območja namenjena vojski idr. izvzel iz celovitega sistema prostorskega načrtovanja, ki ga določa ZPNačrt. V preteklosti je bil s strani ministrstva, pristojnega za prostor, izkazan interes po pripravi državnih prostorskih načrtov za več ureditev hkrati, usklajeno, vendar praksa kaže, da je bilo tovrstno usklajevanje na nivoju priprave izvedbenih dokumentov neuspešno. Državni prostorski načrti se pripravljajo ločeno, za posamezne posege, kar potencialno vodi do neusklajenih prostorskih rešitev in kaže na trend delitve urejanja prostora na posamezna področja. ZUPUDPP občine v postopkih državnih prostorskih načrtov opredeljuje kot lokalne nosilce urejanja prostora s funkcijo enotnega zastopanja vseh lokalnih javnih interesov napram koordinatorju in drugim udeležencem postopka priprave načrta, s tem da občine ne podajajo več mnenj na prostorski akt. Državni nosilci urejanja prostora pa sodelujejo v postopku priprave načrta s smernicami, podatki, strokovnimi podlagami, z usmeritvami in podatki iz lastnih strateških dokumentov ter z mnenji in morebitnimi pogoji za podrobnejše načrtovanje.

Na področju sektorske zakonodaje se kaže horizontalna neusklajenost. Sektorji sprejemajo zakonodajo, s katero na svojih področjih zagotavljajo želeno stanje. Pri tem pa se izpostavlja neusklajenost, ki se med drugim odraža v dolgotrajnih postopkih sprejemanja prostorskih aktov. Normativna zavarovanja posameznih sestavin prostora oz. območij pogosto onemogočajo iskanje ustreznih kompromisov in aktivno prostorsko planiranje, katerega namen je usklajevanje različnih družbenih interesov, interesov razvoja in varstva. Kras, kot območje pomembno za ohranjanje narave in kulturnih vrednot, ima poleg potencialov za varstvo tudi potenciala za druge rabe, predvsem turizem, kmetijstvo, gozdarstvo, alternativno rabo obnovljivih virov energije in poselitev. Pomembno je, da se poleg normativnega varstva uveljavlja tudi proces prostorskega planiranja, ki v pripravo

prostorskih planov celovito vključuje varstvene vsebine. Praksa kaže, da smo pri tem le deloma uspešni. Po eni strani se s celovito presojo vplivov na okolje, ki se praviloma izvaja za prostorske plane, preverja sprejemljivost planov z vidika upoštevanja okoljskih ciljev in s tem se zagotavlja varstvene cilje. Po drugi strani pa se iz procesa prostorskega planiranja, zaradi sistemsko slabo urejenega medsektorskega usklajevanja, pritiskov investitorjev in upadanja pristojnosti prostorskega planiranja, postopno umika celovito vključevanje varstvenih vidikov v proces načrtovanja prostorskega razvoja.

Na koncu lahko iz primera obravnave Krasa povzamemo, da tako na ravni države kot na ravni regij oz. povezovanja občin ne dosegamo zadovoljive povezanosti prostorskega in razvojnega planiranja in realizacije razvojnih programov. Med razlogi izpostavimo naslednje:

- zakonodaja ne določa eksplicitno sočasnega in usklajenega prostorskega in razvojnega planiranja,
- časovna dinamika razvojnega in prostorskega planiranja je neusklajena (razvojni programi se pripravljajo za 5 letna obdobja, prostorski plani nimajo določenih intervalov sprejemanja in dopolnjevanja in so praviloma dolgoročnejši, 8-10 let in več),
- ravni planiranja so različne (celovito prostorsko planiranje na regionalni ravni ni vzpostavljeno),
- metodologije izdelave dokumentov so različne (razvojni dokumenti opredeljujejo prioritete, projekte, finance, so časovno omejeni, medtem ko prostorski opredeljujejo fizični razvoj v prostoru, namensko rabo, načrtovanje infrastrukture),
- programi in projekti opredeljeni v RRP niso predhodno ustrezno prostorsko in okoljsko preverjeni (RRP niso prostorizirani, niso okoljsko presojani in tako ni preverjeno ali prostor prenese vse načrtovane razvojne programe, ki opredeljujejo tudi posege v prostor, ali pa se programi umeščajo v prostor in se ob tem ne upošteva širšega prostorskega konteksta),
- razvojni dokumenti vsebujejo veliko vsebin, ki nimajo opredeljenih realnih virov financiranja, lokacij za prostorske ureditve in človeških virov,
- zaradi podvajanja programskih vsebin v razvojnih programih, ki niso predhodno prostorsko in okoljsko preverjeni, prihaja do neracionalne rabe prostora, okoljskih problemov, dragega in neučinkovitega komunalnega opremljanja,
- prostor bi moral biti analiziran na ravni regij oz. homogenih območij, na ta način bi bili opredeljeni tudi realni potenciali prostora in ranljivost prostora,
- ni doseganja konsenza občin o celovitem prostorskem razvoju in razvojnih projektih, razen izjem npr. na področju komunalne infrastrukture (meja občine je še vedno pomembna ločnica v prostoru, izvedbe so vezane na štiriletne mandate županov, spremembe političnih interesov, pomanjkanje politične volje, sodelovanje še ni prepoznano kot prednost).

Posledica prepoznanih razlogov je tudi dogajanje na Krasu. Z delitvijo občine Sežana ni bilo vzpostavljenega skupnega prostorskega in razvojnega planiranja območja Krasa, ki bi območje obravnaval celovito. Kraške občine želijo pripraviti Celovit strateški načrt za razvoj Krasa, pri tem je ključno da opredelijo skupno vizijo s cilji, dorečejo in potrdijo področja medobčinskega in čezmejnega povezovanja, dopolnjevanja ter sprejmejo dogovor, da bodo Celoviti strateški načrt za razvoj Krasa upoštevale pri pripravi občinskih prostorskih aktov.

Preglednica 2: Prostorski in razvojni dokumenti pomembni za Študijo o prostorskem načrtovanju na Krasu

[illegible]

7.1 Sistem prostorskega planiranja in načrtovanja

Prostorski načrti po veljavni zakonodaji:

- državni prostorski načrt (DPN),
- regionalni prostorski načrt (RPN),
- občinski prostorski načrt (OPN).

Temeljni dokumenti, ki se jih pri pripravi prostorskih načrtov upošteva so:

- SPRS,
- usmeritve resorjev.

Država je pristojna za:

- določanje ciljev prostorskega razvoja države,
- določanje izhodišč in usmeritev za načrtovanje prostorskih ureditev na vseh ravneh,
- načrtovanje prostorskih ureditev državnega pomena in
- izvajanje nadzora nad zakonitostjo prostorskega načrtovanja na ravni občin.

Občina je pristojna za:

- določanje ciljev in izhodišč prostorskega razvoja občine,
- določanje rabe prostora in pogojev za umeščanje posegov v prostor in
- načrtovanje prostorskih ureditev lokalnega pomena.

Nosilci urejanja prostora pri pripravi prostorskih aktov sodelujejo tako, da:

- predložijo svoje razvojne potrebe, ki se nanašajo na prostor,
- zagotavljajo strokovne podlage za podane razvojne potrebe za prostorske akte s svojega delovnega področja,
- izdajajo smernice in mnenja k prostorskim aktom,
- sodelujejo v postopkih usklajevanja načrtovanih prostorskih ureditev.

a. Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1), Ur.l.RS št. 110/2002

- ZUreP-1 je za prostorske ureditve, ki so skupnega pomena za državo in občine, določal **regionalno zasnovo prostorskega razvoja** (peti odstavek 17. člena).
- Namen regionalne zasnove prostorskega razvoja je bil **usmerjanje prostorskega razvoja**, ki je ob upoštevanju usmeritev strategije prostorskega razvoja Slovenije in v povezavi z drugimi razvojnimi dokumenti določal **zasnove z državo in občinami usklajenih prostorskih ureditev** (prvi odstavek 47. člena).
- **Vsebine regionalne zasnove prostorskega razvoja** so na primer: usmeritve za prostorski razvoj, zasnova rabe prostora z zasnovo razmestitve dejavnosti v prostoru, zasnove prostorskih ureditev, ki so predmet podrobnejšega načrtovanja, usmeritve za pripravo državnih lokacijskih načrtov in občinskih prostorskih aktov itd. (prvi odstavek 48. člena).
- Regionalna zasnova prostorskega razvoja **bi lahko nadomestila strategijo prostorskega razvoja občine** v njenih posameznih delih (49. člen).

b. Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt), Ur.l. RS, št. 33/2007

- Zakon določa **prostorske ureditve regionalnega pomena** (drugi odstavek 12. člena).
- Zakon določa, da je **regionalni prostorski načrt medobčinski prostorski akt** (šesti odstavek 14. člena)

- Namen regionalnega prostorskega načrta: **Za izvedbo regionalnega razvojnega programa** po predpisih o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja udeležene **občine pripravijo regionalni prostorski načrt** (prvi odstavek 62. člena).
- Regionalni prostorski načrt je **podlaga za pripravo projektov za pridobitev gradbenega dovoljenja** po predpisih o graditvi objektov (tretji odstavek 62. člena).
- Regionalni prostorski načrt in regionalni razvojni program morata biti **med seboj usklajena**.
- **Vsebine regionalnega prostorskega načrta** so na primer: načrtujejo se prostorske ureditve regionalnega pomena, določa se namenska raba prostora in prostorski izvedbeni pogoji tako natančno, da je mogoče pripraviti projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja po predpisih o graditvi objektov (prvi do tretji odstavek 65. člena).
- Regionalni prostorski načrt **nadomesti občinski prostorski načrt v delu**, ki se nanaša na načrtovane prostorske ureditve (tretji odstavek 65. člena).

c. **Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2), Ur.l. RS, št. 20/2011**

- Z namenom spodbujanja skladnega regionalnega razvoja se s tem zakonom določajo **način medsebojnega usklajevanja države in občin pri načrtovanju regionalne politike in izvajanju nalog regionalnega razvoja, dejavnosti in opravljanje razvojnih nalog v razvojni regiji ter ukrepi regionalne politike**. (1. člen)
- »**regijski projekt**« je razvojni projekt, ki temelji na regionalnem razvojnem programu, uresničuje razvojne prioritete razvojne regije in izkorišča njene razvojne potencialne; od lokalnega projekta se regijski razlikuje po celovitem reševanju določene problematike v okviru razvojne regije in širšem razvojnem vplivu na razvojno regijo in izven nje (3. člen).
- »**regionalni razvojni program**« je temeljni strateški in programski dokument na regionalni ravni (3. člen).

8. Izhodišča in usmeritve resorjev

Pri pripravi projekta KRAS-CARSO na slovenski strani sodeluje tudi Medresorska koordinacijska skupina za oblikovanje Celovite prostorske zasnove matičnega Krasa. Na 1. sestanku Medresorske koordinacijske skupine dne 22. 9. 2011 so bili sodelujoči resorji pozvani k podaji izhodišč in usmeritev za izdelavo gradiv v projektu KRAS-CARSO.

Pridobljena so bila izhodišča in usmeritve resorjev⁵:

- Ministrstvo pristojno za gospodarstvo za področje turizma

Podane usmeritve in priporočila rabe prostora za potrebe razvoja turizma na lokalnem nivoju temeljijo na kvantitativnih in kvalitativnih ciljih Razvojnega načrta in usmeritev slovenskega turizma 2006 - 2011, ki je veljal do 2011 (v nadaljevanju RNUST). RNUST je temeljil na trajnostni razvojni paradigmi in se osredotočal na razvoj in upravljanje trajnostnih turističnih destinacij z razvojem trajnostnega turističnega podjetništva ter integracijo turističnih produktov. Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma za novo programsko obdobje je v pripravi.

Ministrstvo priporoča, da je konkurenčnost turistične destinacije Kras smiselno graditi na najbolj atraktivnih naravnih in kulturnih danostih destinacije, ki hkrati predstavljajo ključne razvojne in tržne potenciale, predvsem podpirajo razvoj turistične ponudbe Postojnske jame, Škocjanskih jam in Lipice, ki so turistične znamenitosti nacionalnega pomena. Spodbuja naj se razvoj s turizmom neposredno povezanih gospodarskih dejavnosti v destinaciji, razvoj zelenega turizma, kjer ima pomembno vlogo razvoj lokalnih verig ponudnikov (avtentična, lokalna ponudba). Pri načrtovanju izgradnje turistične infrastrukture se prednostno usmerja v obnovo in revitalizacijo obstoječih objektov. Pri razvoju turizma naj se upošteva temeljno načelo trajnostnega turizma »turizem za vse« (posebne družbene skupine).

- Ministrstvo pristojno za kulturo

Ministrstvo pristojno za kulturo je za vse občine, razen Divačo že podalo smernice za pripravo OPN in v prejšnjem planskem obdobju pripravilo ustrezno gradivo za celotno območje matičnega Krasa, in sicer: Strokovne podlage za varstvo kulturne dediščine za spremembe in dopolnitve prostorskih sestavin dolgoročnega in srednjeročnega plana občin. V gradivih podane usmeritve so namenjene zagotavljanju trajnostnega in vzdržnega razvoja kulturne dediščin v prostoru in zagotavljanju njene trajnostne rabe. Z usmeritvami varstva nepremične kulturne dediščine se skuša zagotoviti ustrezno mesto in obravnavo kulturne dediščine pri načrtovanju celovite prostorske zasnove matičnega Krasa.

Z izhodišči in usmeritvami Ministrstvo pristojno za kulturo podaja usmeritve za celostno ohranjanje kulturne dediščine in usmeritve za oblikovanje celovite prostorske zasnove matičnega Krasa, ki obsegajo usmeritve z vidika varstva kulturne dediščine:

- za izhodišča in cilje prostorskega razvoja matičnega Krasa,
- za zasnovo prostorskega razvoja matičnega Krasa, ki obsega območja za poselitev in razvoj dejavnosti ter območja ustvarjenih kvalitiet,
- k zasnovi gospodarske javne infrastrukture lokalnega pomena,
- k določitvi okvirnih območij naselij in razpršene poselitve,
- k razvoju poselitve in celoviti prenovi,

⁵ K podaji izhodišč in usmeritev so bili pozvani tudi resorji:

- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano za področje gozdarstva,
- Ministrstvo za promet za področje pomorstva,
- Ministrstvo za gospodarstvo za področje energetike,
- Ministrstvo za okolje in prostor za področje varstva okolja in za področje okoljske infrastrukture.

- k razvoju v krajini,
- za določitev namenske rabe zemljišč,
- za območje, ki se urejajo z občinskimi podrobnimi prostorskimi načrti.

Več kot 1200 objektov in območij kulturne dediščine na območju matičnega Krasa potrjuje pomen kulturne dediščine ter hkrati determinira podobo matičnega Krasa in predstavlja pomemben potencial za razvoj, kar naj se upošteva pri pripravi Celovite prostorske zasnove matičnega Krasa.

- **Ministrstvo pristojno za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano za področje kmetijstva**

Podane so bile usmeritve:

- potrebno je varovanje kmetijskih zemljišč in nesmotrno poseganje na kmetijska zemljišča, zaradi zagotavljanja prehranske varnosti prebivalstva,
- širitev poselitve se prvenstveno usmerja na zemljišča, ki so z vidika trajnostne rabe naravnih virov, ohranjanja najboljših kmetijskih zemljišč manj pomembna in so funkcionalno povezana z obstoječim naseljem,
- trase infrastrukturnih objektov naj se v čim večji meri izogibajo posegom v območja sklenjenih kmetijskih površin, predvsem najkvalitetnejših, njivskih površin,
- pri projektu je potrebno zasledovati glavne strateške cilje Resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020,
- Ministrstvo se poleg navedenega zavzema za ohranitev kraške kmetijske krajine in za zaustavitev nadaljnega zaraščanja Krasa.

- **Ministrstvo pristojno za promet za področja cest, železnic in letalstva**

Ministrstvo pristojno za promet za področje cest navaja, da je potrebno upoštevati vsa izhodišča in usmeritve, ki so za področje državne infrastrukture že vsebovana v veljavnih dokumentih in smernicah podanih v okviru priprave in sprejema občinskih planskih aktov na območju občin, vključenih v projekt KRAS-CARSO

Ministrstvo je izpostavilo, da na območju Krasa v pripravi naslednji državni prostorski načrti:

- avtocesta Postojna/Divača - Jelšane - del načrtovanih variant posega na območje Krasa,
- parkirišča za tovorna vozila Železni most ob AC Kozina - Klanec,
- obvoznica Divača
- obvoznica Hrpelje - Kozina.

Po podatkih pridobljenih na internetni strani MOP⁶ so na območju Krasa veljavni naslednji državni prostorski načrti:

- Lokacijski načrt za avtocesto na odseku Divača - Kozina,
- Lokacijski načrt za avtocesto na odseku Kozina - Klanec,
- Lokacijski načrt za avtocesto na odseku Klanec - Srmin,
- Lokacijski načrt za avtocesto Razdrto - Fernetiči,
- Lokacijski načrt za Primorski krak avtoceste na odseku hitre ceste Razdrto - Vipava.

Ministrstvo pristojno za promet za področje železnic navaja, da je pri pripravi celovite prostorske zasnove matičnega Krasa je potrebno upoštevati:

- obstoječe proge, ki že potekajo na področju Krasa in predstavljajo zatečeno stanje v prostoru in jih je potrebno skladno s tem tudi obravnavati,

⁶ Vir: http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/prostorski_nacrti/drzavni_prostorski_nacrti/

- načrtovane nove proge:

za progo Divača - Koper je bil sprejet Državni lokacijski načrt za izgradnjo II. tira železniške proge Divača - Koper, ki je v postopku sprememb in dopolnitev;

za progo Trst - Sežana - Divača je bila izdelana študija izvedljivosti za novo železniško povezavo Trst - Divača, odsek državna meja - Sežana - Divača. Sedaj je v pripravi nova pobuda za pripravo DPN.

Ministrstvo pristojno za promet za področje letalstva v izhodiščih in usmeritvah navaja, da se na območju Krasa nahaja letališče Divača, ki je opredeljen kot infrastrukturni objekt lokalnega pomena. Pri pripravi celovite prostorske zasnove matičnega Krasa je potrebno upoštevati omejitvene ravnine letališča.

9. Viri

1. Acer d.o.o., *Zasnova prostorskega razvoja v Južni Primorski in program ukrepov za njeno izvajanje*. Novo mesto: RS MOP in RRC Koper, 2006
2. *CAMP Slovenija*. Integralno poročilo, osnutek, 2007
3. *Evropska konvencija o krajini* (Ur. l. št. 74/2003)
4. Hrvatin, M. (et al.), *Kras: trajnostni razvoj kraške pokrajine*, Ljubljana, 2008
5. Keuc, A., (et al.): *Policentrični razvoj v prostoru - od načel k uresničevanju*. Naročnik RRC Koper, 2007.
6. Kranjc, A. (ur.), *Kras: pokrajina, življenje, ljudje*, Založba ZRC, (ZRC SAZU), Ljubljana, 1999
7. Kranjc, R. (ur.), *Problemska analiza funkcionalno zaokrožene Kraške regije, Pilotni projekt Kras* (raziskovalno poročilo). Štanjel: Regionalna pisarna Štanjel, Agencija RS za regionalni razvoj, 2000
8. Kužet, Z. *Načrtovana gradnja na Krasu razvnela strasti*. Večer. pridobljeno oktober 2011, <http://www.ibn.si/articles/detail/3177>
9. Locus, d.o.o., *Kraški okraj - analiza omrežij naselij*. (raziskovalno poročilo), Domžale 2007
10. Likar, V. (ur.). *Kras, trajnostni razvoj kraške pokrajine*, Ljubljana: Založba ZRC, Ljubljana, 2008
11. Marušič, J. (et al.). *Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji*, Krajine primorske regije, Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje, Ljubljana, 1998.
12. Pogačnik, A. (et al.). *Metodologija integracije razvojnega in prostorskega načrtovanja ter varstva okolje*, Ciljni raziskovalni projekt »Konukurenčnost Slovenije 2001-2006«, končno poročilo, Ljubljana, 2006
13. OPN Sežana (osnutek), 2011
14. OPN Divača (osnutek v pripravi), 2011
15. OPN Hrpelje - Kozina (osnutek), 2011
16. OPN Komen (osnutek), 2011
17. OPN Miren - Kostanjevica (predlog), 2011
18. Perko, D., Orožen Adamič, M. (ur.), *Slovenija: pokrajine in ljudje*, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1998
19. *Pilotni projekt Kras PPK - Strateški del skupnega razvojnega programa PPK 2001 - 2010*. Regionalna pisarna Štanjel, Agencija RS za regionalni razvoj, 2002
20. *POLY.DEV Policentrični razvoj v prostoru*. Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo, 2007
21. *Regionalno razvojni program Južne Primorske 2007-2013 - Povzetek*. Regionalno razvojni center Koper, 2007
22. *Strategija prostorskega razvoja Slovenije* (Ur. l. št. 76/2004)
23. *Strategija razvoja Slovenije* (Ur. l. št. /2005)
24. *Strategija trajnostnega razvoja turizma Južne Primorske*; Hosting d.o.o.; Ptuj, julij 2006
25. *TRANSLAND, Sustainable development of the cross-border territory*, 2007
26. (dopolnjen in noveliran 2008). *Razvojni program podeželja Krasa in Brkinov za območje občin Divača, Hrpelje-Kozina in Sežana za obdobje 2007-2013* (raziskovalno poročilo). Območna razvojna agencija Krasa in Brkinov
27. www.stat.si, Statistični urad Republike Slovenije, oktober 2011
28. http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_en.htm, Europe 2020, oktober 2011
29. http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/prostorski_nacrti/drzavni_prostorski_nacrti/
30. <http://www.dedi.si/dediscina/362-izvir-rizane>, marec 2012

10. Priloge

10.1 Zavarovano območje - upravljavski načrt, Javni zavod Park Škocjanske jame, julij 2000

Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (Ur. l. št. 57/1996) mnogo zadev, ki bi utegnile poškodovati ali okrniti naravno ohranjenost območja, prepoveduje. Posegi, ki prispevajo k razvoju samega parka, so izjemoma dovoljeni ob soglasju ministra, kot je gradnja infrastrukturnih objektov ali naprav (elektrika, vodovod, kanalizacija), obnova obstoječih cest ali gradnja manjših odsekov novih cest, novih pešpoti, obnova in utrjevanje jezov in obrežij Reke zunaj Škocjanskih jam, prenova obstoječih stavb in uporaba peskokopov in kamnolomov za potrebe prebivalcev parka. Dopusčene so tudi dejavnosti za potrebe znanstveno-raziskovalnega dela. Prostorsko izvedbene načrte za območje parka sprejema Vlada Republike Slovenije, dovoljenja za posege v prostor pa izdaja minister, pristojen za poseg v prostor.

Varstvo in razvoj parka Škocjanske jame se opredeljuje in obnavlja v petletnem programu, katerega sprejme vlada. Obvezna sestavina programa varstva in razvoja Škocjanskih jam so celovita ocena stanja v parku, cilji varstva in razvoja ter načini uresničevanja teh ciljev, ocena stanja na vplivnem območju parka in določitev ukrepov za izboljšanje in preprečevanje škodljivih vplivov, načini uresničevanja razvoja parka, subvencioniranja, nadomestila in spodbujevalne posojilne politike, prostorske opredelitve načrtovanih varstvenih in razvojnih posegov v parku, določitev za park primernih dejavnosti in smernice za njihov razvoj. Kdor je oviran pri izvajanju dejavnosti na območju parka zaradi omejitev ali prepovedi v okviru tega zakona, je upravičen do odškodnine ali nadomestila.

Dejavnosti razvoja so rekreacija, izobraževanje in prezentacija parka ter druga turistična ponudba. Razvoj se usmerja na ponudbi nastanitvenih zmogljivosti za obiskovalce ter informacijskih in izobraževalnih programov. Cilji razvoja vasi temeljijo na vzpostavljanju in vzdrževanju ekonomskega in socialnega razvoja, na ohranjanju kmetijske dejavnosti znotraj parka ter na spodbujanju novih vlaganj s širjenjem turistične ponudbe vasi. Rekreacija mirnega značaja se usmerja na označene poti in steze v točno določenih območjih. Kmetijstvo ima funkcijo vzdrževanja kulturne krajine in ekološkega kmetovanja ter povezovanja s turizmom. Za preprečitev povečanega onesnaževanja okolja je potrebna komunalna sanacija v vseh naseljih v parku in odvoz odpadkov. Značaj in podoba vasi se ohranja, kljub uvajanju novih funkcij kot so prenočišča, storitve, parkirišča. Objekti se obnavljajo v skladu s tradicijo. Zgodovinski in arheološki ostanki ostanejo zaščiteni in vključeni v turistično ponudbo. Cilj je, da ostane park raznolik in pester prostor z ohranjenimi krajinskimi značilnostmi ter floro in favno.

Upravljalci parka Škocjanske jame se zavedajo da kakovosten program, ki je varstveno in razvojno naravnan, možno pripraviti zgolj v sodelovanju z vsemi, ki bivajo in delujejo na območju parka, zato stremijo k vključevanju lokalnih skupnosti, agencij, podjetij, nevladnih organizacij in posameznikov v snovanje programa petletnega obdobja.

V letu 2000 so zapisali spremembe na področju varstva narave in okolja, kmetijskega razvoja in gozdarstva, rekreacije, turizma in dostopnosti, izboljšane ekonomskega socialnega standarda ter gradnje infrastrukture.

10.2 Zavarovano območje Kobilarne Lipica

Kobilarna Lipica je svetovno priznana izvorna kobilarna konj lipicanske pasme, vrhunski konjerejsko-konjeniški center in območje prestižnega kulturnega turizma ter predstavlja zaščitno znamko Republike Slovenije in enega pomembnejših generatorjev razvoja na Krasu. Predvidena je uvrstitev Kobilarne Lipica na UNESCO seznam kulturne in naravne dediščine kot kulturni spomenik državnega in evropskega pomena.

Kobilarna Lipica predstavlja območje kultivirane kraške krajine in je kot taka vključena v spomeniško varstvo. Območje Kobilarne Lipice je zavarovano z *Zakonom o Kobilarni Lipica* (Ur. l. RS, št. 107/2006) in zajema oblikovane pašne in travniške površine z zaščitnimi ograjami, hrastove gaje in drevorede. V zavarovano območje Kobilarne Lipica niso dovoljeni posegi, ki so v nasprotju z varovanjem celotnega območja kulturnega spomenika. Kobilarna Lipica deluje v skladu z načrtom upravljanja, ki se obnavlja vsaka štiri leta. Njegovo sprejetje pa potrdi Vlada Republike Slovenije. Načrt upravljanja zajema vizijo ter strateške in izvedbene cilje upravljanja, smernice za načrtovanje predvidenih prostorskih ureditev, ukrepe varstva in razvoja, načine spremljanja izvajanja in dopolnjevanja načrtov. Sestavni del načrta upravljanja je načrt prostorskih ureditev za zavarovano območje, v okviru katerega se določijo pogoji in merila za umestitev in izvedbo načrtovanih posegov v prostor. Načrt prostorskih ureditev je državni lokacijski načrt. Dovoljenje za poseg v zavarovan prostor izda minister, pristojen za vrsto posega. Na podlagi načrta upravljanja so dopustni posegi z gradnjo po predpisih o graditvi objektov, razen vzdrževalnih del na obstoječih objektih. Posegi, ki niso načrtovani v okviru načrta upravljanja za območje Kobilarne Lipica, niso dopustni.

Javni zavod Kobilarna Lipica ima veljavni *Načrt upravljanja za obdobje julij 2010 - junij 2014*. Vizija varstva in razvoja Kobilarne Lipica je: Celostno ohranjanje in razvoj kulturne dediščine ter njeno povezovanje s sodobnim življenjem in ustvarjanjem navaja ukrep: Obnova in oživitve kobilarne Lipica ter pridobitev evropskih sredstev za ta namen. Vizija varstva in razvoja je tako uveljavitev Kobilarne Lipica kot matične kobilarne lipicanca doma in v svetu ter izvajanje osnovne dejavnosti Kobilarne Lipica.

Načrt upravljanja opredeljuje dejavnosti, ki izhajajo iz zgodovinskih dejstev in določil Zakona o Kobilarni Lipica:

- Varovane vrednote kulturne krajine in stavbne dediščine Kobilarne Lipica so v trajni in izključni funkciji izvorne dejavnosti kobilarne: konjereje in konjenišva.
- Izvorna dejavnost Kobilarne Lipica (konjereja in konjenišvo) je v osnovi vrhunska strokovna dejavnost, vendar pa v vseh svojih segmentih obenem predstavlja tudi kulturno dejavnost. Ta dejavnost, skupaj s čredo lipicancev je vitalni in obenem bistveni element kulturnega spomenika državnega pomena.
- Osnovna dejavnost javnega zavoda je varovanje in razvoj varovanih vrednot. Obsega izvajanje izvorne dejavnosti in izvajanje dejavnosti varovanja in razvoja kulturne dediščine.

Zakon o Kobilarni Lipica v 11. členu dejavnosti javne službe definira v sledečem obsegu:

- reja in vzreja konj lipicancev, pripušcanje, osemenjevanje, selekcija, rodovništvo, preizkušanje in šolanje konj,
- spremljanje reje in vzreje konj lipicancev v lasti drugih pravnih in fizičnih oseb v Republiki Sloveniji, ki so člani združenja rejcev lipicancev, zagotavljanje potrebnega števila žrebcev - plemenjakov oziroma potrebnih količin žrebčevega semena za plemenske kobile teh rejcev ter strokovno svetovanje tem rejcem,
- vodenje izvorne rodovniške knjige lipicancev,
- organiziranje kulturnih in konjerejsko-konjeniških prireditev na zavarovanem območju,
- sodelovanje konj lipicancev v državnem protokolu Republike Slovenije,

- varstvo kulturne dediščine, ki vključuje posebno skrb za postopno vzpostavitev kulturne krajine na vseh možnih površinah in skrb za redno vzdrževanje objektov kulturne dediščine, njihovo obnavljanje in trajnostno rabo v kulturne, izobraževalne in gospodarske namene,
- upravljanje z nepremičnim in premičnim premoženjem v območju kulturnega spomenika ter pravicami intelektualne lastnine, ki so podlaga za izvajanje javne službe iz prejšnjih alinej.

Dejavnosti, ki so del javne službe, vendar se financirajo iz nejavnih virov, so naslednje:

- organizacija in izvajanje turističnih ogledov na območju Kobilarne Lipica,
- trženje spominkov,
- organizacija in izvajanje turistično orientiranih konjeniških programov,
- organiziranje kulturnih prireditev,
- organizacija in izvajanje internih in eksternih izobraževalnih, strokovnih in raziskovalnih programov,
- nudenje strokovne pomoči in storitev rejcem lipicanca in ostalih pasem konj,
- vključevanje v strokovne aktivnosti na področju konjereje v nacionalnem prostoru, predvsem na področju informatike, umetnega osemenjevanja, vzreje konj in preizkušanja delovne sposobnosti konj
- izvajanje protokolarne službe, ki jo zagotavlja policijska konjenica (protokolarna čreda). Le-ta zagotavlja kapacitete in stalne jahače. Svoje delo so pripravljene izvajati po konstantnem programu Kobilarne Lipica,
- drugi podobni programi.

Sekundarna dejavnost Kobilarne Lipica je izvajanje gospodarskih dejavnosti, pretežno s področja gostinstva in turizma. Kot pravilno usmerjene in ustrezno izvajane sekundarne dejavnosti so opredeljene tiste dejavnosti, ki ne škodujejo osnovnim dejavnostim, pač pa so z njimi komplementarne in jih podpirajo. Te dejavnosti so:

- delovanje hotela Maestoso,
- delovanje ostalih gostinskih objektov (letni šank, golf bar, gostišče),
- delovanje športno-rekreacijskih objektov, ki niso neposredno povezani z osnovnimi dejavnostmi kobilarne oziroma z javno službo (bazenski kompleks, tenis igrišča, golf igrišče) in organiziranje športnih prireditev,
- drugi turistični programi,
- posredniške (agentske) storitve za Javni zavod Kobilarna Lipica.

Turistična prepoznavnost Kobilarne Lipica temelji na izhodiščni zgodbi Lipice kot domovine konja lipicanske pasme in njeni 430 letni tradiciji, z vključevanjem elementov bogate kulturne dediščine in naravnih vrednot. Bodoči razvoj bo usmerjen v bistveno izboljšanje kakovosti objektov in storitev ter izboljševanje in uvajanje novih produktov.

Kobilarna Lipica je turistična znamenitost nacionalnega, evropskega in svetovnega pomena, kjer se turistično ponudbo usmerja v visoko kakovost.

V letu 2008 je bil sprejeta *Uredba o načrtu prostorskih ureditev za Zavarovano območje Kobilarne Lipica - I.del (Ur.l.RS, št. 76/08)*. Podlaga za pripravo načrta prostorskih ureditev sta bila Zakon o Kobilarni Lipica (Ur. l. RS, št. 107/2006) in Program varstva in razvoja Kobilarne Lipica (marec 2006). Predlogi načrtovanih rešitev so bili pripravljene za konjeniško-konjerejsko območje, območje dejavnosti javne službe Kobilarne Lipica in kulturne dediščine, turistične objekte in promet. V konjeniško-konjerejskem delu Kobilarne Lipica so načrtovane preureditve in dograditve za zagotavljanje optimalnih pogojev reje in vzreje zakonsko določenega števila lipicancev. Tržaški drevored naj bi ponovno dobil funkcijo glavne vstopne poti na posestvo. V odprti krajini je predvidena

sanacija degradiranih vrtač in nevitalnih dreves v drevoredih in na travniških površinah. Predvideva se dokončna ureditev graščine Lipica in okoliških objektov ter vključitev v ponudbo kobilarne. V kompleks graščine Lipica zajema objekte: galerija A. Černigoja, historični hlev Velbanca, objekt Muzeja lipicanca, gostišče Lipica, kapela sv. Antona Padovanskega, »italijanska vila«. Na področju prometa se načrtuje omejitev prometa znotraj območja, spremenjen režim parkiranja in gibanja obiskovalcev ter ureditev transporta znotraj zavarovanega območja Lipice.

10.3 Evropa 2020

Strategija Evropa 2020 ima tri vizije področij razvoja. To so pametna rast, trajnostna rast in vključujoča rast. Pametna rast zajema področja izobrazbe, raziskav/inovacij in digitalne socializacije. Trajnostna rast predstavlja nizkoogljično ekonomijo, zaščito okolja, nove zelene tehnologije, učinkovita pametna električna omrežja, izboljšano poslovno okolje in dobro informiranost potrošnikov. Vključujoča rast pomeni številčno več in hkrati tudi dobrih zaposlitvenih mest, predvsem za ženske, mlade in starejše, naložbe v znanje in usposabljanje vseh starostnih skupin, posodobitev trga dela in sistemov socialnega varstva, zagotavljanje koristi rasti v vseh delih EU. Doseganje vizij razvoja je mogoče skozi naslednje cilje.

Vizije razvoja:

- **Pametna rast - gospodarstvo, ki temelji na znanju in inovacijah**

Pametna rast zajema področja izobrazbe, raziskav/inovacij in digitalne socializacije.

Vodilne pobude:

- Inovativna Evropa,
- Mladi v gibanju,
- Digitalno poslovanje.

- **Trajnostna rast - spodbujanje bolj konkurenčnega in zelenega gospodarstva, ki gospodarneje izkorišča vire**

Trajnostna rast predstavlja nizkoogljično ekonomijo, zaščito okolja, nove zelene tehnologije, učinkovita pametna električna omrežja, izboljšano poslovno okolje in dobro informiranost potrošnikov.

Vodilne pobude:

- Učinkovit raba virov,
- Nova industrijska politika.

- **Vključujoča rast - gospodarstvo z visoko stopnjo zaposlenosti, ki krepi ekonomske, socialno in teritorialno kohezijo**

Vključujoča rast pomeni številčno več in hkrati tudi dobrih zaposlitvenih mest, predvsem za ženske, mlade in starejše, naložbe v znanje in usposabljanje vseh starostnih skupin, posodobitev trga dela in sistemov socialnega varstva, zagotavljanje koristi rasti v vseh delih EU.

Vodilne pobude:

- Novo znanje za nova delovna mesta,
- Evropski boj proti revščini.

Glavni cilji Strategije Evropa 2020 so:

- zagotoviti 75% stopnjo zaposlenosti žensk in moških med 20 in 64 letom,
- izboljšati možnosti za raziskave in razvoj,
- zmanjšati izpuste toplogrednih plinov za 20%, povečati delež obnovljivih virov v porabi energije za 20%, izboljšati energetske učinkovitost za 20%,
- izboljšati izobrazbo,
- spodbujati socialno vključenost, zlasti z zmanjšanjem revščine.

cilji Strategije Evropa 2020	raven EU	Slovenija
stopnja zaposlenosti	75 % zaposlenih med 20 in 64 letom	75 % zaposlenih med 20 in 64 letom
R&D / inovacije	3 % bruto evropskega prihodka za inovacije	3 % bruto domačega prihodka za inovacije
klimatske spremembe / energija	20 % nižje emisije CO ₂ v primerjavi z letom 1990	4 % nižje emisije CO ₂ v primerjavi z letom 1990
	20 % raba obnovljivih virov	25% raba obnovljivih virov
	20 % porast energetske učinkovitosti	ni podatka za porast energetske učinkovitosti
izobraževanje	< 10 % prezgodnje izključenosti iz šolskega sistema	< 5 % prezgodnje izključenosti iz šolskega sistema
	najmanj 40 % z zaključeno visokošolsko izobrazbo med 30 in 34 letom	najmanj 40 % z zaključeno visokošolsko izobrazbo med 30 in 34 letom
revščina / socialna izključenost	najmanj 20 milijonov ljudi manj revnih ali na pragu revščine ali socialno izključenih	najmanj 40.000 ljudi manj revnih ali na pragu revščine ali socialno izključenih

10.4 Evropska konvencija o krajini (2003)

Evropska konvencija o krajini je mednarodni sporazum o varstvu, upravljanju in o načrtovanju krajin ter ozaveščanju javnosti o pomenu krajin. Zapisana je bila leta 2000 v Firencah, v Sloveniji ratificirana tri leta kasneje s sprejetjem v Državnem zboru Republike Slovenije z veljavnostjo v letu 2004. Konvencija je nastala zaradi intenzivnih družbenogospodarskih procesov in globalizacije, ki botrujejo k hitro spreminjajoči in vse bolj poenoteni krajini na območju Evrope. Namen konvencije je zakonsko priznanje krajine kot bistvene sestavine človekovega okolja, oblikovanje in izvajanje krajinske politike, določitev postopkov za sodelovanje javnosti ter vključevanje krajine v politiko regionalnega in urbanističnega načrtovanja ter druge politike.

Cilji evropske konvencije o krajini so:

- spodbujanje varstva, upravljanja in načrtovanja krajin,
- prepoznavanje in ovrednotenje krajine ter usmerjanje njihovega varstva in razvoja,
- določanje skupne terminologije, seznanjanje in ozaveščanje javnosti o pomenu in vrednotah krajin,
- vzpostavljanje evropskega sodelovanja pri reševanju vprašanj povezanih s krajino.

Cilj Sveta Evrope je, da med svojimi članicami doseže večjo enotnost za ohranjanje krajin, ki so njihova skupna dediščina. V ta namen se tudi podeljuje nagrada Sveta Evrope za krajino v obliki diplome kot odraz učinkovitega izvajanja konvencije na nacionalni ali večnacionalni ravni, katerega dosežki so opazni in merljivi. Nagrada je spodbuda za zagotavljanje trajnega varstva, upravljanja in načrtovanja krajinskih območij, ki so zgled drugim ozemeljskim skupnostim v Evropi.

10.5 Strategija razvoja Slovenije (junij 2005)

Strategija razvoja Slovenije (SRS) opredeljuje vizijo in cilje razvoja Slovenije ter pet razvojnih prioritet z akcijskimi načrti. Temeljni cilji razvoja Slovenije pokrivajo gospodarske, družbene, medgeneracijske in sonaravne razvojne cilje in razvojne cilje v mednarodnem okolju. Ključni nacionalni razvojni cilji v obdobju 2006-2013 so:

- trajnostno povečanje blaginje in kakovosti življenja vseh posameznikov in posameznikov;
- izboljšanje možnosti vsakega človeka za dolgo, zdravo in aktivno življenje z vlaganji v učenje, izobrazbo, zdravje, kulturo, bivalne pogoje in druge vire za uresničevanje osebnih potencialov,
- oblikovanje bolj dinamične in prilagodljive družbe, ki se bo sposobna hitreje odzivati na izzive globalizacije in enotnega evropskega trga;
- vzdržno povečevanje gospodarske rasti in zaposlenosti na temelju načel trajnostnega razvoja in dolgoročnega ohranjanja ekonomskih, socialnih in okoljskih ravnovesij;
- povečanje globalne konkurenčnosti s spodbujanjem inovativnosti in podjetništva, razširjanjem uporabe informacijsko komunikacijske tehnologije ter z učinkovitim posodabljanjem in vlaganjem v učenje, izobraževanje, usposabljanje, raziskave in razvoj,
- povečanje učinkovitosti države in zmanjšanje njene neposredne vloge v gospodarstvu;
- zmanjšanje socialnih tveganj za najbolj ranljive skupine, zmanjševanje revščine in socialne izključenosti;
- ustvarjanje pogojev za trajno obnavljanje prebivalstva;
- hitrejši razvoj vseh regij in zmanjševanje zaostanka najmanj razvitih;
- trajnostni okoljski in prostorski razvoj;
- krepitev vseh oblik varnosti, dosledno spoštovanje človekovih pravic, preprečevanje diskriminacije in aktivno zagotavljanje enakih možnosti.

Ključne razvojne prioritete za doseganje zastavljenih ciljev so:

- a. konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast:*
 - spodbujanje podjetniškega razvoja in povečanje konkurenčnosti,
 - povečanje prilivov razvojno spodbudnih domačih in tujih naložb,
 - podpora internacionalizaciji gospodarstva,
 - povečanje konkurenčne sposobnosti storitev,
 - uspešna vključitev v evropski tečajni mehanizem ERM 2 in prevzem evra.
- b. učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta:*
 - povečanje gospodarske učinkovitosti in obsega vlaganj v raziskave in tehnološki razvoj,
 - izboljšanje kakovosti izobraževanja in spodbujanja vseživljenjskega učenja.
- c. učinkovita in cenejša država:*
 - povečanje institucionalne konkurenčnosti in učinkovitosti države,
 - razvojno prestrukturiranje javnih financ,
 - zagotovitev boljšega delovanja pravosodnega sistema.
- d. moderna socialna država in večja zaposlenost:*
 - izboljšanje prilagodljivosti trga dela,
 - modernizacija sistemov socialne zaščite,
 - zmanjševanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti.

e. *povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja:*

- trajno obnavljanje prebivalstva,
- skladnejši regionalni razvoj,
- zagotavljanje optimalnih pogojev za zdravje,
- izboljšanje gospodarjenja s prostorom,
- integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike in potrošniške vzorce,
- razvoj nacionalne identitete in kulture.

10.6 Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007-2023 (dopolnjena, januar 2008)

Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih 2007-2013 temelji na Strategiji razvoja Slovenije, ki je bila sprejeta leta 2005. S podpisom Lizbonske strategije se je Slovenija zavezala k izpolnjevanju njenega programa. Za doseganje ciljev Lizbonske strategije je bil pripravljen Program reform za izvajanje Lizbonske strategije z ukrepi za spodbujanje prestrukturiranja in nadaljevanja liberalizacije gospodarstva, konkurenčnosti gospodarstva, izboljšanja učinkovitosti države ter spodbujanja gospodarske rasti in zaposlenosti. Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih 2007-2023 zajema ključne razvojno-investicijske projekte, pri uresničitvi katerih sodeluje država. Namen resolucije je z jasno postavitvijo prednostnih državnih razvojnih projektov od leta 2007 do leta 2023 zagotoviti hitrejše doseganje ciljev Strategije razvoja Slovenije in Državnega razvojnega programa. Med razvojne projekte se uvršča med drugimi projekt *Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov Krasa* v smislu krepitve gospodarske konkurenčnosti in hitrejšega gospodarskega razvoja. Kriteriji za umestitev določenega projekta med razvojno-investicijske projekte resolucije so bili finančna vrednost večja od 50 milijonov evrov, čezmejni učinki ene regije, čez-sektorski učinki ter sposobnost koncentracije vsebine in usmeritve več sektorjev.

Cilji projekta *Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov Krasa* so:

- izgradnja Evropskega parka Krasa;
- obnova objektov kulturne dediščine v zavarovanem območju Kobilarne Lipica in investicije v povečano kakovost turistične infrastrukture;
- investicije v razvoj turistične infrastrukture in ponudbe ter izobraževanje za ohranjanje naravne in kulturne dediščine na širšem območju Škocjanskih jam;
- investicije v obnovo Štanjela;
- vzpostavitev institucije in infrastrukture regijskega kraškega parka.

Z izgradnjo Evropskega parka Krasa kot turistično-informacijsko-izobraževalnega središča bi se povezale najpomembnejše turistične točke Krasa, kar bi bila pomembna dopolnitev k obstoječi turistični ponudbi. Evropski park Krasa bi povezal obstoječe javne institucije na širšem območju slovenskega Krasa, kar bi omogočilo celovito varstvo in razvoj Krasa ter aktivnejše sodelovanje z Italijo in zamejskimi Slovenci v Italiji. Z investicijskimi vložki bi se aktiviral razvoj Lipice, Škocjanskih jam in Štanjela v skladu z varstvom naravne in kulturne dediščine. Rezultat projekta naj bi bil večja konkurenčnost razvojne regije na območju Krasa, pomemben prispevek k turistični prepoznavnosti Slovenije in višji dodani vrednosti kraškega turizma. Projekt naj bi se začel v letu 2008 in zaključil leta 2016.